COMENTARII

Ieşirea *(Exodus, Ishodul)* este a doua carte din Pentateuh, deci, ca şi Facerea, atribuită lui Moise. Ea conţine istoria robiei israeliţilor în Egipt (cap. 1—15), apariţia lui Moise ca salvator al poporului (cap. 2—4), disputa cu Faraon şi cele zece plăgi care au lovit Egiptul (cap. 5—11), praznicul pascal şi ieşirea din Egipt (cap. 12—13), trecerea prin Marea Roşie, cîntecul de mulţumire al celor salvaţi (cap. 14—15), traversarea deşertului pînă la muntele Sinai (cap. 16—18), alianţa lui Iahve cu poporul său (cap. 19—24), cele zece porunci (cap. 20), impunerea unei noi legislaţii (cap. 21—23), instrucţiuni pentru întocmirea cortului sfînt (cap. 25—27), chemarea preoţilor şi descrierea jertfei, rătăcirea israeliţilor, viţelul de aur (cap. 32—34), construirea locaşului sfînt (cap. 25—40).

Moise, căruia i s-a revelat numele lui Iahve în muntele lui Dumnezeu, călăuzeşte pe israeliţii eliberaţi din robie. Într-o teofanie răscolitoare, Dumnezeu încheie o alianţă cu poporul ales şi-i impune legile sale. Dar înţelegerea abia încheiată este călcată de israeliţi prin adorarea viţelului de aur; încît Dumnezeu trebuie să-şi reverse din nou iertarea ca să reînnoiască legămîntul alianţei.

Ca şi în Geneză, deosebim în text diferite surse tradiţionale: cea iehovistă, cea elohistă şi cea sacerdotală a preoţilor din Ierusalim, mai ales în ultima parte a cărţii.

Personajul principal care domină este Moise, iniţiatorul religios al poporului şi primul său legislator. El stă în mijlocul evenimentelor, fie acestea de un caracter eroic, ca trecerea prin Marea Roşie, fie celebrînd o liturghie, ca praznicul Paştilor.

În legislaţia acordată se împletesc elemente arhaice, aflate şi la alte popoare, cu formule noi ca Decalogul care apare în variante diferite în Ieş. 20.2—17 şi Dt. 5.6—18.

Împreună cu celelalte patru cărţi ale Pentateuhului, Ieşirea stă la baza religiei iudaice, în care a devenit cartea sa canonică, legea sa. Ea nu arată un sfîrşit, ci continuă un drum al speranţei şi făgăduinţei, pe care creştinii îl împlinesc în Hristos.

Ieşirea apare în traducere românească în Palia de la Orăştie, ca text integral, dar importante pasaje din ea se citesc şi se cîntă din primele timpuri în biserică. Cap. 15.1—19 e introdus ca un psalm aparte în Psaltiri. În serviciul divin se folosesc în cursul anului următoarele fragmente: 1.1—20, 2.5—22, 12.1—11, 12.51—13.3, 13.10—12, 13.14—16, 13.20—15.19, 14.7—20, 15.22—16.1, 19.10—19, 24.12—18, 33.11—23, 34.4—8, 40.1—5, 40.9—10, 40.16, 40.34—35. Analiza lor se impune într-un studiu lingvistic comparativ (GN, BJ, LThK).

I

[1] *Israel / Israil* cf. Fac. 32,29; *Iacov, Iácov* cf. Fac. 25, 26. Primele cinci versete aparţin tradiţiei sacerdotale (BJ).

[2] *Ruben / Ruvim* cf. Fac. 29,32; *Simeon* cf. Fac., 29, 33; *Levi* cf. Fac. 29, 34. *Iuda* cf. Fac. 29, 35.

[3] *Isahar / Isahár* cf. Fac. 30, 18; *Zabulon / Zavolon* cf. Fac. 30, 20; *Veniamin* cf. Fac. 35, 18.

[4] *Dan* cf. Fac. 30, 6; *Neftali / Nefthalim* cf. Fac. 30, 8; *Gad* cf. Fac. 30, 11; *Aşer / Asír* cf. Fac. 30, 13.

[5] *Iosif / Iósif* cf. Fac. 30, 24. În textul ebraic, numărul descendenţilor lui Iacov este şaptezeci. Traducătorii greci schimbă şi ordinea versetului, care începe cu relatarea despre Iosif.

[6] *cei de pe vremea lor / ruda* redau gr. ἡ γενεά „origine, urmaş, generaţie, generaţie contemporană". Cf. IER. *cognatione*, VL MS 4 389 *neamul*, MS 45 *ruda*, PO *cari au viiat în aceaia vreame*. Versurile 6—14 aparţin tradiţiei iehoviste (BJ).

[7] BB: *foarte, foarte* redă gr. σφόδρα, σφόδρα, cf. Fac. 17; *ţara / pămîntul* redau gr. ἡ γῆ, aici cu sensul de ţinutul Egiptului, cf. MS 4 389 *ţara*, MS 45 *pămîntul*, PO *pămîntul*.

[8] Probabil Ramses al II-lea, din dinastia a 19-a, 1290—24 sau 1304—1238 î.e.n. (LThK).

[9] *neamul / limba* cf. Fac. 10, 5; MS 4 389 *gloata*, MS 45, *limba* PO *oaminii*.

[10] BB: *să-i meşteşugim* redau gr. κατασοφίζω „a cuceri prin viclenie, a înşela", cf. MS 4 389, MS 45 *să-i meşterşugim*, PO *să-i călcăm*, IER. *sapienter opprimamus*, BJ *prenons de sages mesure*.

[11] *supraveghetori / ispravnici pre lucrure* redau sintagma gr. ἐπιστάτας τῶν ἔργων. ἐπιστατης „inspector al lucrărilorr publice", cf. MS 4 389 *ispravnici*, MS 45 *pristavi*, PO *şpani*, IER. *magistros operarum*.

munci grele / întru fapte redau gr. ἐν τοῖς ἔργοις; τὸ ἔργον „muncă[2], în LXX „munca plină de trudă a oamenilor", „muncă forţată conformă anumitor obligaţii" cf. MS 4 389 *cu lucrul*, MS 45 *întru fapte*, PO *cu slujbă grea*.

Pitom / Pitho, egipt. *Pitūm*, LXX Πιθωμ, FRANKF. Πειθώ, MS 4 389 *Pitho* MS 45 *Pithó*, PO *Fitom*; *Ramses / Ramést* cf. Fac. 47, 11, *On* cf. Fac. 41, 45, cetăţi de aprovi- zionare ale Egiptului, ridicate prin munca israeliţilor aserviţi. Egiptul pare a nu cunoaşte o organizare riguroasă a corvezilor, dar mîna de lucru necesară marilor lucrări publice era recrutată printre prizonierii de război sau şerbii de pe domeniile regale. Asimilarea lor acestor categorii inferioare a fost resimţită de israeliţi ca o umilire de nesuportat (BJ).

[12] FRANKF. sfîrşitul acestui verset face parte din versetul următor.

[13] *G. GALACTION* asociază, la 17 mai 1940, suferinţele României cu acelea ale vechiului Israel în captivitate: „Ce ne aşteaptă pe noi, noul Israel, vrednic de toate bătăile, ca şi odinioară cel vechi?" (*Jurnal*, II, Ediţie îngrijită, prefaţă şi note de TEODOR VÎRGOLICI, Editura Minerva, Bucureşti, 1977, p. 306).

[14] BB: *cărămidărie* redă gr. τῇ πλινθεία, cf. MS 4 389 *cu cărămidă*, MS 45 *cu cărămidăriia*, PO *cărămidzilor*, IER. *lateris*. Istoria asupririi poporului lui Israel se continuă în 5, 6—23. În versetele următoare, care aparţin tradiţiei eloiste, măsurile luate pentru stîrpirea pruncilor de parte bărbătească nu se acordă cu obligativitatea corvezilor, dar pregătesc istoria naşterii lui Moise (BJ).

[15] *Şifra / Sepfóra* gr. Σεπφωρα, FRANKF. Σεπφόρα, MS 4 389 *Sepfóra*, MS 45 *Sepfóra*, PO *Sifora*, IER. *Sephra*. *Pua / Fúa*, gr. Φονα„ MS 4 389, MS 45 *Fúa*, PO *Phua* IER. *Phua*.

[20] HELIADE face un lung excurs, comentînd acest verset, pentru a demonstra că înmulţirea celor oprimaţi e un mijloc natural de apărare: „Este de observat că oriunde este pericolul mai mare acolo natura îşi pune puterile spre conservare" (I. HELIADE RĂDULESCU, *Biblicele sau Notiţii historice, filosofice, religioase, şi politice asupra Bibliei*, Paris, 1858, p. 53). Astfel de interpretări ale lui Heliade, uneori extrem de libere, n-au plăcut, poate mai mult decît limba, episcopului Şaguna, editorul „Telegrafului român", ceea ce-l obligă pe autorul *Biblicelor* să precizeze încă o dată, deşi făcuse aceasta cu atîta grijă şi în subtitlul volumului, că „a scris o carte cu totul profană" (p. 74), mărturisindu-se, cu toate acestea, nu numai un suflet credincios, dar şi un apărător al „Marei şi Ortodoxei Biserice a Răsăritului", întotdeauna „în mînă", cum îi place să spună, cu „textul celor şeaptezeci însufleţiţi de Dumnezeu" (p. 76).

[21] *urmaşi / case* redau gr. οἰκίας; οἰκία „casă, familie", MS 4 389, MS 45, PO *case*, IER. *domos*.

[22] *Nil / gîrlă* redau gr. ποταμός „rîu", care desemnează fluviul cel mai important al Egiptului, Nilul, iar uneori unul sau altul dintre braţele sale principale (BJ). MS 4 389, MS 45 *rîu*, PO *în apă*.

BDD-B789-09 © 1991 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:26:36 UTC)

ARGHEZI foloseşte adeseori, chiar şi în scrierile sale satirice, în articolele polemice, imagini şi motive biblice. Persecuţiile evreilor în perioada interbelică îi amintesc, într-un articol din 1930, de necugetata hotărîre a lui Faraon de a ucide pruncii de parte bărbătească din neamul care-l înfricoşează : „Israel, tu nu ai dreptul să rivneşti, căci te înmulţeşti şi copiii tăi vor fi urmăriţi de mine peste tot locul. Dacă-i naşti, ascunde-i în pivniţe şi unghere, răsfăţaţi în lumea gîngăniei şi a guzganilor. Să nu-mi spurce lumina zilei cu ochii lor şi să nu-mi otrăvească văzduhul, în care vreau să răsuflu liniştit. Lumina e-a mea şi tot al meu şi aerul este. Ah ! de ce n-aş împunge ochii pruncilor tăi cu acul şi nu i-aş crăpa cu o lamă de briceag ? Ceară-mi apă ca să le dau morcilă, şi scut ca să le dau bici, şi miere ca să le dau lături cu sînge" (*Sărmanul Israel* !, „Adam", II, nr. 10, 15 noiembrie 1930, pp. 9—10, retipărit în *Scrieri*, 34, Bucureşti, Editura Minerva, 1985, pp. 428—431).

II

[1] FRANKF. sfîrşitul acestui verset ἔσχεν ἀντήν „o ţinu" face parte din versetul următor.

[2] BB *iscusit* redă gr. ἀστεῖος „urban, civilizat", cf. lat. *urbanus*. MS 4 389 *frumuşăl*, MS 45 *iscusit*, PO *frumos*, IER. *elegantem*.

[3] *coş / sicriu* redau gr. θῖβις, cf. Fac. 6, 14. MS 4 389 *răclicioară*, MS 45 *sacriu*, PO *tăuţă*,
smoalta / zmoală cleiosă redau gr. ἀσφαλτόπισσα MS 4 389 *cu zmoală şi cu clei*, MS 45 *smoală cleioasă*, PO *cu cleiu şi cu răşină*, IER. *bitumine ac pice*.

În tradiţia mitologică şi religioasă a multor popoare, naşterea unui copil predestinat împlinirii conştiente sau inconştiente a intenţiilor divine este adesea tainuită, pentru a-l apăra astfel de o primejdie ameninţătoare, cf. printre altele L. Şăineanu, *Basmele române*, p. 312—320.
În proiectul dramatic *Gruie Singer* (1876), EMINESCU rezumă, după lista personajelor, cele cinci acte ale tragediei. Scena a 11-a, din actul al 11-lea, este profund influenţată de textul biblic. Salvarea copilului Gruie Singer pe rîul Bistriţa reproduce istoria salvării lui Moise pe Nil : „În ajunul naşterii unui fiu în casa lui Mihnea e-furtună. El îşi zic cu spaimă menirea copilului lor. El s-a născut. Simbad zodierul e chemat, care le prezice lucruri cumplite. El se decid să-l expună. Scena despărţirei mamei de copilul său. El e pus pe rîul Bistriţa şi scapă la Voievodul Galu" (M. Eminescu *Opere* VIII, ediţie critică întemeiată de Perpessicius, volum coordonat de Petru Creţia, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1980, p. 120). Referindu-se şi la rezumatul primului act, G. Călinescu dezvoltă mult mai amplu comparativa, reţinînd cu exactitate şi filonul biblic : „Doamna Maria blestemă (parafrazînd tradiţionalul de acum la noi blestem) să li se nască un fiu ucigaş de tată, şi soţ al mamei (deci cazul Iocaste şi al lui Oedip). Oracolului ce vorbeşte regelui Laius, îi corespunde aici zodierul Simbad (nume împrumutat din *Halima*). Aşa precum Laius lepădase pe Oedip pe munţele Citheron, va face Mihnea, punînd pruncul pe apa Bistriţei, după pilda de astădată din Biblie a lui Moise parasit pe Nil. E într-un fel o întîie încercare de a localiza marile mituri pagîne şi sacre, înaintea ortodoxiştilor" (G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, Bucureşti, Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă, 1941, p. 392).

[10] *Moise / Móisi* cbr. *moshé*. Numele este egiptean, cunoscut mai cu seamă sub forma prescurtată *mosès* a unui nume teofor ca *Thutmoses*, şi înseamnă „(....) este născut". Etimologia populară l-a derivat din ebr. *masha* „a trage, a scoate (din apă)". LXX Μωσῆς mai frecvent, conform pronunţării din Egiptul de sus Μωυσῆς, datorită probabil şi încercării de interpretare a numelui Μῶν „apă" şi ἑσῆς „salvat" (LThK). MS 4 389 *Moisei*, MS 45 *Moisi*, PO *Moisi*, IER. *Moses*, VL *Moyses*.

MIRON COSTIN : *Moisi* (în *Opere*, ediţie critică, cu un studiu introductiv, note, comentarii, variante, indice şi glosar de P. P. Panaitescu, ESPLA, 1958, p. 242). Pentru cronicar, cele cinci cărţi ale lui Moise sînt un izvor istoric demn de luat în seamă : „Să nu pomenim de marile Moisi, care după 2.400 de ani au scris letopiseţul de zidirea lumii, ca acela au avut pre însuşi Dumnezeu dascal, rostu cătră rost" (p. 242).

NICOLAE COSTIN pune în practică ideea tatălui său, scriind *Letopiseţul Ţării Moldovei de la ziditrea lumii pînă la 1601*. Argumentele pe care le invocă sînt expuse pe larg în *Predoslovia letopiseţului* : „Aşea de zidirea lumii şi a omului celui dentîi, a strămoşului nostru Adam, şi de Dumnedzău şi de poroncile lui, şi de învăţătura mîntuirei noastre, nice o ştiinţă nu am avea, de nu ni-ar fi descoperit şi arătat nouă Moisii den Duhul Sfînt, Istoriia sfîntă, Bibliia" (Nicolae Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la zidirea lumii pînă la 1601 şi de la 1709 la 1711*, ediţie de Const. A. Stoide şi I. Lăzărescu, cu o prefaţă de G. Ivănescu, Junimea, Iaşi, 1976, p. 5).

Numele Moise este discutat pe larg şi de I. HELIADE RĂDULESCU (*Biblicele*, p. 45). La EMINESCU, *Mose*, în oda *funebră* [*La moartea lui Heliade*], în care autorul *Biblicelor* este comparat cu Moise (PERPESSICIUS, EMINESCU, V. I, p. 261).

[14] *fapta / cuvînt* redau gr. τὸ ῥῆμα, cf. Fac. 15, 1 ; MS 4 389 *cuvînt*, MS 45 *cuvînt*, PO *cuvînt*.

[15] *Madian / Madiiám* gr. Μαδιάμ, denumire sub care sînt desemnate în general triburi nomade din deşertul siro-arab, a căror influenţă a ajuns pînă în peninsula Sinai (LThK), ca atare localitatea este situată în general în Arabia, la sud de Edom. BJ, pornind de la o menţiune din 3 Regi 11, 18, o situează în peninsula Sinai, la est de deşertul Paran. Cf. MS 4 389, MS 45 *Madiam*, PO ezită între *Meditan* şi *Madiian* (v. 16). Versetele 11—22, sau, după alţi comentatori, numai 15—22, aparţin tradiţiei iehoviste.

[16] *Ietro / Iothor* LXX Ἰωθώρ, ebr. *jitrō*, originea numelui, ca şi persoana socrului lui Moise sînt controversate. În versetul 18, numele acestuia este Raguel. Originea etnică este de asemenea neclară, madianit, după Jud. 1, 16 ; 4, 11, ar fi chenit, iar după Nm. 12, 1, etiopian. Menţionarea în versetul 18 a lui Raguel este secundară şi reprezintă o tentativă de conciliere a două tradiţii : căsătoria cu o chenită şi aceea cu o etiopiancă. Prima se datorează tradiţiei iehoviste şi este originară din Palestina de sud — o încercare de a sublinia relaţiile de prietenie dintre Iuda şi cheniţi. Cea de a doua aparţine tradiţiei eloiste şi este în strînsă legătură cu evenimentul plecării din Egipt, ca atare trebuie reţinută ca real istorică (BJ) ; cf. MS 4 389 *Iothor*, MS 45 *Ióthor*, PO lipseşte.
FRANKF. sfîrşitul acessui verset este încadrat versetului următor.

[18] *Raguel / Raguil* cf. v. 16.
FRANKF. prima parte a acestui verset reprezintă sfîrşitul versetului anterior.

[21] *Sefora / Sepfóra*, ebr. *şippōrā*, „păsăruică", LXX Σεμφώρα FRANKF. σεμφόραν MS 4 389 *Sepfóra*, MS 45 *Sepfora*, PO *Sifora*, IER. *Seffora*.

[22] *Gherşom / Ghersém*, ebr. *gērschōm*, LXX Γηρσὲμ, FRANKF. γερσεμ. Etimologia populară, luînd în consideraţie numai prima silabă a numelui *ger-* „străin", l-a interpretat „copil de pribeag, de străin" ; este mai degrabă un derivat de la un verb „a alunga". MS 4 389 *Ghersim*, MS 45 *Ghirsam*, PO. *Gherson*, IER. *Gersam*. *Eliezer / Eliezér*, ebr. *ēliēzer* „Dumnezeul (meu) este ajutor", FRANKF. ἐλιέζερ, MS 4 389 *Eliazar*, MS 45 *Eliezer*, PO *Iliezer*, BB. lipseşte. Intercalarea celui de al doilea fiu în acest verset este o inovaţie a lui Ieronim, probabil pentru a evita o neconcordanţă, aceea cu 18, 4, unde el este amintit. Acestui lucru i se datorează şi intercalarea pasajului în versete diferite : FRANKF., BB, MS 45 în v. 23, MS 4 389, PO în v. 22.

[23] În BB v. 24, cf. şi MS 45.
Ultimele versete aparţin tradiţiei sacerdotale.

[24] *legămînt / făgăduinţă* redau gr. διαθήκη, cf. Fac. 6, 18.

[25] Sfîrşitul versetului este corupt ; LXX îl interpretează καὶ ἐγνώσθη αὐτοῖς „li s-a făcut cunoscut".

[25] ARGHEZI mărturiseşte în poezia *Inscripţie pe Biblie* (ciclul *Inscripţii*) fervoarea cu care omul a aşteptat întotdeauna revelaţia divină : „O sută de veacuri, cusute-n cotoare / Aduc mărturie şi semn cunoscut / Că oameni în vremuri, aleşi, te-au văzut / Întreg, în odăjdii de brumă şi soare" (*Scrieri*, 3, 1963, p. 13).

III

[1] *Horeb / Horiv*, LXX τὸ ὄρος Χωρὴβ, FRANKF. ὄρος του θεοῦ χρὴβ. MS 4 389 *muntele lui Dumnezeu, în Horiv*, MS. 45 *muntele lui Dumnezeu Horiv*, PO *muntele lui Domnedzeu Horev*, IER. *ad montem Dei Horeb*, denumirea mai veche, din Deuteronom, a muntelui epifaniei lui Iahve, Sinai. În afară Pentateuhului, apare numai ocazional. O altă denumire, mai rară, *muntele lui Dumnezeu* cf. Ieş. 4, 27, 18, 5, 24, 13, 3 Regi 19, 8. Aici *Horeb* este o glosă, ca şi în 17, 6. Această primă relatare a chemării lui Moise (capitolele 3—4) reprezintă combinarea unor elemente iehoviste (versetele 1—5, 16—10) — teofania şi misiunea lui Moise — cu altele eloiste (versetele 6, 9—15) — revelarea numelui divin. O altă menţiune a revelării numelui divin şi a chemării lui Moise, de data aceasta în Egipt, apare în capitolul 6, versetele 2—13, 28—30 şi 7, aparţinînd tradiţiei sacerdotale.

[2] *îngerul Domnului* cf. Fac. 16, 7 ; IER. numai *Dominus*. Focul, ca forţă creatoare, şi în acelaşi timp distrugătoare, este la majoritatea popoarelor venerat ca element esenţial al divinităţii. În VT, Iahve l-a ales ca simbol al său, prin care se dezvăluie celor aleşi, cf. Ieş. 13, 21 ; 24, 17 ; 19, 18, Ps. 17, 10.

BDD-B789-09 © 1991 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:26:36 UTC)

Sugestii din *Exod* se întrezăresc și în *Rugul înalt*, poem în proză de pătrunsă reverie mistică argheziană, din ciclul *Ce-ai cu mine vînture?* (1937): „Iată rugul: scoate fum. Arde pe piscul muntelui celui mai înalt din lume, fără soare, în întuneric, ca o roată de jar. Îi cad spițele, și rămîne cercul; cade cercul, și spițele ard. Roata de foc aleargă ca un șarpe aprins într-o spirală de fum, și se face steag de aur într-un cer verde-zmarald" (ARGHEZI, *Scrieri*, 6, 1964, p. 79). „Piscul muntelui celui mai înalt din lume" este Horeb, „muntele lui Dumnezeu", sugerează poetul fără a-l numi, glorificînd în neașteptate imagini plastice, în care incadescența regenerează universul și sufletele, contopirea omului cu divinitatea (p. 79—80).

[3] *arătare / videnie* cf. Fac. 15, 1.
„Nimic nu e mai adevărat ca aceasta: că adică lumina nematerială ce lumina astfel mintea lui Moise, în adevăr fu o lumină divină ce avea de aci înainte a fi făclia minții unei lumi nuoă" (I. HELIADE RĂDULESCU, *Biblicele*, p. 56).

[5] *scoate-ți încălțămintea / dezleagă încălțămintele* — a umba descult ca semn de doliu, pocăință și teamă respectuoasă, de unde obiceiul de a se descălța în fața lăcașurilor sfinte.
I. HELIADE RĂDULESCU distinge, plecînd de la revelarea divinității în rugul care „nu se mistuie", o linie de hotar între lumea veche și cea nouă, a libertății spirituale depline, forțînd însă, ca peste tot în interpretările sale biblice, înțelesul textului originar în sensul vederilor sale politice și morale: „Lasă-ți căltămintele înapoi cînd vrei să te apropii de sanctuariul Libertății" (*Biblicele*, p. 57). Cf. comentariile la versetele 6—10, pp. 57—58, în care HELIADE își mărturisește încrederea în rațiunea umană de esență divină: „însă nu mintea fasonată prin școale după doctrine umane și diverse, nu mintea fasonată în mijlocul familiilor unei societăți decăzute sau pervertite, abătute din legile naturei, ci mintea ce o are omul de-a dreptul de la Dumnezeu din naștere, conservată întactă și nefasonată, curățită în fine în mijlocul unei izolări laborioase" (p. 58).

[7] FRANKF. ultima parte a versetului οἶδα γὰρ τὴν ὀδύνην αὐτῶν „cunosc durerea sa" face parte din versetul următor.
poporului / norodului redau gr. λαός „popor". În VT se face în principiu distincția între *gōj*, redat, în majoritatea cazurilor, în LXX prin ἔθνος și *'am*, tradus prin λαός. Primul termen desemnează o unitate politică, dar mai cu seamă una geografică, cu o formă comună de stat, limbă și drept, cf. Fac. 10, 20. Folosit inițial și pentru poporul lui Israel (Fac. 12, 2, Ps. 32, 12, Is. 1, 4), devine curînd termenul specific prin care se desemnează popoarele străine, „păgînii", ce aparțin unei alte religii decît aceea a lui Israel.
Cel de la doilea termen, inițial unul de rudenie, „frate de tată", denumind apoi legătura de sînge, devine termenul consacrat pentru poporul lui Dumnezeu și al legămîntului, Israel.
MS 4 389 *oamenilor mei*, MS 45 *nărodului mieu*, PO *oamenilor miei*, IER. *populus*.

[8] *țara în care curge lapte și miere / la pămîntul ce cură lapte și mière* — denumirea frecventă în VT pentru Pămîntul Făgăduinței.
canaaneilor cf. Fac. 10, 15.
heteilor cf. Fac. 10, 15.
amoreilor cf. Fac. 10, 16, 14, 7.
ferezeilor cf. Fac. 13, 7.
ghergheseilor cf. Fac. 10, 16.
heveilor cf. Fac. 10, 17; FRANKF. lipsește.
iebuseilor cf. Fac. 10, 16.

[9] FRANKF. a doua parte aparține versetului următor.

[12] *semnul* redă gr. τὸ σημεῖον „semn" — probabil ceea ce este spus în partea a doua a versetului sau un semn asemănător celui din 4, 1—9, care aici este omis (BJ).
din Egipt / din pămîntul Egiptului, FRANKF. ἐξ Αἰγύπτου.
în muntele acesta — munții, ca opere impunătoare ale creației, erau alături de rîuri și izvoare, în mitologiile orientale, lăcașuri ale divinității (de ex. Olimpul în mitologia greacă).

[13] Înfuzat într-un mit indian (arhetipul mărturisit al povestirii fiind *Sakuntala* lui KALIDASA), Dionis, eroul lui V. VOICULESCU din nuvela cu același titlu *(Sakuntala)*, îndrăgostit de Rada, și sub influența unei vrăjitoare, visează să devină un fel de Moise al triburilor de țigani: „— Ești Mesia țiganilor, glumii. — Nu, de-abia Moise. Triburile trebuiesc unite, omologate lăile, plămădită limba, epurate moravurile, înnobilat neamul. — Himere.... îndrăznii. — Te înșeli" (*Ultimul Berevoi, Povestiri*, II, Editura pentru Literatură, 1966, p. 124). Deși evidentă, analogia Dionis-Moise se plasează în umbra celei predominante: Rada-Sakuntala, aproape anulînd-o pe cea dintîi, Dionis apropiindu-se tot mai mult de eroul lui KALIDASA, regele Dushyanta.

[14] Tradiția iehovistă extinde cultul lui Iahve la începuturile umanității (Fac. 4, 26) și amintește numele său în toate istoriile patriarhilor. În tradiția eloistă, căreia îi aparține acest text, numele lui Iahve i se dezvăluie numai lui Moise, ca nume al *Dumnezeului părinților*. Tradiția sacerdotală se alătură acesteia din urmă, precizînd însă că numele *Dumnezeului părinților* era *El-Schaddai* (cf. Fac. 17, 1). Acest pasaj, unul dintre cele mai importante ale VT, prezintă două dificultăți. Una de ordin filologic — etimologia numelui lui Iahve, cea de a doua de ordin exegetic și teologic — sensul general al relatării și importanța dezvăluirii pe care o transmite.
1. S-a încercat explicarea numelui lui Iahve pornindu-se de la diferite radicale ebraice, sau de la alte limbi decît ebraica. Este sigur că trebuie considerată o formă derivată de la un radical canaanean care corespunde ebraicului *hājā* „a fi". Dar determinarea exactă a formei verbale este controversată. W.F. ALBRIGHT (*Von der Steinzeit z. Christentum*, p. 25 și urm.) și J. OBERMANN (*The divine Name YHWH in the Light of Recent Discoveries*, p. 301—323) consideră că poate avea lingvistic un înțeles cauzativ „el face să existe, să fie", ceea ce însă nu poate fi probat. Este mai sigur forma temei simple „el este".
eu sînt cel care sînt / eu sînt cela ce sînt, ebr. *'ehyeh 'asher 'ehyeh*, gr. ἐγὼ εἰμι ὁ ὤν. Sintagma ebraică se poate traduce literal prin: „eu sînt ceea ce sînt", expresie menită să arate că Dumnezeu nu dorește să-și dezvăluie numele, aici însă o face, pentru ca, potrivit concepției semitice, să se definească prin el. Apoi, tot literal, sintagma se mai poate citi: „eu sînt cel care sînt", ceea ce, conform sintaxei ebraice, corespunde lui: „eu sînt cel care este". Dumnezeu, așadar, este unica existență adevărată. El se folosește, în exprimarea numelui său, de o propoziție relativă paronomastică, prin care accentuează actualitatea și efectivitatea existenței sale. Numele profund pe care el i-l dezvăluie lui Moise, cu toate că este *sui generis* și *universal*, nu rămîne doar o expresie a dorinței divine de păstrare a tainei numelui, ci se cere înțeles ca o revelație adevărată.
În VT nu există mărturii sigure privind pronunțarea numelui lui Dumnezeu, datorită sfiielii exagerate a evreilor de a-l spune. Rostirea eronată — *Iehova* — s-a impus în sec. al 13-lea, tocmai datorită acestei necunoștințe. Mărturii privind pronunțarea corectă — *Iahve* — se întîlnesc la THEODORETOS în *Ex. Interrogationes*, 15 — Ἰαβέ și în *Haereticarum fabularum compendium*, V, 3 — Ἰαβαί, precum și la CLEMENS DIN ALEXANDRIA, în *Stromata*, V, 6, 34 — Ἰαού. Vechimea numelui este de asemenea neclară. Gn. 4, 26 situează venerarea numelui lui Iahve încă în epoca preistorică, Gn. 12, 3 o plasează în epoca patriarhilor. Este posibil ca un cult al lui Iahve să fi existat în tribul lui Levi, înainte ca Moise să facă cunoscut poporului lui Israel numele lui Dumnezeu, instituindu-se astfel în conducător predestinat al neamului său. Un argument în acest sens ar fi numele mamei lui Moise, *Iahobed* (Nm. 26, 59). De acum înainte, noua înțelegere a ființei divine, așa cum se concentrează ea în numele lui Iahve, este punctul de plecare pentru desfășurarea ulterioară a istoriei sfinte și fundamentul credinței israelite (BJ, LThK).
Cf. MS 4 389 *eu sînt care sînt*, MS 45 *eu sînlu cela ce sînlu*, PO *eu sînt cine sînt*, IER. *ego sum qui sum*.
Numele *Iehova* apare în titlul uneia dintre cele mai cunoscute postume eminesciene, *Eu nu cred nici în Iehova*. Poetul încearcă aici o autodefinire negativă, subiectivă și polemică, a structurii sale lirice: „Eu nu cred nici în Iehova, / Nici în Budha-Sakya-Muni, / Nici în viață, nici în moarte, / Nici în stingere ca unii / / [...] Nu mă-ncîntați nici cu clasici, / Nici cu stil curat și antic- / Toate-mi sunt deopotrivă, / Eu rămîn ce-am fost: romantic." Dacă cunoașterea de către EMINESCU a etimologiei numelui *Iahve*, în al cărui radical intră sensul „a fi", poate fi numai presupusă, formularea biblică în schimb „Eu sînt cel care sînt" îi era fără îndoială cunoscută și aici se află, de fapt ideea care structurează întreaga poezie: *Eu rămîn ce-am fost* pentru că *Eu sînt cel care sînt*.

[16] *v-am cercetat / cu socotință am socotit* redau gr. ἐπισκοπεῖν „a vizita", semnifică în LXX dreptul absolut de a privi, judeca și sancționa acțiunea lui Dumnezeu prin care își exprimă voința de a interveni, binecuvîntînd sau pedepsind, în viața unui individ sau a comunității (BJ, ThWNT, II, p. 597).

[17] Cf. v. 8.

[18] *Dumnezeul / Domnul Dumnezăul*, LXX ὁ θεός, FRANKF. κύριος ὁ θεός, MS 4 389 *Domnul Dumnezeul*, MS 45 lipsește, PO *Domnul Dumnezeul*, IER. *Dominus Deus*.

IV

[1] MS 45 lipsește.

[3] FRANKF. acest fragment aparține V. 2; cf. MS 4 389, MS 45, PO.

„Toiagul", *bacul* cum îl numește el, este interpretat de I. HELIADE RĂDULESCU ca semn al puterii: „simbolul comandei, diregătoriei și al îndreptării" (*Biblicele*, p. 60).

BDD-B789-09 © 1991 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:26:36 UTC)

[4] FRANKF. partea doua a versetului constituie un verset separat; cf MS 4389, MS 45, PO.

[5] *Şi zise lui*, FRANKF. καὶ εἶπεν αὐτῷ în alte variante ale LXX lipseşte, conform textului ebraic; cf MS 4389, MS 45. Acest verset, ce întrerupe povestirea, este uu adaus (BJ).

[6] BB: *plină de bubele stricăciunii ca zăpada*, LXX ὡσεὶ χιών „ca zăpada", FRANKF. λεπρῶσα ὡσεὶ χιών „plină de lepră ca zăpada, zgrunţuroasă ca zăpada". λέπρα redă ebr. *sappaḥat „psoriasis vulgaris"*, de fapt, probabil, numele generic al bolilor de piele. Boala numită de Herodot (I. 138) λέπρα<λέπειν „a coji, jupui" este denumită, începînd cu epoca alexandrină, ἐλεφαντίασις. În religia mozaică, existau reguli stricte împotriva leproşilor, datorate nu atît unor intenţii profilactice, cît unor reguli cultice. MS 4389 *plină de stricăciune şi albă ca zăpada*, MS 45 *plină de bubele stricăciunei ca omătul*, PO *zgăiboasă ca şi neaoa*, IER. *leprosam.*

[7] *teafără şi curată ca tot trupul / în feliul trupului ei*, LXX εἰς την χρόαν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ; χρώς „piele, de culoarea pielii", FRANKF. εἰς τὴν χροάν τῆς σαρκὸς αὐτῆς MS 4389 *rumenă ca trupul său*, MS 45 *în feliul trupului ei*, PO *ca şi alaltă pelită*, IER. *similis carni reliquae.*

[8] BB: *glasul* redă gr. φωνή, care traduce ebr. *qōl* „ceea ce poate fi auzit". MS 4389 *glasul*, MS 45 *glasul*, PO *cuvîntul*, IER. *sermonem / verbo*, versiunile moderne nu-l traduc.

Semnul / semnului redau gr. σημεῖον, care traduce ebr. *'ōt*, a cărui etimologie şi înţeles sînt greu de stabilit. Cuvîntul a fost pus în legătură cu ac. *ittu* „semne ale unui oracol", dar care poate avea şi alte sensuri. Pare a se referi la un act simbolic „perceput cu ochii" (ThWNT), MS 4389 *minune*, MS 45 *semn*, PO *pre un fapt de ciudă*, IER. *signum.*

[10] *meşter / vrêdnic* redau gr. ἱκανός „competent, abil", MS 4389 *vrêdnic*, MS 45 *vrêdnic*, PO *grăitoriu frumos*, IER. *eloquens.*

[12] *învăţa / îndrepta* redau gr. συμβιβάζειν „a învăţa, a instrui", MS 4389 *îndrepta*, MS 45 *îndrepta*, PO *învăţa*, IER. *docebo.*

[14] BB: *cu urgie* redă gr. ὀργῇ „cu mînie", MS 4389 *cu urgie*, MS 45 *cu urgie*, PO *vîrtos.*

Aaron, ebr. *'ahărōn*, gr. Ααρων, etimologia numelui este nesigură, probabil de origine egipteană. Caracterizarea lui ca levit, aici şi în 19, 22 urm., pare a indica că încă în Egipt deţinea o funcţie preoţească. MS 4389 *Aron*, MS 45 lipseşte, PO *Aron*, IER. *Aaron.*

[15] *învăţa / tocmi* redau gr. συμβιβάζειν, cf. v. 12.

[17] *toiag* — Dumnezeu îi dă lui Moise un toiag, denumit în v. 20 *toiagul lui Dumnezeu*, ce va servi drept instrument al minunilor săvîrşite de Moise ulterior (BJ).
„*Semnele*" sînt interpretate de HELIADE ca „simboluri, embleme, sau nişte mijloace numai, prin care [Moise] să poată ajunge la scopul său" (*Biblicele*, p. 61).

[20] *asini / trăgători* redau gr. τὰ ὑποζύγια, τὸ ὑποζύγον „animal de povară", MS 4389 *măgari*, MS 45 *trăgători*, PO *asin.*

[21] *minunile / ciudesiile* redau gr. τὰ τέρατα „minuni", care traduce ebr. *mōphēt*, termen ce apare cel mai adesea în sintagma σῆμεῖα καὶ τέρατα „semne şi minuni", folosită aproape în exclusivitate în legătură cu ieşirea evreilor din Egipt şi cu evenimentele deosebite ale istoriei lor pînă la trecerea Mării Roşii, cînd Dumnezeu se dovedeşte atotputernic, iar Israel este poporul ales de el. Sintagma exprimă conştiinţa intervenţiei divine în desfăşurarea evenimentelor, precum şi relaţia profundă dintre Iahve, Dumnezeul lui Israel, şi Israel, poporul lui Iahve. Sintagma devine în textul Pentateuhului formula consacrată pentru miracolele săvîrşite de Dumnezeu în epoca lui Moise (ThWNT, VII, p. 214—215, 219); MS 4389 *minunile*, MS 45 *ciudesile*, PO *ciude* VL, IER. *ostenta*. V. 21—23 sînt secundare, ele anunţă plăgile Egiptului.

[22] *Domnul / Domnul Dumnăzeul ovreilor*, FRANKF. κύριος ὁ θεὸς τῶν ἑβραίων, în alte variante ὁ θεός τῶν ἑβραίων, lipseşte, conform textului ebraic; MS 4389 *Domnul Dumnezeul ovreiesc*, MS 45 *Domnul Dumnedzăul jidovilor*, PO *Domnul.*

[25] Acest pasaj este dificil, datorită lipsei de context şi a concizie sale. Moise nu este numit şi este neclar la cine se referă pronumele personale (BJ). Încercările de descifrare a sensului au provocat neconcordanţele diferitelor traduceri. LXX redă sfîrşitul versetului prin τὸ αἱμά τῆς περιτομῆς .... „sîngele circumciziei fiului meu", deşi această traducere nu corespunde textului originar. Pasajul reprezintă, în orice caz, cea mai veche mărturie privind practicarea circumciziei la israeliţi, care apare ca un ritual primitiv, independent iniţial de cultul lui Iahve (ThWNT, VI, p. 75). Pasajul se poate interpreta şi altfel: mînia divină, provocată de necircumcizia lui Moise, este potolită de Sefora prin circumcizia fiului său şi prin simularea aceleia a lui Moise prin atingerea sexului său (picioarele) cu preputul copilului (BJ). MS 4389 *fu singe împrejur tăierii fiiului meu* (aparţine v. 26), MS 45 *stătu singele obrezaniei fiiului meu*, BB *stătu singele obrezaniei fiiului meu*, PO *încredinţat de singe eşti tu mie*, IER. *sponsus sanguinum tu mihi es.*
cuţit de piatră / pietricea ascuţită redau gr. ψῆφος „piatră mică folosită, printre altele, la vot sau circumcizie". Folosirea unui cuţit de piatră în practicarea acestui ritual poate indica vechimea sa, probabil epoca de piatră (BJ); MS 4389 *piatră ascuţită*, MS 45 *gonţu*, PO *piiatră foarte ascuţită*, IER. *acutissimam petram.*
A tăiat împrejur / marginele acoperemîntului trupului cf. Fac. 17, 10. Asupra dificultăţilor de interpretare a acestui verset se opreşte şi HELIADE, *Biblicele*, p. 62.

[26] În unele variante, ca şi în anumite traduceri, este introdus ἄγγελος sau ὁ ἄγγελος, ca subiect al primei propoziţii.

[31] *poporul a crezut şi s-a bucurat / crezură lor norodul*, FRANKF. aparţine versetului anterior, cf. BB şi MS 45.

V

[1] În ansamblul său, acest capitol este iehovist (BJ).
să mă prăznuiască — menţionarea acestui cult în deşert, cf. 3, 18, va reveni ca un refren în relatarea fiecăreia dintre cele nouă plăgi ale Egiptului, cu excepţia celei de a treia şi a zecea, cf. 7, 16, 26; 8, 4, 16, 23; 9, 1, 13; 10, 3, 24. Această sărbătoare este, probabil, Paştele (BJ).

[5] BB: *(preainmulţi)... pre pămînt*, FRANKF. ἐπὶ τῆς γῆς, MS 4389 *pre pămînt*, MS 45 *pre pămîntu*, PO *pre cest pămînt.*
BB: *nu-i pololim* redau gr. καταπαύειν „a opri, a linişti"; MS 4389 *să nu-i uşorăm*, MS 45 *să nu-i pololim*, PO *aţi lăsat.*

[6] Comentariu actualizator în *Biblicele* lui HELIADE la stările de lucruri din Ţara Românească şi din lume, prelungit şi asupra versetelor 14, 21, 23 (pp. 63—64).

[7] BB: *şi astăzi*, FRANKF. τὸ σήμερον. în LXX lipseşte, MS *ca acuma*, MS 45 *şi astădzi*, PO *cum pînă acumu.*
Că să se dea mai multă consistenţă cărămizilor nearse, se amestecau paie tăiate cu argilă (BJ).

[8] BB: *tocmeală* redă gr. σύνταξις, aici „contribuţie, contract", MS 4389 *tocmeala*, MS 45 *tocmala*, PO *să fie la număr*, IER. *mensura.*

BB *vor face*, FRANKF. ποιήσουσι, lipseşte în alte variante, conform textului ebraic; de fapt, acest verset conţine mai multe neconcordanţe, datorite lecţiunilor diferite.

[12] *în tot Egiptul / tot pămîntul Eghipetului*, FRANKF. ἐν ὅλῃ γῇ Αἰγύπτου, MS 4389 *în toată ţara Eghipetului*, MS 45, *în tot pămîntul Eghipetului*, PO *în tot pămîntul Eghipetului*, LXX ἐν ὅλῃ Αἰγύπτῳ, mai aproape de textul ebraic.

[13] BB *vostru*, FRANKF. ὑμῶν,, MS 4389 *vostru*, MS 45 *voastre*

[16] Sfîrşitul versetului este obscur (BJ).

[19] *corvoada / ce să cuvine* redau gr. τὸ καθῆκον „îndatorire, obligaţie"; MS 4389 *cum sînt rînduite*, MS 45 *ce să cuvine*, PO *numărul.... în facerea.*

VI

[1] *de o mînă tare, printr-un braţ puternic / întru mînă tare, întru braţ înalt* redau sintagmele greceşti ἐν χειρὶ κραταιᾷ, respectiv ἐν βραχίονι ὑψηλῷ. Mînă (ebr. *jād*) „i braţul (ebr. *z. rôa'*) sînt simboluri ale puterii divine, alăturate ulterior vor reveni frecvent în Deuteronom, pentru a exprima manifestarea permanentă a puterii lui Iahve în alegerea şi apoi eliberarea israeliţilor din robia egipteană. Cf. MS 4389 *cu mînă tare, cu braţ înalt*; MS 45 *întru mînă tare, întru braţ înalt*, PO *pren mînă puternică*, lipseşte, IER. *per manum... fortem, in manu robusta.*
ce îi voi face... aluzie la cele zece plăgi ale Egiptului.

[2] 6, 2 şi 7, 7 aparţin tradiţiei sacerdotale şi sînt paralele ale capitolelor 3 şi 4. Chemarea lui Moise şi dezvăluirea numelui divin sînt plasate acum în Egipt. Numele Iahve îl înlocuieşte pe acela de El-Schaddai (cf. 3, 14) al patriarhilor. Poporul refuză să-l asculte pe Moise (cf. v. 9). Aaron este trimis interpret pe lîngă Faraon şi nu pe lîngă popor (cf. 4, 10—16) (BJ).

[3] *m-am arătat* redă gr. ἐδήλωσαι<δηλόω „a se face clar, cunoscut", în LXX devine termenul consacrat pentru epifania divină, *Dumnezeu Atotputernic / Dumnezău* redau gr. θεὸς ὢν αὐτῶν cf. Fac. 17, 1.

BDD-B789-09 © 1991 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:26:36 UTC)

[4] *legămînt / făgăduinţa* redau gr. διαθήκη,, cf. Fac. 6, 18.

[5] *Domnul / Domnul Dumnezeu*, FRANKF. κύριος ὁ θεός, LXX numai conform textului ebraic. MS 4 389 *Domnul Dumnezeu*, MS 45 *Domnul Dumnedzău*, PO *Domnul*, IER. *Dominus.*
din robie / den robita lor, FRANKF. ἐκ τῆς δουλείας αὐτῶν ; MS 4 389 *de robtrea lor*, MS 45 *den robiia lor*, PO *robiile voastre*, IER. *de servitute.*

Judecată redă gr. κρίσις, cf. Fac. 18, 19.

[7] BB *den pămîntul Eghipetului*, FRANKF. ἐκ γῆς Αἰγύπτου MS 4 389 *den ţara Eghipetului*, MS 45 *den pămîntul Eghipetului* PO lipseşte, IER. lipseşte.
Apare aici noua relaţie dintre Iahve şi israeliţi, prin formulele consacrate ale alegerii şi alianţei divine (BJ).

[8] *ca moştenire / întru sorţi* redau gr. ἐν κλήρῳ; κλῆρος „loz' sorţ", ebr. *gôrăl* „hotărîre, repartizare prin tragere la sorţi", considerată în Israel ca obiectivă, clară şi inatacabilă. În VT, este sorţul prin care s-a manifestat voinţa lui Iahve în împărţirea pămîntului Canaan şi în repartizarea îndatoririlor religioase în templu. În LXX se confundă adesea κλῆρος cu κληρονομία „moştenire" (teritoriul concret atribuit lui Israel, unui trib, familii sau unei persoane). Ambii termeni subliniază însă ideea că pămîntul Canaan nu a fost obţinut de Israel datorită unei însuşiri deosebite, şi nici cucerit intenţionat, ci i-a fost dat în stăpînire prin hotărîrea tainică a lui Iahve. De acum înainte, israeliţii îl vor cuceri şi stăpîni ca un ţinut cuvenit legal. Prin κλῆρος se desemnează evidenţa distribuirii, iar prin κληρονομία durata şi siguranţa posesiunii ; MS 4 389 *întru moştinare*, MS 45 *întru sorţi*, IER. *possidendam.*
I. HELIADE RĂDULESCU reţine caracterul poetic şi profetic al formulării (*Biblicele*, p. 64).

[9] *obidei / de micşorarea sufletului* redau gr. ὀλιγοψυχία „deznădejde, lipsă de curaj şi putere de decizie" ; MS 4 389 *supărarea*, MS 45 *de micşorimea sufletului*, PO *derept împresurătura gemăturiei*, IER. *propter angustiam spiritus.*
mîncărilor / faptelor redau gr. ἀπὸ τῶν ἔργων, cf. 1, 11.

[12] *greoi la vorbă / fără cuvînt* redau gr. ἄλογος, în LXX „sărac la vorbă". În alte variante AQ. ἀκρόβυσος χείλεσί, SYM. οὐκ εἰμί καθαρὰς τῷ φθέγματι, TH EOD. ἀκρόβυσος τοῖς χείλεσι, care traduc literal textul ebraic : „eu (care sînt) necircumcseris la buze" ; MS 4 389 *fără cuvînt*, MS 45 *fără cuvîntu*, PO *cu usne netăiate împregiur*, IER. *incircumcisus labiis.*

[14] *începători* redă gr. ἀρχηγοί „conducător politic sau militar a unui popor sau a unei părţi a acestuia", în LXX „capul unei familii, strămoş" ; MS 4 389 *capetele*, MS 45 *capete începători*, PO *capetele de dinainte*, IER. *principes.*
caselor, gr. οἰκία, foarte frecvent în LXX „familie, neam", redă ebr. *bajit* „trib, familie cu un strămoş unic, de la care întregul neam a primit un nume" ; MS 4 389 *caset*, MS 45 *caselor*, PO *a părinţilor*, IER. *domorum.* cf. EMINESCU, Doina ; „Minca-i-ar casa pustia/Şi neamul nemernicia" !
Ruben / Ruvim cf. Fac. 29, 32 ; *Enoh*, cf. Fac. 46, 9 ; *Falu / Falus*, cf. Fac. 46, 9 ; *Heţron / Asron*, cf. Fac. 46, 9 ; *Carmi / Harmi* cf. Fac. 46, 9.

[15] *Simeon*, cf. Fac. 29, 33 ; *Iemuel / Iemuil*, *Iamin / Namin*, *Ohad / Aód*, *Iachin / Iahin*, *Ţohar / Soar*, *Saul / Saúl*, cf. Fac. 46, 10.

[16] *Levi*, cf. Fac. 29, 34 ; *Gherşon / Gherson*, cf. Fac. 46, 11 ; *Cahat / Caáth*, cf. Fac. 46, 11 ; *Merari / Merári*, cf. Fac. 46, 11, în MS 4 389 este adăugat şi *Ania.*

[17] *Libni / Lovent*, LXX λοβενι, FRANKF. λοβενεί , MS 4 389 *Loveni*, MS 45 *Lovent*, PO *Libin*, IER. *Lobeni.*
Şimei / Semêi, LXX Σεμεϊ, FRANKF. σεμεεί, MS 4 389 *Semêni*, MS 45 *Semei*, PO *Simen*, IER. *Semei.*

[18] *Amram / Amrám*, ebr. *'amrām* „rudă este (Dumnezeu)" sau „cel puternic", LXX Αμβρὰμ, FRANKF. ἀμράμ, MS 4 389 *Amvram* MS 45 *Amvram*, PO *Amram*, IER. *Amram.*
Iţhar / Saár gr. σσααρ, MS 3 489 *Isaar*, MS 45 *Isaar*, PO *Izeiar* IER. *Isuar.*
Hebron/Hebrón, LXX χεβρων, FRANKF. χεβρών, MS 4 389 *Hevron*, MS 45 *Hevrom*, PO *Hevron*, IER. *Hebron.*
Uziel / Ozíil, LXX Οζιηλ, FRANKF. ἐζιηλ, MS 4 389 *Oziil*, MS 45 *Oéziil*, PO *Uziel*, IER. *Oziiel.*
o sută treizeci şi trei / 130 de ani, FRANKF. ἑκατὸν τριακοντα, MS 4 389 130 de ani, MS 45 130 ani, PO 100 şi 33 de ani, IER. *centum triginta tres.*

[19] *Mahli / Mooli*, LXX Μοολι, FRANKF. Μοολεί, MS 4 389 *Mool*, MS 45 *Mooli*, PO Moli, IER. *Mooli.*
Muşi / Omusi, LXX Ημουσι, FRANKF. Μουσεί, MS 4 389 *Onusi*, MS 45 *Omosi*, PO *Musi*, IER. *Musi.*

[20] *Iochebed / Iahoveth*, LXX ωχαβεδ,, FRANKF. Ιωχαβεθ, MS 4 389 *Iohareth*, MS 45 *Iohaveth*, PO *Iohavel*, IER. *Iocabed.*
Mariam / Mariám, ebr. *mirjām*, gr. μαριάμ, MS 4 389, MS 45 *Mariam*, PO *Marita*, IER. lipseşte. Personajul este diferit interpretat şi rudenia cu Moise pusă în îndoială. În izvoarele vechi, este amintită ca soră a lui Aaron (Ieş. 15, 20 şi urm.), în cele noi, soră a lui Moise şi Aaron (Nm. 26, 59).

[21] *Core / Coré*, gr. κορὲ, MS 4 389 *Córe*, MS 45 *Coré*, PO *Core* IER. *Core.*
Nefeg / Nafée, LXX Ναφε ; FRANKF. νεφεκ, MS 4 389, MS 45 *Nefec*, PO *Nefeg*, IER. *Napheg.*
Zicri / Zehri, LXX Ζεχρι, FRANKF. ζεχρεί, MS 4 389 *Zehri*, MS 45 *Zegri*, PO *Zihri*, IER. *Zechri.*

[22] *Misael / Misail*, LXX lipsă, FRANKF. μισαηλ, MS 4 389, MS 45 *Misail*, PO *Misael*, IER. *Mishael.*
Eliţafan / Elisafán, gr. Ελισαφαν, MS 4 389 *Elisafan*, MS 45 *Elisafan*, PO *Elisafan*, IER. *Elsaphan.*
Sitri / Ségri, LXX Σετρι, FRANKF. σεγρεί, MS 4 389 *Ségri*, MS 45 Segri, PO Setri, IER. Sethri.

[23] *Elisaveta / Elisaveth*, ebr. *'èlischebă* „Dumnezeul meu este legământul". LXX Ελισάβεθ, FRANKF. ελισαβιθ, MS 4 389 *Elisaveth*, MS 45 *Elisávet*, PO *Elizaveta*, IER. *Elisabe. Aminadab / Aminadáv*, LXX Αμιναδάβ, FRANKF. ἀμιναδάμ, MS 4 389 *Aminadav*, MS 45 *Aminadam*, PO *Aminadeav*, IER. *Aminadab.*
Naason / Naasón, LXXX Ναασσωνς FRANKF. Ναασων, MS 4 389 *Naasson*, MS 45 *Naason*, PO *Naason*, IER. *Naasson.*
Nadab / Nadáv, LXX Ναδαβ, FRANKF. Ναδάμ, MS 4 389, MS 45 *Nadam*, PO *Nadav*, IER. *Nadab.*
Abiud / Aviúd, gr. Αβιουδ, MS 4 389 *Aviud*, MS 45 *Aviudu*, PO *Aviiu*, IER. *Abiu.*
Eleazar / Elcazár, gr. Ελεάζαρ, MS 4 389 *Eliazar*, MS 45 *Eliázar*, PO *Eliazar*, IER. *Eleazar.*
Itamar / Ithamár, gr. Ιθάμαρ, MS 4 389, MS 45 *Ithamar*, PO *Itamar*, IER. *Ithamar.*

[24] *Asir / Asir*, gr. Ασιρ, MS 4 389, *Asir*, MS 45 *Asir*, PO *Aser*, IER. *Asir.*
Elcana / Elcaná, gr. Ελκανά, MS 4 389 *Elcana*, MS 45 *Elcaná*, PO *Elcana*, IER. *Helcana.*
Abiasaf / Aviasár, LXX Αβιασαφ, FRANKF. Αβιάαρ, MS 4 389 *Avaasar*, MS 45 *Aviázar*, PO *Aviasaf*, IER. *Abiasab.*

[25] *Puliel, Futiil*, LXX Φουτιηλ, FRANKF. φουτίνα, MS 4 389 *Fulinei*, MS 45 *Fulina*, PO *Putiel*, IER. *Phutihel.*
Finees / Finees, gr. Φινεές, MS 4 389, MS 45 *Finees*, PO *Fineas*, IER. *Finees.*

[26] *cu oştile lor / cu puterea lor* redau gr. σὺν δυνάμει ; δύναμις „putere, capacitate, avere" ; MS 4 389 *în tăriia lor*, MS 45 *cu putêrea lor*, PO *cu toate gloatele sale*, IER. *per turmas suas*, GN *in geordneten Scharen*, PDS *ordinati come un esercito.*

[29] *gîngav / amorţit la grai* redau gr. ἰσχνόφωνος „cu impedimente în vorbire" ; MS 4 389 *am grai grozav*, MS 45 *amorţit la graiu*, PO *cu usne netăiate împregiur*, IER. *incircumcisus labiis*, PDS *non so parlar bene.*

VII

[1] *prooroc* redă gr. προφήτης.

[2] *semnele şi minunile / sêmnele şi ciudêsele* redau sintagma gr τὰ σημεῖα καὶ τα τέρατα, cf. 4, 21.
EMINESCU foloseşte sintagma „semne şi minuni", reluată şi în v. 9, în *Luceafărul* : „— Hyperion, ce din genuni / Răsai c-o-ntreagă lume, / Nu cere *semne şi minuni* / Care n-au chip şi nume" (O.I, p. 177). Pentru că se opunea, prin cererea sa, voinţei divine, Hyperion

BDD-B789-09 © 1991 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:26:36 UTC)

nu beneficiază de „semnele și minunile" acordate lui Moise. Satisfacerea cererii lui Hyperion ar fi condus la negarea atotputerniciei și chiar a esenței divine, sens care se desprinde mai clar din variantele poemei *Luceafărul*, în care sintagma *„semne și minuni"* este de asemenea prezintă: „Tu îmi ceri *semne și minuni* / Ce ființa mea o neagă" (O. II, p. 404); „Cu asemeni *semne și minuni* / Ființa-mi nu se leagă" (O. II, p. 437).

[4] *în înfricoșată judecată / cu izbindire mare* redau sintagma gr. σὺν ἐκδικήσει; ἐκδίκησις „răzbunare, pedeapsă", termen foarte frecvent în LXX; MS 4389 *cu izbîndă mare*, MS 45 *cu izbindire mare*, PO *pren mare giudecerți*, IER. *per iudicia maxima.*

[7] *fratele său / ...* FRANKF. lipsește ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ.

[9] *șarpe / bălaur* redau gr. δράκων „dragon", ulterior, „șarpe"; MS 4389 *șarpe*, MS 45 *bălaur*, PO *șarpe*.

[11] *înțelepții* redă gr. σοφισταί: σοφιστής traduce ebr. *hākām* termen utilizat mai cu seamă pentru a desemna magii străini. Într-un astfel de context, concepția ebraică despre înțelepciune este influențată de sensul termenilor babiloneni corespunzători (*nēmequ* etc.), conform cărora înțelepciunea se definea ca pricepere și experiență în practicarea cultului religios și al magiei. MS 4389 *înțelepții*, MS 45 *înțelepți*, PO *mindrii*, IER. *sapientes*.

[19] Plăgile Egiptului, expresie consacrată pentru a denumi șirul de catastrofe trimise de Iahve asupra lui Faraon pentru a-l determina să-i elibereze pe israeliți. Gr. πληγή „pedeapsă, suferință", preluat în latină *plaga*, traduce ebr. *maggēphā*, *negeph*, *makkā* „lovitură". În VT este denumită astfel acțiunea divină de pedepsire în primul rînd a dușmanilor. Numărul, dar mai cu seamă ordinea lor, a fost stabilită de Augustin (CIV. XVI, 43): 1. înroșirea cu sînge a Nilului, 2. broaște, 3. țînțari, 4. tăuni, 5. molima vitelor, 6. buboaie, 7. grindină, 8. lăcuste, 9. întuneric, 10. moartea primului născut. De fapt, cele zece plăgi se integrau într-un context mai larg, din care făceau parte atît minunea cu toiagul (7, 8—13), cît și nimicirea lui Faraon în Marea Roșie (Ieș. 14). Este posibil ca numărul lor să fi fost mai mare. Este dificil de precizat tradiția căreia i-au aparținut inițial. Este sigur că plaga a treia și a șasea se datorează versiunii sacerdotale, restul fiind prelucrat conform schemei și intenției acestei tradiții. Trebuie, totodată, remarcat că relatarea primelor nouă plăgi se distinge de aceea a celei de a zecea, atît prin schema lor, cît și prin lexic. De altfel primele nouă plăgi sînt mai curînd semne miraculoase, asemănătoare celor din cap. 4, sau din 7, 9, care aveau rolul de a-l acredita pe Moise în fața israeliților, pe cînd prin acestea Faraon trebuia să recunoască puterea lui Iahve. În ansamblu, motivul plăgilor are rolul de a releva atotputernicia lui Dumnezeu și devine unul dintre toposurile încrederii în ocrotirea divină și al speranței în împlinirea făgăduinței făcute (LThK, BJ).
Blestemele argheziene din volumul *Cuvinte potrivite* amintesc, prin tonul extrem de violent al imprecației, care anunță pedepse cumplite pentru un prigonitor nenumit, prin unele imagini și chiar prin structura epică a poeziei, de *Plăgile Egiptului*, abătute de Dumnezeu asupra lui Faraon și a supușilor acestuia. Urmînd o convenție cunoscută, poetul anunță că transcrie o replică a unei populații asuprite și fugărite „în pustie" („Prin undele holdei și cîmpi de cucută, / Fugarii-au ajuns în pustie / La ceasul cînd luna-n zăbranice, mută, / Intra ca un taur cu cornu-n stihie, / Și gîndul meu gîndul acestora-l știe"), după care urmează înșirarea „plăgilor", sporite la ARGHEZI, care le reține, dezvoltîndu-le, într-o ordine schimbată, pe cele ale *Scripturii*: *întunericul, insectele, prefacerea apei în sînge, grindina, boala, buboaiele* etc.: „În împărăție de beznă și lut să se facă / Grădina bogată și-ograda săracă. / Cetatea să cadă-n nămol, / Păzită de spini și de gol. / Usca-s-ar izvoarele toate și marea, / Și stinge-s-ar soarele ca luminarea" (*Scrieri*, 1, 1962, p. 140). „Gîngănii și molii necunoscute / Să-și facă-n tezaur cuibare, / Sătule de aur și mărgăritare"; „Și-n vreme ce apa din șesuri se stringe, / Să soarbă mocirla copilelor sînge"; „Coboare-se cerul, furtuni de alice / În cîmp să v-ajunge cu stelele-n bice"; „Să-ți crească mădûva, bogată și largă, / Umflată-n sofale, mutată pe targă"; „De pofte să-ți secе obrazul, /, De bube să nu-ți miști grumazul" (p. 140—142) etc. *Blestemele* lui ARGHEZI trebuie puse în legătură și cu *Psalmii*, cum ar fi, de pildă, ca izvor mai evident, *Psalmul* 104, v. 22—44, care, de altfel comunică cu *Exodul*. În legătură cu receptarea unor astfel de influențe de către ARGHEZI, vezi și precizările lui AL. ANDRIESCU în *Studiul introductiv* la DOSOFTEI, *Opere*, I, ediție critică de N.A. URSU, Editura Minerva, 1978, p. LXVIII—LXIX.
În unele versiuni, primele patru versete aparțin cap. 7.

VIII

[5] *bălți / mocirițe* redau gr. τὰ ἕλη „bălți"; MS 4389 *bălți*, MS 45 *bălți*, PO *bălți*, IER. *paludes*.
BB *pre pămîntul Eghipetului*, FRANKF. ἐπὶ τὴν γῆν Αἰγύπτου; MS 4389 *în țara Eghipetului*, MS 45 *pre pămîntul Eghipetului*, PO *pre pămîntul Eglipelului*, IER. *super terram Aegypti*.

[6] BB *pre pămîntul Eghipetului*, FRANKF. ἐπὶ τὴν γῆν Αἰγύπτου MS 4389, MS 45 *pre pămîntul Eghipetului*, PO lipsește.

[9] *hotărăște / făgăduiește* redau gr. τάξαι<τασσεῖν „a orîndui, a fixa". Textul ebraic s-ar traduce literal „glorifică-te în ceea ce mă privește" sau „fă-mă să aflu clar" (BJ). MS 4389, 45 *făgăduiește*, PO *tocmește*, IER. *constitue*.

[15] *că a scăpat / cum s-au făcut răsuflare* stau pentru sintagma gr. ὅτι γέγονεν ἀνάψυξις; ἀνάψυξις „răcoală, răcoare", aici „răsuflare, suflu". MS 4389 *că se făcu răpaos*, MS 45 *cum s-au făcut răsuflare*, PO *că se-au slobodzit*, IER. *data essel requies*.

[16] *țînțari / mușițe* redau gr. σκνῖπες, ebr. *kinnām* „păduche păduche de lemn", interpretat de Filon ca „țînțar"; MS 4389 *mușițe*, MS 45 *mușițe*, PO *păduchi*, IER. *scinifes*.
BB *și pre Farao și pre casele lui și pre slugile lui și în toată țărina pămîntului se făcură mușițe*, FRANKF. καὶ ἐπὶ Φαραὼ, καὶ ἐπὶ τοὺς οἴκους αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοὺς θεράποντας αὐτοῦ, καὶ ἐν παντὶ τῷ χώματι τῆς γῆς ἐγγένετο οἱ σκνῖπες ἐν πάσῃ γῇ Αἰγύπτου în LXX lipsește, conform textului ebraic, de asemenea în PO și IER. MS 4389: *și pre Faraon și pre casa lui și pre slugile lui și toată țărina pămîntului să se scoale mușițe* [marg: *păduchi de lemn*] *în toată țara Eghipetului*, MS 45.... *și pre Faraón și pre casle lui și pre slugile lui și întru toată țărina pămîntului; să făcură mușițile, în tot pămîntul Eghipetului*.

[19] *degetul lui Dumnezeu* — gr. δάκτυλος θεοῦ, formulă întîlnită în textele magico-religioase egiptene (BJ).

[21] *tăuni / muscă cinească*, gr. κυνόμυια, ebr. *'ārōb* „muscă", MS 4389 *muște de cîini*, MS 45 *muscă cinească*, PO *cu mult fealiu de muște*, IER. *omne genus muscarum*.

[22] *voi cruța / voi slăvi* redau gr. παραδοξάσω; παραδίδωμι „a preda, a da importanță"; MS 4389 *voi face minune*, MS 45 *voi slăvi*, PO *voiu face minunat*, IER. *faciamque mirabilem*.
Goșen / Ghesém, gr. Γεσὲμ, MS 4389 *Ghesém*, MS 45 *Ghesem*, PO lipsește, IER. *Gessen*.
stăpînul / domnind, LXX κύριος, FRANKF. κ υριεύων; MS 4389 *care biruiește*, MS 45 *domnindu*, PO *Domn*.

[23] *între... / întru mijlocul* redau gr. ἀνὰ μέσον, cf. Fac. 1, 4.

[25] *Dumnezeului/Domnului Dumnezăului*, LXX τῷ θεῷ, FRANKF. κυρίῳ τῷ θεῷ; MS 4389 *Dumnezeului*, MS 45 *Domnului Dumnedzău*, PO *Domnedzeului*, IER. *deo*.
în țară / în pămîntul acesta, LXX ἐν τῇ γῇ, FRANKF. ἐν τῇ γῇ ταύτῃ, MS 4389 *în pămîntul acesta*, MS 45 *întru pămîntul acesta*, PO *în acesta pămînt*.

[26] BB *uriciune*, redă gr. τὰ βδελύγματα „necurățenii, lucruri care provoacă scîrbă". Israeliții, păstori fiind, jertfeau animale din turmele lor. Ritualul egiptenilor era diferit, ofrandele lor constau în vegetale, păsări sau aluaturi. Berbecul și țapul erau pentru ei animale sfinte (BJ). MS 4389 *de badjocură*, MS 45 *uricianile*, PO *uriciunile*, IER. *abominationes*.

[29] *să nu ne mai... / să nu mai adaogi...* redau gr. προστίθη μί, cf. Fac. 4, 2; MS 4389 *să nu mai adaogi*, MS 45 *să nu mai adaoge* PO *cu mai mult să nu*.

IX

[3] *asini / trăgători* redau gr. ὑποζυγίοι.

[4] BB *slăvi* cf. 8, 18.
Între.... / întru mijlocul redau gr. ανὰ μέσον, cf. GN. 1, 4.
niciunul / grăit redau gr. ῥητόν; ῥητος, η, ον „spus, numit", dar și „socotit, numărat"; MS 4389 *nici unul*, MS 45 *grăit*, PO *nici una*.

[5] *acestea / cuvîntul* redau gr. τὸ ῥῆμα cf. Fac. 15, 1.

[6] *lucru / cuvîntul* redau gr. τὸ ῥῆμα cf. Fac. 15, 1.

[9] *(băsici) usturătoare / (băsici) fierbînd* redau gr. ἀναζέουσαι ἀναζεῖν „a fierbe, a clocoti"; MS 4389 *(băsici) mari*, MS 45 *(beșici) fierbîndu*, PO lipsește, IER. *turgentes*.

[10] FRANKF. καὶ ἐναντίον τῶν θεραπόντων αὐτοῦ, care nu apare în nici o variantă a traducerilor românești vechi. După acest verset, este intercalat un altul, eliminat în majoritatea celorlalte variante ale LXX, ca redundant. Și această lecțiune lipsește în traducerile românești. Ca atare, numărul versetelor în textele românești nu va mai corespunde textului FRANKF.

BDD-B789-09 © 1991 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:26:36 UTC)

[14] BB *limpinările* redau gr. τὰ συναντήματα; τὸ συναντῆν „eveniment", aici „plagă" (L-S). Traducerea literală din ebraică ar fi „voi da glasuri, voci", glasul lui Iahve era tunetul, cf. v. 29; 19, 19, Ps. 17, 14; 28, 3—9; Iov, 37, 2 (BJ). MS 4 389 *caznele*, MS 45 *limpinările*, PO *bicele*, IER. *omnes plagas.*

[16] *pînă acum*, FRANKF., ἕως τῷ νῦν, MS 4 389 *pînă acuma*, MS 45 *pînă acum*, PO lipsește.

[19] BB *în cîmpi*, LXX ἐν τῷ πεδίῳ FRANKF. ἐν τοῖς πεδίοις MS 4 389 *în cîmp*, MS 45 *în cîmpi*, PO *în cîmp*, IER. *in agro.*

[24] *vîlvătăi (de foc) / văpăind* redau gr. φλογίζον „care arde, arzînd"; MS 4 389 *ardea*, MS 45 *văpăindu*, PO *mestecat*, IER. *inmixta. oameni / limbă* redau gr. ἔθνος, cf. Fac. 10, 5.
Raritatea fenomenului, în acele regiuni, crede I. HELIADE RĂDULESCU, se oglindește în spaima pe care grindina o provoacă faraonului egiptenilor. În consecință, plaga aceasta este considerată „cea mai extraordinară din toate; căci ploile, nivea și grindinea sunt mai necunoscute în părțile acelea" (*Biblicele*, p. 88).

[28] *tunetele / glasurile lui Dumnezeu* redau gr. φωνὰς Θεοῦ, cf. v. 14. MS 4 389 *tunetele*, MS 45 *glasurile*, PO *tunurele*, IER. *tonitura.*
BB *mai adaoge a...* redă gr. προστίθημι, cf. Fac. 4, 2; MS 4 389 *să nu mai adaoge*, MS 45 *nu veți mai adaoge*, PO *mai mult.*
BB *pre pămînt*, FRANKF. ἐπὶ τῆς γῆς, MS 4 389 *pre pămînt*, MS 45 *pre pămîntu*, PO lipsește, IER. lipsește.

[29] BB *la ceriu*, FRANKF. εἰς τὸν οὐρανόν; MS 4 389 *către cer*, MS 45 *în ceriu*, PO lipsește, IER. lipsește.

[31] *înspicat / apropiiat* redau gr. παρεστηκυῖα „apropiat, prezent" dar și „în plină putere, vigoare"; MS 4 389 *slobozita spice*, MS 45 *apropiat*, PO *începuse a înspica*, IER. *virens.*
în floare / cu sămînță redau gr. σπερματίζον; MS 4 389 *înfloriia*, MS 45 *cu sămînță*, PO *amu înfluriia*, IER. *folliculos germinaret.*

[33] *tunetul / glasurile*, cf. v. 28.

[34] *tunetul / glasurile*, cf. v. 28.
înainte / adaosă încă, cf. Fac. 4, 2.

X

[5] *(prisosul) pămîntului / prisoscala*, FRANKF. lipsește (τὸ περισσὸν) τῆς γῆς.

[6] *egiptenilor / Eghipetului*, LXX τῶν Αἰγυπτίων,, FRANKF. αἰγύπτου, MS 4 389 *Eghipetului*, MS 45 *Eghiptului*, PO *eghiptea nilor.*

[7] BB *să jirtvească*, LXX λατρεύσωσιν „să slujească", FRANKF. θύσωσι „să jertfească", MS 4 389 *să se roage*, PO *să facă jirtvă.*
Dumnezeului / Domnului Dumnedzăului, LXX τῷ θεῷ, FRANKF. κυρίῳ τῷ θεῷ; MS 4 389 *Domnului Dumnezeului*, MS 45 *Domnului Dumnedzăului*, PO *Domnului Domnedzeului.*

[10] *faraon*, FRANKF. φαραώ, LXX lipsește.
BB *marfa* redau gr. ἀποσκευὴ „avere mișcătoare", cf. Fac. 31, 18; MS 4 389 *agoniscala*, MS 45 *marfa*, PO *mitutelii*, IER. *parvulos.*

[11] BB *de la fața* (lui) redă sintagma gr. ἀπὸ προσώπου, ce traduce prepoziția ebr. „de la".
Faraon, neîncrezător, dorea ca femeile și copii să rămînă ostateci, (BJ).

[13] *vînt de la răsărit / vîntul austrul* redau gr. ἄνεμος ὀνότος ebr. *vînt dinspre mare*; pentru locuitorii Palestinei, marea era la răsărit; cf. Fac. 12, 8. MS 4 389 *vînt despre răsărit*, MS 45 *vîntu nóton*, PO *vîntul de către răsărit*, IER. *ventum urentem.*

[15] *s-a pustiit / să strică* redau gr. φθείρειν „a pieri, a fi distrus"; MS 4 389 *stricară*, MS 45 *să strică*, PO *pustiind*, IER. *vastantes.*

[18] *lui Dumnezeu Domnului*, LXX πρὸς τὸν θεόν, FRANKF.: πρὸς κύριον; MS 4 389 *către Domnul*, MS 45 *Domnului*, PO *pre Domnul*, IER. *Dominum.*

[22] *negură / ceață* redau gr. θύελλα „furtună, uragan"; MS 4 389 *fum*, MS 45 *ceață*, PO lipsește, BJ *d'épaisses ténèbres.*

[23] *din locul său / den patul lui* redau gr. κοίτη „culcuș, pat"; MS 4 389 *den patul*, MS 45 *den patul*, PO *den acela loc.*, IER. *de loco*, GN *sein Haus.*
în sălașele lor / în toate cîte le trebuia redau sintagma gr. ἐν πᾶσιν, οἷς κατεγίνοντο; κατεγίνοντο< καταγίνεσθαι „a locui"; MS, 4 389 *în toate hotarăle lor*, MS 45 *întru toate cîte trebuia*, PO *iuo iară lăcuiia*, IER. *ubicumque habitabant.*

[24] BB *marfa* cf. v. 10.

[28] *să te mai... / încă a mai adaoge* redau gr. προσθεῖναι cf. Gn. 4, 2.

[29] *să fie cum spui tu / precum ai zis*, LXX εἰρηκας,, FRANKF. καθὼς εἴρηκας; MS 4 389 *cum zici*, MS 45 *cum ai dzis*, PO *așa fie cum ai grăit*, IER. *ut locutus es.*

XI

[1] *plagă / rană* redau gr. πληγή, cf. 7, 19.
vă va goni / va scoate redau gr. ἐκβάλλειν" a alunga, a da afară"; MS 4 389 *vă va scoate*, MS 45 *va scoate*, PO *vă va sili...*, IER. *compellet exire.*
cu mare prigoană / cu toată scoaterea redau gr. ἐκβολῇ; ἐκβολῇ <ἐκβάλλειν „alungare, expulzare"; MS 4 389 *cu toată agoniseala*, MS 45 *cu toată scoaterea*, PO *să ieșiți afară*, IER. cf. nota anterioară. Evenimentele Exodului se petrec în sec. al XIII-lea î.e.n. Variantele iehovistă și elohistă au fost redactate în sec. al X-lea î.e.n. În acest interval de timp este normal ca veridicitatea lor să pălească. Interpretate apoi în funcție de intențiile diferitelor tradiții, pe care fiecare, la timpul său, le-a reformulat astfel încît să constituie un model pentru prezent și viitor, ele au suferit modificări pe parcursul diferitelor redactări (LThK). Astfel, ultimele versete ale capitolului 10 cuprind relatarea celor nouă plăgi, care aparțin tradiției Exodului-fugă, cf. 7, 8. Relatarea plăgii a zecea, care începe acum, prezintă *Exodul* ca alungare (cf. 12, 31—32 și anterior 4, 21; 6, 1). Cele două interpretări ale Exodului sînt incompatibile, dacă ele se referă la același grup al populației israelite. Ambele pot fi însă justificate, dacă e vorba de două grupuri diferite. Exodul-fugă se referă la grupul lui Moise, urmărit de egipteni și salvat miraculos prin minunea de la Marea Roșie. Exodul-alungare aparține istoriei unui alt grup, expulzat anterior de egipteni. Cele două tradiții pot fi urmărite în dualitatea itinerariilor ieșirii din Egipt (cf. 13, 17). Tradiția referitoare la grupul lui Moise este mai importantă și ca atare s-a impus, înglobînd elemente ale unor evenimente anterioare (BJ).

[2] Jefuirea egiptenilor este un motiv secundar, care apăruse în 3, 21 și va reapare în 12, 35—36. Existența sa aici exclude posibilitatea ca egiptenii să fi făcut experiența celor nouă plăgi precedente (BJ).

[3] Versetul acesta îi prilejuiește un lung și fantezist excurs istoric lui I. HELIADE RĂDULESCU, care incriminează asuprirea și condiția umilă a asupritului, redus la reacții elementare („noi aci nu apărăm decît instinctul popolilor sclavi sau scăpătați", p. 90), în așteptarea „mîntuirii" de la cel puternic, ales în acest scop: „Popolul te voiește de o putere cu Faraon, o Moise, ca să creează că îl poți mîntui; fă-te dar tare înaintea egiptenilor și înaintea lui Faraon, și a servitorilor acestuia, și atunci vei fi tare și în ochii popolului hebreu întreg" (*Biblicele*, p. 90).

[4] *prin / prin mijlocul* redau sintagma greacă εἰς μέσον, care suferă același tratament în greaca tîrzie ca și ἀνὰ μέσον, cf. Fac. 1, 4. MS 4 389 *în mijlocul....*, MS 45 *în mijlocul*, PO *în...*, IER. *in (Aegyptum).*
Primele vlăstare ale animalelor au fost adăugate după 12, 12, căci ele aparțineau, ca și primii născuți ai omului, lui Iahve (BJ).

[6] *(nu va) mai (fi) / încă nu se va mai adaoge* redau gr. προσθεῖναι, cf. Fac. 4, 2.

[7] *Nu va lătră / nu va chelălăi.... cu limba lui* redau gr. οὐ γρύξει κύων τῇ γλώσσῃ αὐτοῦ; γρύζειν „a guița"; MS 4 389 *nici cîine nu va mișca cu limba*, MS 45 *nu va mușca cîine cu limba lui*, PO *nice cîine nu va cîrcni*, IER. *non mutliet canis.*
deosebește / proslăvi redau gr. παραδίδωμι, cf. 8, 18.
între / în mijlocul cf. Gn. 1, 4
israeliți / fiilor lui Israil, LXX τοῦ Ἰσραὴλ, FRANKF. τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ; MS 4 389 *între fiii lui Israil*, MS 45 *fiilor lui Israil*, PO *zdrailiteani*, IER. *Israhel.*

[8] *slujitorii / copiii* redau gr. παῖδες, cf. Gn. 9, 25; MS 4 389 *slugile*, MS 45 *copiii*, PO *slugile*, IER. *servi.*

[9] *semnele și minunile* cf. 4, 21.
I. HELIADE RĂDULESCU respinge, în traducerea sintagmei „semne și minuni", termenul *minune*, în baza unei argumentări mai curînd scientiste, decît filologice: „Minunile lui Dumnezeu stau în legile eterne și nemutabile ale naturei", cu referire specială la geneză: „Dumnezeu și-a făcut o dată minunile la creație" (*Biblicele*, p. 91).

BDD-B789-09 © 1991 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:26:36 UTC)

[10] *în pămîntul Egiptului / ...*, LXX ἐν γῇ Αἰγύπτῳ, FRANKF.; MS 4 389, MS 45, PO, IER lipseşte; GN *vor den Augen des Pharaos*, BJ *devant Pharao*, BDS *davanti al faraone*.
semnele şi minunile, cele nouă plăgi. Versetele 9 şi 10 sînt redacţionale (BJ).

XII

[2] Prima lună a primăverii (martie-aprilie), numită în calendarul vechi Aviv (luna culesului). În calendarul postexilic, de origine babiloneană, se numeşte Nisan (cf. Fac. 7, 11). Prima lună a anului, căci ea marchează o nouă etapă în istoria poporului lui Israel, naşterea sa ca popor liber. cf. I. HELIADE RĂDULESCU, *Biblicele*, p. 91.

[3] *capii de familie / dupe casele rudeniei* redau sintagma gr. κατ' οἴκους πατριῶν, cf. 6, 14. MS 4 389 *după rudenia casei lui*, MS 45 *după casele rudenici*, PO *tot omul căsătoriu*, IER. *per familias et domos suas*.
miel / oaie redau gr. πρόβατον, folosit în VT pentru oaie, dar redă şi termenul ebr. *pesaḥ* „miel pascal", care în NT va fi tradus prin ἀμνός sau ἀρνίον. MS 4 389 *oaie*, MS 45 *oaie*, PO *miel*, IER. *agnus*. Acesta devine în VT simbolul poporului israelit (Is. 63, 11, Nm. 27, 17), al cărui păstor este Dumnezeu (Is. 63, 11, Ps. 98, 3 ; 99, 3).

[5] Pentru israeliţi, popor nomad, de păstori, activitate pe care au continuat-o şi după stabilirea lor în Palestina, mielul a fost în toate epocile unul dintre animalele de jertfă preferate (Ex. 12 1—12, Nm. 28—29), înscriindu-se astfel într-o tradiţie aproape universală. Grecii şi hitiţii jertfeau dinivităţilor solare un miel alb, celor infernale unul negru ; în islam, la sfîrşitul Ramadanului se jertfeşte un miel în amintirea sacrificiului lui Avraam etc. Jertfele de miei se aduceau primăvara (la indieni, perşi, finlandezi etc.), mielul fiind, ca ipostază a berbecului, un arhaic simbol solar (LThK, CHEVALIER / GHEERBRANT, DE VRIES, LURKER [5]). În VT, devine ca şi *turma* un simbol al israelitului (Is. 40, 10—11), preluat astfel şi în NT (Lc. 10, 3, 15, 3 şi urm., Ioan, 21, 15—17). Dar VT, prin citeva pasaje semnificative (Is. 52, I, 3—53, 12), anunţă şi accepţia superioară, mesianică, a simbolului mielului pascal.
deplin / teafăr redau gr. τέλειον „complet, perfect" ; MS 4 389 lipseşte, MS 45 *deplin*, PO *fără beadă*, IER. *absque macula*.
BB *fără prihană*, FRANKF. ἄμωμον „neprihănit, nevătămat" ; MS 4 389 *nevinovată*, MS 45 *fără prihană*, PO, IER. lipseşte.

[6] *să nu vă atingeţi / va fi voao păzită* redau gr. διατηρεῖν „a se abţine" ; MS 4 389 *să o păziţ*, MS 45 *va fi voaă cruţat*, PO *veţi fineа*, IER. *servabitis*.
pe la înserat / către seară redau gr. ἑσπέραν, literal „între cele două seri", conform tradiţiei samariteene : între apusul soarelui şi noaptea completă ; conform aceleia talmudice şi fariseice : între declinul şi apusul soarelui (BJ).

[7] În epoca arhaică, acest ritual era săvîrşit de capul familiei, pentru ocrotirea membrilor comunităţii sale şi a turmelor ; acum el devine, ca şi sîngele circumciziei, însemn al apartenenţii la poporul ales.

[8] *azime* redă gr. ἄζυμα, , ebr. *maṣṣôt*, pîine din făină de orz, nedospită ; MS 4 389 *azimă*, MS 45 *azime*, PO *pîine adzimă*, IER. *azymi panes*.
cu ierburi amare / cu papădie, redau gr. ἐπὶ πικρίδων ; MS 4 389 *cu susaiu*, MS 45 *cu susaiu* (marg. *lăptuci*), IER. *cum lactucis agrestis*, de fapt, un amestec de hrean amar, ridichi şi praz (DE VRIES, p. 120).

[10] *oasele să nu le sfărîmaţi* — este un adaus grecesc. Rămăşiţele trebuiau arse, pentru a se evita orice profanare (BJ).

[11] *Paştile / pasha*, ebr. *pessaḥ*, gr. πάσχα, denumeşte atît mielul pascal, cît şi sărbătoarea. Etimologia cuvîntului este necunoscută, IER. propune o variantă, fără suport, însă, în ebraică : *phase* id est *transitus* Domini. Ieş. 12, 13, 23, 27 oferă o explicaţie secundară : Iahve „a sărit", „a omis" sau „a ocrotit" casele israeliţilor. De origine preisraelită, Paştile, sărbătoare de primăvară a păstorilor nomazi, preluat devreme de iehovism, a fost istoricizat, datorită coincidenţei între ieşirea din Egipt şi serbarea sa, şi interpretat ca o sărbătoare a aducerii-aminte. Prin reforma cultică a lui Iosua, în 621 î.e.n., se transformă într-o sărbătoare familială, celebrată în templul din Ierusalim, şi este contopit cu sărbătoarea Azimilor (15—21 Nisan). Acest lung pasaj al Paştelui, 12, 1—13, 16, conţine o veche sursă iehovistă (12, 21—23, 27ᵇ, 29—39), unele adausuri în stilul Deuteronomului (12, 24—27ᵃ, 13, 3—16 şi probabil 13, 1—2), altele ale tradiţiei sacerdotale (12, 1—20, 28, 40—51). MS 4 389 *pasha*, MS 45 *pashe*, PO *paştile*, IER. *phase*.
Această ultimă cină în Egipt are loc într-un moment decisiv al istoriei poporului israelit ; trecerea de la robie la libertate. Elementele care compun această ultimă noapte petrecută în Egipt sînt tot atîtea referiri la trecut şi viitor : pregătirea în grabă a cinei-amintire a vremurilor cînd nu aveau timp din cauza muncilor grele, dar şi aşteptarea febrilă a orei eliberării, pentru care trebuiau să fie gata de plecare.

[12] *judecată / izbîndă* redau gr. ἐκδίκησις, cf. 7, 4. MS 4 389 *izbîndă*, MS 45 *izbinda*, PO *giudecăţile*. IER. *iudicia*.

[13] *plagă / rană* cf. 7, 19.
nimiciloare / să vă surpaţ redau gr. ἐκτρίβειν „a distruge" ; MS 4 389 *să periţ*, MS 45 *să vă surpaţi*, PO *pierdzăloare*, IER. *disperdens*.
lege redă gr. τὸ νόμιμον, cf. Fac. 26, 5; MS 4 389 *lège*, MS 45 *lège*, PO *cu cinste*, IER. *cultu...*

[15] *azime*, ebr. *maṣṣôt*, gr. ἄζυμα ; termenul denumeşte atît pîinea nedospită, cît şi sărbătoarea care avea loc între 15—21 Nisan. Originară din Canaan, iniţial sărbătoare agrară la care participau toţi bărbaţii, ca dura şapte zile. În prima zi se aducea prinos întîiul spic *ʿomer*, în celelalte zile se mîncau azime. Ulterior, ea va fi înţeleasă ca o comemorare a ieşirii din Egipt şi contopită cu aceea a Paştelui.
dospitură / aluat, ebr. *s.ʾôr*, gr. ζύμη, „maia", care, datorită fermentării, a procesului de acrire, devine un simbol al impurităţii şi corupţiei. La romani, *flamen Dialis* nu trebuia să se atingă de *maia* (PLUT. QUAEST. ROM. 109) ; MS 4 389 *aluat*, MS 45 *aluat*, PO *avenită*, IER. *fermentum*.

[16] *adunare / numită* redau gr. κλητή „convocare" < κλητῆ <κλήτεύω „a chema la, a convoca" ; MS 4 389 *de sărbătoare* MS 45 *numită*, PO *sărbătoare*, IER. *festivitate*.
BB *lucrul cu slujbă* redă gr. τὸ λατρεύτον „muncă pentru cîştig, muncă, slujbă" ; MS 4 389 *lucrul de slujbă*, MS 45 *lucrul cu slujbă* PO *lucru*, IER. *nihil operis...*
mîncare / la tot sufletul redau gr. ψυχή, care traduce ebr. *nephesch*, aici cu sensul cel mai concret „carne de mîncat" ; MS 4 389 *să mănînce*, MS 45, *la tot sufletul*, PO *de-a mîncarea*, IER. *ad vescendum*,

[19] *băştinaş / moşneni* redau gr. αὐτόχθων ; MS 4 389 lipseşte, PO *lăcuitoriu de-aicea*, IER. *indigenis*.

[21] *Junghiaţi* redă gr. θύειν „a jertfi", apoi „a înjunghia un animal în scop cultic sau profan", în sintagma θύειν τὸ πάσχα „a înjunghia mielul pascal". MS 4 389 *junghiat* (pashă); MS 45 *jiunghiaţi (pasha)*, PO *faceţi jirtvă paştile*, IER. *immolate phase*.

[22] *isop*, gr. ὑσσώπος, plantă aromatică, folosită în diferite ritualuri purificatoare.

[23] *nimicitor / cela ce pîrde* redau gr. ὀλεθρεύων „ucigaş, cel ce distruge". În ritualul preisraelit al Paştilor, un demon ce personifica pericolul care ameninţa turmele şi familia. Pentru îndepărtarea lui, se ungeau întrările corturilor cu sînge (BJ).

[25] *Rînduiala / slujba* redau gr. λατρεία. Cuvîntul apare de nouă ori în LXX şi denumeşte veneraţia cultică sau respectarea unui ritual religios, aici Paştile : λατρεία .... secundum consuetudinem, qua locuti sunt qui nobis divina eloquentia condiderunt, aut semper aut tam frequenter ut paene semper ea dicitur servitus quae pertinet ad colendum deum (AUGUSTIN CIV. X, 1, 2); MS 4 389 *tocmeala*, MS 45 *slujba*, PO *slujbă*, IER. *caerimonias*.

[26] *rînduiala / închinăciunea* redau gr. ἡ λατρεία, cf. versetul anterior; MS 4 389 *obicéiu*, MS 45 *închinăciunea*, PO *slujbă de cinste*. IER. *religio*.

[27] *a ferit / a acoperit* redau gr. σκεπάζω „a acoperi, a proteja" ; MS 4 389 *au acoperit*, MS 45 *au acoperit*, PO *au trecut prespre*, IER. *transivit*.

[29] *temniţă / groapă* redau gr. ὁ λάκκος „groapă, temniţă" ; MS 4 389 *den groapă*, MS 45 *de în groapă*, PO *în temniţă*, IER. *in carcere*.

[34] *aluat / pielm* redau gr. τὸ σταῖς „făină de alac, pusă în aluat, aluat" ; MS 4 389 *făina*, MS 45 *pielmul*, PO *aluatul, covecile (cu aluat) / aluaturile* redau gr. τὰ φυράματα „aluaturi", IER. *farinam conspersam*; MS 4 389 *cu aluat*, MS 45 *aluatul*, PO *să fie de hrană*. Diferenţa de traducere se datorează şi lecţiunilor diferite ale versetului în LXX şi FRANKF.

[37] *Ramses / Ramési* cf. Fac. 47, 11.
Sucot / Sochót, cf. Fac. 33, 17 ; MS 4 389 *Sochoth*, MS 45 *Sochoth*, PO *Suhot*.. Cifra este exagerată, reprezintă, probabil, numărul unui recensămînt al întregului popor israelit din epoca documentului iehovist (BJ).

BDD-B789-09 © 1991 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:26:36 UTC)

„...un popol de la două milioane cinci sute de mii pînă la 3 milioane de suflete", după I. HELIADE RĂDULESCU, care introduce în calcul şi femeile şi copiii, exagerarea devenind astfel şi mai evidentă. (*Biblicele*, p. 92 ; vezi şi nota lui HELIADE la v. 40).
femei şi copii / unêlte redau gr. ἀπόσκευη cf. 10, 10.

[39] *aluat / pielmul* cf. v. 34.
Azimele amintite aici sînt acelea din vechiul ritual de Paşti, sărbătoare a nomazilor, care mîncau de obicei pîine nedospită. Tradiţia iehovistă le-a interpretat ca un semn al grabei cu care au ieşit din Egipt (BJ).

[40] Textul grecesc include în această cifră întreaga şedere a patriarhilor în Canaan (BJ).

[41] BB *şi fu* redă sintagma gr. καὶ ἐγένετο, cf. Fac. 6, 1.

[42] Prima parte a acestui verset în FRANKF. face parte din cel anterior.

[43] Mielul pascal şi nu sărbătoarea. Versetele 43-50 completează ritualul sacerdotal din 3-11. Israelitul era socotit „locuitor al ţării", adevăratul autohton din Canaan (BJ).

[46] ..... / *nu se va lăsa den cărnuri pre dimineaţă*, FRANKF. οὐ καταλείψετε ἀπὸ τῶν κρεῶν εἰς τὸ πρωΐ, LXX lipseşte; MS. 4 389 *iar de va rămîne carnea pînă dimineaţa*, MS 45 *să nu lăsaţ den cărnuri pre dimineaţă*, PO lipseşte, IER. lipseşte.

[48] Străinul aşezat în Israel *ger* avea un regim special, ca al metecului la Atena. Patriarhii au fost astfel de străini în Canaan (Fac. 23, 4) şi israeliţii în Egipt (Fac. 15, 13, Ieş. 2, 22). După cucerirea Ţării Sfinte, rolurile s-au schimbat: israeliţii devin băştinaşi care primesc la ei străini (Dt. 10, 19). Aceşti străini cu drept de domiciliu sînt supuşi însă legilor severe ale sabatului (Ieş. 20, 10, Dt. 5, 14). Ei au dreptul să aducă ofrande lui Iahve şi să serbeze Paştile numai dacă s-au circumcis. Se pregăteşte, astfel, statutul de prozelit al epocii greceşti (Is. 14, 1) (BJ).

[51] *în ziua aceea / şi fu* cf. Fac. 6, 1.

XIII

[2] Legea primului născut din Ieş. 13, 1—2, 11—16 este un adaus în stilul Deuteronomului (BJ).

[3] *Din pămîntul Egiptului / din pămîntul Egiptului*, FRANKF. ἐξ Αἰγύπτου ; MS 4 389 *den fara Eghipetului*, MS 45 *de la Eghiptu*. Ieşirea evreilor din Egipt este interpretată astfel de I. HELIADE RĂDULESCU, care porneşte de la explicarea cuvîntului *Exod* : „Vorba *exod*, însemnînd *ieşire*, nu arată numai ieşirea materialmente a popolului hebreu din Egipt, ci şi ieşirea dintr-o societate faraonică păgînă şi despotică într-o societate mosaică, umană şi liberală ; ieşirea din sclavie la libertate, din lumea veche şi superstiţioasă într-o lume nuoă şi drepterezătoare" (*Biblicele*, p. 52).

[4] Cf. 12, 2, „luna dentîiu" în BB. La HELIADE : „luna celor nuoă (spice)" (*Biblicele*, p. 94).

[5] FRANKF. are o altă ordine a ţinuturilor.
Sintagma „pămîntul [ţara, locul] unde curge lapte şi miere" s-a generalizat în limba comună, cu sensul „ţinut bogat, îndestulat". SADOVEANU numeşte astfel Moldova din vremea lui Nicoară Potcoavă, indicînd izvorul biblic al formulării : „În ţara asta unde curge miere şi lapte, după slova Scripturii, noi sărmanii n-avem rînd la ospăţ" (*Opere*, XVIIII Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, 1959, p. 152). GALA GALACTION localizează, după războiul din 1877—1878, acest pămînt al făgăduinţei în nordul Dunării : „Se pare că după războiul din 1877—78 şi după ridicarea Bulgariei independente, nomazii (şălaşurile de ţigani, *n.n.*) din peninsula balcanică se retrăseseră pe nesimţite la miazănoapte de Dunăre, în ţara grîului, a laptelui şi a mierii" (*Papucii lui Mahmud*, în *Opere alese*, I, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, 1956, p. 366).

[9] *buze / rostul* redau gr. στῶμα „gură"; MS 4 389 *buzele*, MS 45 *rostul*, PO *gura ta*, IER. *în ore tuo*.

[12] FRANKF. prima parte a acestui verset face parte din versetul anterior.

[13] Conform celui mai vechi cod din Israel, primii născuţi ai omului şi animalelor aparţineau lui Iahve (Ieş. 13, 2, 12, 15 : 22 28—29 ; 34, 19—20). Primii născuţi ai animalelor erau sacrificaţi (Dt. 15, 19), grăsimea şi sîngele închinate lui Iahve, carnea aparţinea preoţilor (Nm. 18, 15—18). Animalele socotite impure, printre care şi măgarul, erau ucise sau înlocuite cu altele ce puteau fi aduse jertfă (Dt. 15, 21—23, Lv. 26, 27). Primii născuţi ai omului pot fi răscumpăraţi cu bani (Ieş. 13, 13 ; 34, 20, Nm. 3, 44—47). Consacrarea lor lui Iahve şi răscumpărarea sînt legate în Ieş. 13, 14 şi urm., Nm. 3, 13 ; 8, 17 de ieşirea din Egipt şi plaga a zecea. Tribul lui Levi este consacrat lui Iahve ca răscumpărare pentru primii, născuţi ai neamului lui Israel (Nm. 3, 12, 40—51 ; 8, 16—18) (BJ, LThK).

[17] *l-a dus / povăţui* redau gr. ὁδηγεῖν „a conduce pe un drum a ghida" ; MS 4 389 *duse*, MS 45 *povăţui*, PO *duse*, IER. *duxit*.
filistenilor / filistiim, cf. Fac. 10, 14 ; MS 4 389 *Filistimului*, MS 45 *Filistiim*, PO *filistiianilor*.
Aici începe *Exodul* propriu-zis, drumul poporului ales prin deşert spre Ţara Făgăduinţei. Determinarea itinerarului şi localizarea exactă a etapelor sale sînt extrem de dificile. Anumite denumiri par a indica, totuşi, un drum prin nord (adică prin ţinutul filistenilor). Această neconcordanţă se explică prin cele două tradiţii literare, a exodului-fugă şi aceea a exodului-alungare. Dublul itinerar corespunde celor două grupuri, ce au părăsit Egiptul în epoci diferite (cf. 7, 8 şi 16, 1).
care era mai aproape / că aproape era — este calea normală, paralelă cu coasta. Ea nu a fost urmată de grupul care a fugit din Egipt, ci de cel alungat. Pe acest drum se pot localiza şi cele trei denumiri geografice din 14, 2. În tradiţia exodului-fugă, au fost inserate elemente ale celeilalte versiuni.

[18] *Marea Roşie*, gr. ἐρυθρὰ θάλασσα. Ebraicul este identic cu egipt. *twf* „papirus", deci s-ar traduce „marea păpurişului". În mai multe locuri (Ieş. 23, 31, Nm. 14, 25 ; 21, 4, Dt. 1, 40 ; 2, 1, Jud. 11, 16 ; 3 Reg. 9, 26), numele se referă la o mare în estul peninsulei Sinai. Alte locuri denumesc astfel marea prin care a trecut poporul israelit la ieşirea din Egipt, care s-ar găsi în vestul peninsulei Sinai. Textele egiptene, pe de altă parte, amintesc un teritoriu mlăştinos în nord-estul Deltei Nilului. Localizarea mării miracolului este dificil de stabilit şi datorită neconcordanţei textelor. Aici amintirea ei este un adaus, căci textul primitiv nu dă decît o indicaţie vagă — au pornit prin deşert spre est sau sud-est. În Ieş. 14, se aminteşte numai „marea", fără altă determinare (BJ, LThK). MS 4 389 *Marea Roşie*, MS 45 *Marea Roşie*, PO *Marea Roşie*, IER. *mare Rubrum*.

[19] BB *socoti* redă gr. ἐπισκοπεῖν, cf. Fac. 21, 1; MS 4 389 *cercela*, MS 45 *socoti*, PO *căuta-va*, IER. *visitabit*.

[20] *Etam / Othóm*, gr. Οθομ Fortăreaţa de graniţă a Egiptului, ce ocupa o poziţie cheie a drumurilor în interiorul şi sudul peninsulei Sinai. MS 4 389 *Othom*, MS 45 *Othom*, PO *Etman*, IER. *Etham*.

[21] Se întîlnesc în Pentateuh diferite manifestări ale prezenţei divine; coloana de foc şi coloana de nor aparţin tradiţiei iehoviste. Versetul este prelucrat astfel de EMINESCU în strofa a IV-a din poezia [*La moartea lui Eliade*] : „O stea a supt puternic eclipsa cea solară / Un stîlp pin chinuire un drum ne[-a] arătat" (O.I, p. 261). Pe lîngă poezia *La Heliade*, „Familia", III, 25, 18/30 iunie 1867, se păstrează în manuscrisele lui EMINESCU o a doua odă închinată acestuia, net superioară ca realizare artistică, scrisă la Viena, imediat după dispariţia lui HELIADE (27 aprilie 1872), publicată de PERPESSICIUS în *Opere* I, sub titlul [*La moartea lui Eliade*], în care marele înaintaş al tînărului poet este comparat cu vechii profeţi, în frunte cu Moise : „Aduceţi-vă aminte de-acele nalte pose / De frunţile-n lumină a vechilor profeţi / Pe un pustiu de piatră, pe cer d-azur şi rose / Trecu un stîlp de flacări ce lumina, mărel / Şi-n fruntea unui popol pierdut în chin — e *Mose* / Şi sufletul lui mare, adînc şi îndrăzneţ / Prevede că din sînul pierdutului popor / E viitorul lumei ş-al ei mîntuitor (*O*, I, p. 261). Comparaţia lui HELIADE, călăuzitorul românilor, cu Moise, salvatorul evreilor din captivitatea egipteană, apare şi la alţi contemporani ai lui EMINESCU. PERPESSICIUS invocă următoarea frază extrasă dintr-un discurs publicat în ziarul „Timpul", rostit la comemorarea lui HELIADE de la sfîrşitul anului 1881 : „Ca un alt Moise cu toiagul geniului său a despicat întunericul" (*O*. I, p. 264). Imaginea îi apare criticului „convenţională", dar semnificativă „pentru caracterul ei de familie" (*ibid.*).

[22] BB *a le lumina*, FRANKF. τῷ φαίνειν, LXX lipseşte, MS. 4 389 *să-i lumineze* (aparţine v. 21), MS 45 *a le lumina*, PO, IER. lipseşte.

XIV

[2] *Pi-Hahirot / curte* redau gr. ἔπαυλις „loc de înnoptare, tabără", ebr. *pî-haḥîrôt*; MS 4 389 *ogradă*, MS 45 *ogradă*, PO (şesul) *Herotului*, DOS. PAR. *Fighâhiron*, IER. *Phiahiroth*.
Migdol / Magdâl, ebr. *migdôl* „turn", gr. LXX Μαγδώλος, FRANKF. μαγδόλος, localitate în partea cea mai de nord a Egiptului ; MS 4 389 *Magdal*, MS 45 *Magdol*, PO *Migdol*, DOS. PAR. *Mogdal*, IER. *Magdolus*.
Baal-Ţefon / Veelsipfón, ebr. *ba'al ṣ.phôn*, gr. βεελσεπφών; MS 4 389 *Veelsefón*, MS 45 *Vêelsepfon*, PO *Velsefon*, DOS. PAR. *Vesasepfon*, IER. *Beelsephon*.

BDD-B789-09 © 1991 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:26:36 UTC)

[4] *mă voi proslăvi* redă gr. ἐνδοξάζομαι, termen consacrat pentru mărețiа divină, care se manifestă în evenimente fericite, prin glorificarea sa înaintea celor ce-l slujesc, dar și ca forță punitivă, pentru dușmanii săi (THEOL. WB.); MS 4 389 *mă voiu proslăvi*, MS 45 *mă voi proslăvi*, PO *mă voiu slăvi*, IER. *glorificabor*. FRANKF. sfîrșitul acestui verset aparține celui următor.

[5] Actualizînd, cum procedează adeseori, I. HELIADE RĂDULESCU manifestă mereu o tendință clară de generalizare, în baza unor apropieri fortuite între textul biblic și stări sociale din lumea modernă: „așa se întîmplă totdeauna în revoluțiile cele mari" (*Biblicele*, p. 96).

[7] *căpeteniі* redă gr. τριστάτης „persoană din anturajul regelui sau reginei"; MS 45 *haimani*, PO *căluși*, DOS.-PAR. *haimanii*, IER. *duces*.

[9] *Pi-Hahirot / curții* redau gr. ἔπαυλις, cf. v. 2.
Baal-Țefon / Veelsipfon, cf. v. 2.

[10] BB *iată*, FRANKF. ἰδού: MS 4 389 *iată*, MS 45 *iată*, PO *iaca*.

[12] Generalizînd, I. HELIADE RĂDULESCU vede aici o reacție normală a maselor în revoluție, cu referire specială la anul 1848 în Țara Românească (*Biblicele*, p. 96).

[13] *na izbăvi / mîntuirea* redau gr. σωτηρία, în VT, printre altele „salvare a oamenilor de către oameni sau Dumnezeu"; MS 4 389 *mîntuirea*, MS 45 *mîntuirea*, PO *lucrurile mari*, IER. *magnalia* „fapte minunate, mari".
BB *veț adaoge* redă gr. προσθῆναι, cf. Fac. 4, 2.

[16] Miracolul Mării Roșii este prezentat deosebit. Tradiția sacerdotală și cloistă descoperă ca instrument al acestui miracol toiagul lui Moise. În tradiția iehovistă, Dumnezeu însuși intervine, suflînd un vînt care seacă marea, iar egiptenii sînt înghițiți de refluxul ei. În această tradiție, nu se amintește trecerea mării de către israeliți, ci numai nimicirea miraculoasă a egiptenilor, pe care o reține și cîntecul foarte vechi din 15, 21. Nu se pot determina exact locul și derularea evenimentului, dar el a însemnat pentru israeliți o manifestare strălucitoare a lui Iahve „războinicul" (Ieș. 15, 3) și a devenit unul dintre elementele fundamentale ale credinței iehoviste. Acest miracol al mării a fost apropiat de acela al trecerii Iordanului. (Ios. 3—4). Ieșirea din Egipt este concepută ulterior după modelul intrării în Canaan și cele două relatări se îmbină în acest capitol. Tradiția creștină a considerat miracolul mării un semn al mîntuirii și mai exact al botezului (1 Cor. 10, 1) (BJ).

[17] *mă voi proslăvi* cf. v. 4.

[19] *îngerul lui Dumnezeu*, cf. Gn. 16, 7.

[20] *între / între mijlocul* cf. Gn. 1, 4.

A stat / . . ., LXX ἔστη (repetat din versetul anterior), FRANKF., MS 4 389, MS 45, PO lipsește.

[22, 23] „Tot miracolul sau minunea ce se vede aci este legea eternă a lui Dumnezeu prin care se face fluxul și refluxul mărilor" (HELIADE, *Biblicele*, p. 97).

[24] *s'raja dimineții / straja cea de mîncat* redau sintagma gr. ἐν τῇ φυλακῇ τῇ ἑωθινῇ, ultima veghe a nopții, 2 — 6 dimineața; MS 4 389 *straja dimineții*, MS 45 *straja de la mînecate*, PO *venind zorile*, DOS. PAR. *în strajă dimineții*, IER. *vigilia matutina*.

[25] *a împiedicat* în versiunea ebr. *a scos, a îndepărtat*.

[27] *mînat / scutură* redau gr. ἐκτινάσσειν „a scutura"; MS 4 389 *scutură*, MS 45 *scutură*, PO *vândăgindu-i*, IER. *involvit*.

[30] FRANKF. sfîrșitul acestui verset aparține celui următor.

[31] *a nimicit / au făcut* redau gr. ποιεῖν „a face"; MS 4 389 *au făcut*, MS 45 *au făcut*, PO *arătasc*, IER. *exercuerat*.

XV

Vers. 1—19 au intrat în Psaltirile tradiționale ca ps. 152.

[1] *cîntare* redă gr. ᾠδή, care traduce ebr. *schîr* „cîntec". Nucleul acestui psalm îl constituie versetul 21, o rămășiță a unui vechi cîntec de biruință. Amplificat ulterior prin includerea temei salvării miraculoase în timpul ieșirii din Egipt, apoi a cuceririi Canaanului, și chiar a construirii templului din Ierusalim (BJ). MS 4 389 *cîntare*. MS 45 *cîntare*, PO *cîntec*, COR. PS *cîntecele*, PS. SCH. *cîntecele*. FRANKF. începutul acestui verset aparține capitolului anterior. BB *cu mărire se mări* redă sintagma gr. ἐνδόξως...δεδόξασται, pentru determinarea ființei divine în forma sa invizibilă sau sensibilă, „slava și puterea lui Dumnezeu". MS 4 389 *cu slavă se slăvi*, MS 45 lipsește, PO *în slavă înălțat iaste*, PS. SCH. *slăvitu e, préslăvi-se*, IER. *gloriose.... magnificatus est*.
Călăreț, PS. SCH. *încălecătorii*.

[2] *tăria / ajutoriu* redau gr. βοηθός „ajutor"; MS 4 389 *ajutătoriu*, MS 45 *agiutoriu*, PO *tărîmca*, IER. *fortitudo*.
scutul / acoperitoriu redau gr. σκεπαστής „cel ce acoperă, protejează"; MS 4 389 *acoperitor*, MS 45 *acoperitor*, PO *lauda*, PS. SCH., COR. PS. *coperitoriu*, IER. *laus*. În textul ebraic „cîntec" (BJ).

[3] *tare în războaie / surpînd războaie* redau sintagma gr. συντρίβων πολέμους; συντρίβειν „a sfărîma, a distruge (dușmanii)"; MS 4 389 *fărîmînd războaie*, MS 45 *surpîndu războaie*, PO *războiu bătătoriu*, COR. PS. *frîmse războaiele*, IER. *quasi vir pugnator*.

[6] *dreapta / dreapta* redau gr. δεξιά, mîna dreaptă a lui Dumnezeu, simbol al puterii divine.

[8] *suflarea mîniei tale / pren duhul miniei tale* redau sintagma gr. διὰ πνεύματος τοῦ θυμοῦ; θύμος redă ebr. *hărôn, aph* „mînie, mînia lui Dumnezeu", pt. πνεῦμα cf. Gn. 1, 2. MS 4 389 *duhul mîniei* (marg. *urgiei*), MS 45 *duhul mîniei*, PO *duhul urgiei*, COR. PS. *cu duhul mîniei tale*, IER. *in spiritu furoris tui*.

[10] *suflarea / duhul* redau gr. τὸ πνεῦμα, cf. Gn. 1, 2. MS 4 389 *duhul*, MS 45 *duhul*, PO *vîntul*, IER. *spiritus*.

groaznică / tare redau gr. σφοδρόν „violent, vehement"; MS 4 389 *cumplitrea*, MS 45 *tare*, PO *putearnică*, IER. *vehementibus*.

[11] *sfînțenie / sfinți* redau gr. αἰγίος, care traduce ebr. *qādôsch*. Radicalul *qdsch* „a tăia" și înseamnă „a fi izolat de tot ce este lumesc și impur". În concepția Vechiului Testament, numai tainicul Dumnezeu al creației este „sfînt" în sens absolut (LThK, THEOL. WB. I, p. 88, BHH). MS 4 389 *întru sfinți*, MS 45 *întru sfinți*, PO *în sfînție*, PS. SCH., COR. PS. *în sfinți*, IER. *in sanctitate*.
minuni / ciudese redau gr. τέρατα cf. 5, 21.

[13] *mila / dreptatea* redau gr. δικαιοσύνη, cf. Gn. 15, 6, 20, 15; MS 4 389 *dreptatea*, MS 45 *dreptatea*, PO *mila*, IER. *misericordia*. *la locașul sfînt / la odihna cea sfîntă* redau sintagma gr. τὸ κατάλυμα „loc de popas, așezare"; MS 4 389 *lăcașul tău cel sfînt*, MS 45 *la popasul sfîntul*, PO *loc sfînt de lăcuită al tău*, IER. *habitaculum sanctum tuum*.

[14] *neamurile / limbile* redau gr. τὰ ἔθνη, cf. Gn. 10, 5.
durere / întristăciuni redau gr. ὠδῖνες; ὠδίς „durerile nașterii". Durere asemănătoare cu cele de la naștere, o imagine frecventă în textul Bibliei (BJ). MS 4 389 *dureri*, MS 45 *chinuri*, PO *frică*, PS. SCH., COR. PS. *dureare*, IER. *dolores*.

[15] *s-au spăimîntat / grăbiră* redau gr. σπεύδειν „a se grăbi, a se repezi", dar și „a se teme". MS 4 389 *se silîia*, MS 45 *sîrguiră*, PO *turburară-se*, PS. SCH. *stejiră-se*, COR. PS. *stăjiră-se*, IER. *conturbati sunt*.
voievozii .... hatmanii, PS. SCH. *vlădicii ... giudecii*.

[17] *muntele* — muntele din Ierusalim, pe care se va ridica templul (BJ).

[19] Versetul 19 este un adaus redacțional (BJ).

[20] *Mariam / Mărîiam* cf. 6, 20.
„*cu timpene și cu hore*" (BB): „*cu timpane* și *în choruri*", în *Biblicele* lui I. HELIADE RĂDULESCU, cu motivarea: „Alte versiuni zic în loc de choruri danțuri; noi preferirăm expresia helenică χορούς, căci înțelege și cîntări și danțuri totdeodată de aceleași persoane" p. 100).

[21] BB, MS 4 389, MS 45 începutul acestui verset face parte din versetul anterior, FRANKF. corespunde LXX.

[22] Versetele 22—25 aparțin tradiției iehoviste sau celei iehoviste combinată cu aceea elohistă (BJ).
Șur / Sur, gr. Σουρ; MS 4 389 *Sirului*, MS 45 *Sur*, PO *Surr*, IER *Sur*.

Mara / Mérra, ebr. *mărâ* „cea amară", gr. Μερρα, fîntînă ce trebuie căutată fie în apropierea Golfului Suez, fie lîngă Cadeș, în funcție de ipoteza căii urmate de israeliți. MS 4 389 *Merra*, MS 45 *Merra*, PO *Maraa*, IER. *Marath*.
Mara / Amărăciune cf. supra, IER. *Murath*, gr. πικρία; MS 4 389 „*Amărăciune*", MS 45 *Amărăciune*, PO *Mara, alila face amărăciune*, IER. *amaritudinem*.

[24] Drumul prin deșert este mîncat de proteste ale lui Israel împotriva setei, aici și în 17, 3, Num., 20, 2—3; împotriva foamei

BDD-B789-09 © 1991 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:26:36 UTC)

Iș. 16, 2, Nm. 11, 4 și urm.; împotriva pericolelor războiului, Nm. 14, 2 și urm. (BJ).

[25] *legi / dreptăți* redau gr. τὰ δικαιώματα, cf. Fac. 26, 5. MS 4 389 *îndiriptările*, MS 45 *dreptăți*, PO *leage*, IER. *praecepta*.
judecăți redă gr. κρίσεις; MS 4 389 *judecățile*, MS 45 *giudele*, PO *giudecare*, IER. *iudicia*.
pus la încercare / ispiti redau gr. πειράζειν „a încerca". Ideea alianței și a legăturii personale cu Iahve impune în Biblie afirmarea omului ca partener al lui Dumnezeu, de aceea un rol important îl primește *proba* sau *încercarea*. Termenul πειράζειν poate, în funcție de context, să aibă înțelesuri diferite. Un sens important este acela al încercării conștiente de către Dumnezeu a credinței poporului său. MS 4 389 *ispiti*, MS 45 *ispiti*, PO *ispiti*, IER. *temptavit*.

[26] *cu luare-aminte / cu auzire* redau gr. ἀκουῇ; MS 4 389 cu *ascultare*, MS 45 *cu audzul*, PO lipsește.
ce este drept / plăcutele redau gr. τὰ ἀρεστά; τὸ ἀρεστόν în LXX „ceea ce Dumnezeu sau o ființă umană consideră plăcut sieși" (THEOL WB., I, p. 456). MS 4 389 *cele ce plac*, MS 45 *plăcutele*, PO *ce-i drept*, IER. *quod rectum est*.
rînduielile / dreptățile redau gr. τὰ δικαιώματα, cf. Fac. 26, 5.

[27] *Elim / Elim*, ebr. *'êlim*, gr. Αἰλείμ, MS 4 389 *Elim*, MS 45 *Elim*, PO *Elim*, IER. *Helim*.

XVI

[1] *Sin / Sin*, ebr. *sîn*, gr. Σιν, o regiune a deșertului la nord vest de Sinai. În LXX este identificată cu deșertul Zin (ebr. *șin*); MS 4 389 *Sinului*, MS 45 *Sin*, PO *Sinaci*, IER. *Sin*.
Sinai / Sina, ebr. *sînaj*, gr. Σινα, munte sau masiv muntos, în deșert, în sudul Palestinei; locul unde Iahve a dat israeliților prin Moise legea și a încheiat cu ei o nouă alianță. Actualul munte Sinai își datorează numele și renumele identificării, greu de susținut, cu cel biblic. Cf. și 3, 1. MS 4 389 *Sinaia*, MS 45 *Sinăici*, PO *Sinac*, IER. *Sinai*.
luna a doua, ijjar (aprilie-mai).

[2] *să cîrtească / gîlcevi* redau gr. διαγόγυζειν „a bombăni, a murmura", cf. 15, 24. Termenul, foarte frecvent în capitolele 15—17, subliniază pretenția israeliților de a fi ocrotiți în toate privințele de Dumnezeul lor și de a-și atinge repede și fără efort țelul, Pămîntul Făgăduinței. MS 4 389 *strigară*, MS 45 *gîlcevi*, PO *vreviră*, IER. *murmuravit*.

[3] *de Domnul / de Domnul împăratul...* inovație a BB, FRANKF. numai ἀπὸ κυρίου.

[4] *încerc / ispilescu* redau gr. πειράζειν, cf. 15, 25.

[5] *să pregătească / vor găti* redau gr. ἑτοιμαζειν „a pregăti, a face gata"; MS 4 389 *să gătească*, MS 45 *vor găti*, PO *gătească-se*, IER. *parent*.

[7] *gîlceava* redă gr. γογγυσμός, cf. 15, 24; 16, 2.

[13] *după ce / să făcu* redau ἐγένετο, cf. Fac. 6, 7.

[14] *coriandrul / coliandreșul* redau gr. κόριον; MS 4 389 *coriandrul*, MS 45 *coliandrășul*, PO lipsește. IER. *coriandrus*.
Acest capitol inserează citeva elemente iehoviste într-un ansamblu ce aparține tradiției sacerdotale, ce reunește cele două miracole: prepelițele (v. 13) și mana. Dar mana se formează în mai-iunie, iar prepelițele se întorc din migrația lor în septembrie. Este posibil că această tradiție păstrează amintirea celor două grupuri ce au părăsit separat Egiptul și al căror itinerariu a fost deosebit, cf. 7, 8, 11, 1; 13, 17 (BJ).

[15] *ce oare o fi / ce iaste aceasta* redau gr. Τί ἐστιν τοῦτο, care traduce ebr. *mān hū*, întrebare care a prilejuit etimologia populară a cuvîntului *mană*, a cărei semnificație este necunoscută. Pentru a sublinia această etimologie, textul grec redă numai în v. 31 termenul ebraic prin μαν. Normal în VT este folosit ἡ μάννα „trimitură, grăunță", mai cu seamă „grăunțe de mirodenii", datorită rezonanței fonetice asemănătoare. În NT, τὸ μάννα. Mana sînt grăunțe formate prin secreția unor insecte ce trăiesc pe o specie de tamarix (cătină). Picăturile acestei secreții se cristalizează în citeva zile în forma boabelor de mazăre. Dimineața cad pe pămînt. Din cauza gustului lor asemănător mierei, sînt adunate de beduini și folosite la îndulcirea băuturilor sau aluaturilor (LThK, THEOL. WB., BHH). MS 4 389 *ce poate fi aceasta*, MS 45 *ce iaste aceasta*, PO *manahu, carca seamnă; ce e aceasta ?*, IER. *man hu quod significat quid est hoc*. Cf. I. HELIADE RĂDULESCU, *Biblicele*, p. 102.

[16] BB *aceasta e cuvîntul* redă gr. τὸ ῥῆμα, cf. Fac., 15, 1 *omer / gomor*, ebr. *'ômer*, gr. γομόρ, unitate de măsură corespunzînd a cca. 3,6 litri; MS 4 389 *gomor*, MS 45 *gomor*, PO *gomer*, IER. *gomor*, BJ *gomor*, PDS *omer*, GN *Krug*.

[17] *unii / unuia*, LXX ὁ..., FRANKF., ᾧ ..., MS 4 389 *unii*, MS 45 *unuia*.

[22] *în / se făcu* redau gr. ἐγένετο cf. Fac. 6, 1.

[23] *simbătă*, ebr. *schabbāt* „odihnă, terminare", gr. σάββατα. A șaptea zi a săptămînii închinată lui Iahve. Sărbătoare specifică religiei israelite, a cărei caracteristică esențială este încetarea oricărei munci atît a omului, cît și a animalelor. Instaurarea acestei sărbători are o dublă semnificație: una social-umanitară, respectarea nevoii de odihnă a familiei, slujitorilor și vitelor sale și, totodată, păstrarea vie a amintirii odihnei atît de dorite pînă la ieșirea din Egipt. Mult mai important este motivul religios. Sabatul este reproducerea celei de a șaptea zi a creației (Fac. 2, 3—4) și aparține esenței ordinei divine a mîntuirii, este semnul alianței veșnice cu Dumnezeu. Încetarea oricărei activități fizice presupune concentrarea asupra celei spirituale, alungarea oricăror temeri și constrîngeri interioare, este deci o odihnă ce descătușează sufletul (LThK. CHEVALIER / GHEERBRANT).

[25] BB *odihna Domnului*, FRANKF. ἀνάπαυσις τῷ κυρίῳ; MS 4 389 *răpaosului Domnului*, MS 45 *odihnă Domnului*, GN *Sabbat*, BJ *sabbat*.

[27] *în / să făcu* cf. v. 22.

[29] BB *den voi*, FRANKF. ὑμῶν, MS 4 389 *dentru voi*, MS 45 *den voi*.

[31] *mana / „mană"* cf. v. 14.
albă ca sămînța de coriandru / albă, deși FRANKF. ὡσεὶ σπέρμα κορίου λευκόν; MS 4 389 *ca făina*, MS 45 *ca sămînța*, PO *ca sămînța coreandrului albă*, IER. *quasi semen coriandri album*.

[32] BB *aceasta e cuvîntul* redă gr. τὸ ῥῆμα, cf. Fac. 15, 1.
să se păstreze / la jîlnițe redau gr. ἀποθήκη „păstrare, loc de păstrare, magazie"; MS 4 389 *întru rămășița*, MS 45 *la rămășițe*, PO *să se fine*, IER. *custodiatur*.

[33] Lecțiuni diferite ale versetului acesta și a celui următor.

[34] *chivotul mărturiei / mărturiei* redau gr. (εναντίον) τοῦ μαρτυρίου. Sînt tablele legii păstrate într-un chivot numit frecvent „chivotul mărturiei". Este o anticipație a redactorului sacerdotal (BJ). MS 4 389 *înaintea mărturiei*, MS 45 *innaintea mărturiei*, PO *înaintea adevărăturii*, IER. *in tabernaculum*.

[36] *efă / a trei vedre* redau gr. τρεῖς μέτραι, ebr. *'êphā*; MS 4 389 *trei vedre*, MS 45 *trei vedre*, PO *efa*, IER. *oephum*. FRANKF. face parte din versetul anterior.

XVII

[1] *Rafidim / Rafidin*, ebr. *r.phīdîm*, gr. Ραφιδιν. Localitate la cel puțin o zi de marș pînă la Sinai. MS 4 389 *Rafid*, MS 45 *Rafidon*, PO *Rahidim*, IER. *Raphidim*.

FRANKF. face parte din capitolul anterior.

Miracolul apei din piatră reapare în Nm. 20, 1—13, dar este situat în regiunea Cadeșului (BJ).

[5] *apa Nilului / riul* redau gr. ποταμός, cf. 1, 22.

[6] *Horeb / Horiv* cf. 3, 1.

În *Caleidoscop*, SADOVEANU citează zicala, cu cert izvor biblic, „bate stînca, să-i curgă izvorul" (*Opere*, XVII, p. 85).
Referință ironică la ARGHEZI, care localizează „minunea" lui Moise la Tîrgu Frumos: „... dacă e adevărat că Moisi, vreodată, a lovit stînca și a nimerit-o cu bățul bine, din piatră seacă trebuie să fi curs un lichid fermecat, un colnar sau un hidromel macerat cu măghiran și enupere negre" (*Scrieri*, 34, 1985, p. 426).

[7] *masa / ispită*, ebr. *massā* „ispită, încercare", gr. πειρασμός; MS 4 389 *Ispitire*, MS 45 *Ispită*, PO *Maṣa*, IER. *Temptatio*.
Meriba / Hulă, ebr. *m.ribā* „ceartă, gîlceavă", gr. λοιδόρησις; MS 4 389 *Hulă*, MS 45 *Hulă*, PO *Meriva*.

[8] *'amaleciții / Amalic*, cf. Fac. 14, 7.
Această povestire veche, probabil iehovistă, reprezintă o tradiție a triburilor din sud. Localizarea ei în Rafidim este un adaus redacțional (BJ).

BDD-B789-09 © 1991 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:26:36 UTC)

[9] *Iosua / Iisu*, ebr. *hôschūa'*, *jēschūa'* „Iahve este izbăvire", gr. Ιησοῦς. Fiu al lui Nun, din tribul lui Efraim. Numit inițial Hosea, Moise îi schimbă numele în Iosua, conducător militar și om de încredere al lui Moise, care îl desemnează urmaș al său și-l însărcinează cu cucerirea Canaanului (LThK). Aici este prima menționare a personajului. MS 4 389 *Isus*, MS 45 *Iisú*, PO *Iosíe*, IER. *Iosue*.

[11] *Or / Or*, gr. Ὼρ. MS 4 389 *Or*, MS 45 *Or*, PO *Hur*, IER. *Hur*.

[11] *ctnd / și fu* cf. Fac. 6, 1.

[15] *Domnul este scăparea mea / „Domnul, scăparea mea"* ebr. *nissi* „flamură". Κύριός μου, gr. καταφυγή; MS 4 389 *„Domnu' mieu și scăparea mea"*, MS 45 *Domnul, mie scăpare*, PO *Domnul Nișt, amu: caută Domnului steagul meu*, IER. *Dominus exaltatio mea*. PDS *Il Signore è la mia bandiera*, GN *Unser Feldzeichen ist der Herr*. cf. I. HELIADE RĂDULESCU, *Biblicele*, p. 105.

XVIII

[1] *Ietro / Iothór*, cf. 2, 16.

Madian / Madiiám, cf. 2, 15. Acest episod elohist se alătură relatării pribegiei lui Moise în Madian (2, 11—4, 3). S-a încercat să se confere iehovismului o origine madianită (cf. 3, 1 ; 18, 1, 10, 12), o ipoteză asemănătoare aceleia care încearcă să explice și numele lui Iahve printr-o proveniență madianită (BJ).

[2] *Sefora / Sepfóra*, cf. 2, 21.
o trimisese acasă / după lăsarea ei redau sintagma gr. μετὰ τὴν ἄφεσιν αὐτῆς; ἄφεσις „eliberare, trimitere înapoi"; MS 4 389 *cu avutia ei*, MS 45 *după lăsarea ei*, PO *carea înapoi tremesese*, IER. *quam remiserat*.
Este unica mențiune a unei reîntoarceri a soției lui Moise și aparține unei tradiții independente de aceea din 4, 19, 20, 24—26.

[3] *Ghersom / Ghersám* cf. 2, 22.

FRANKF. începutul versetului aparține celui anterior.
[4] *Eliezer / Eliézer* cf. 2, 22.

[5] *muntele lui Dumnezeu* cf. 3, 1.

[6] *femeia /...*, LXX ἡ γυνή, FRANKF. lipsește: MS 4 389 *muiérea*, MS 45 lipsește, PO *muiarea-ți*, IER. *uxor tua*.

[7] FRANKF. sfîrșitul versetului aparține celui următor.

[8] *primejdia și nevoia / osteneala* redau gr. ὁ μόχθος „trudă, chin, nenorocire"; MS 4 389 *osteneala*, MS 45 *osteneala*, PO *nevoie*, IER. *laborem*, GN *Nöte und Gefahrem*, BJ *tribulations*, PDS *le difficoltà*.

[10] FRANKF. începutul versetului aparține celui anterior.

[11] Sfîrșitul acestui verset este în textul originar incomplet sau corupt, de aceea majoritatea traducerilor diferă (BJ).

[12] Acest verset care pare a interpreta declarația lui Ietro ca o convertire (el oferă sacrificii lui Iahve), dar nu-l amintește pe Moise; este probabil adăugat (BJ).

[13] *a doua zi / fu* cf. Fac. 6, 1.

[16] *judec / cert* redau gr. διακρίνειν „a judeca între două persoane"; MS 4 389 *iau seama*, MS 45 *cercu*, PO *să fac leage*, IER. *ut iudicem*.
arăt / tocmesc redau gr. συμβιβάζειν „a reconcilia, a învăța, a instrui"; MS 4 389 *învăț*, MS 45 *tocmăscu*, PO *să arăt*, IER. *ostendam*

[17] BB *cuvîntul acesta* redă gr. τὸ ῥῆμα τοῦτο, cf. Fac. 15, 1.

[18] BB *stricare* redă gr. ἡ φθορά „ruină, distrugere", MS 4 389 *răsipă*, MS 45 *stricăciune*, PO *foarte te vei ustent*, IER. *(stulto) labore*.
lucru / cuvîntul redau gr. τὸ ῥῆμα, cf. Fac. 15, 1.

[19] *pricinile / cuvintele* redau gr. οἱ λόγοι, cf. Fac. 15, 1.

[20] *învață / mărturisi* redau gr. διαμαρτυρεῖν „a chema ca martor", dar în LXX „a explica răspicat" (THEOL. WB. IV, p. 518); MS 4 389 *arăț*, MS 45 *mărturisi*, PO *isprăveașle*, IER. *ostendas*.

[21] BB *aducători înlăuntru de cărți*, FRANKF. γραμματευσαγωγεῖς, LXX, MS 4 389 lipsește, MS 45 *aducători înlontru de cărți*, PO, IER. lipsește.

[22] *pricinile / cuvîntul* redau gr. τὸ ῥῆμα, cf. Fac. 15, 1.

[23] *aceasta / cuvîntul* redau gr. τὸ ῥῆμα, cf. Fac. 15, 1.

[24] Descentralizarea puterii judiciare, care i se atribuie lui Moise, este sigur posterioară epocii lui. Ea presupune un popor numeros și sedentar. Intervenția lui Ietro poate constitui un argument pentru influența madianită asupra primei organizări a populației (BJ).

[25] BB *aducători înlăuntru de cărți* cf. v. 21.

[26] *pricinele / cuvîntul... cuvîntul* redau gr. ῥῆμα... ῥῆμα, cf. Fac. 15, 1.

XIX

[1] Acest lung episod aparține tradiției sacerdotale (19, 1—2ª ; 24, 15ᵇ—31, 18ª, 34, 29 pînă la sfîrșitul cărții). Fragmentul 20, 22—23, 33, care conține codul alianței, este adăugat ulterior. Restul textelor se datorează unor surse mai vechi, iehovistă și elohistă, a căror determinare exactă este dificilă (BJ).

[2] *lîngă munte / împotriva muntelui*, muntele Sinai, a cărui localizare exactă este nesigură, cf. 16, 1.

[3] *munte, la Dumnezeu / muntele lui Dumnezău*, gr. τὸ ὄρος τοῦ θεοῦ, cf. 3, 1.

[4] Comparația „ca peste aripe de acvilă", în versiunea lui HELIADE, este considerată de acesta, pe motive sociologice mai curînd decît poetice, „sublimă" (*Biblicele*, p. 107).

[5] *legămîntul / făgăduința* redau gr. διαθήκη, cf. Fac. 6, 18. Pactul cu Moise pecetluiește alegțiunea lui Israel și făgăduințele făcute lui, după cum alianța cu Avraam confirmase primele făgăduințe făcute israeliților (Fac. 17). Dar pactul cu Avraam se referea la o singură persoană, chiar dacă el se răsfrîngea și asupra descendenților patriarhului, și comporta o unică prescripție, circumcizia. Alianța de pe muntele Sinai cuprinde întreaga comunitate („Eu sînt Dumnezeul vostru și voi sînteți poporul meu"), căreia i se instituie o lege (decalogul și codul alianței). Această Lege, dezvoltată ulterior, devine carta iudaismului. Pactul mozaic, datorită extremei sale importanțe și a dispozițiilor stricte de respectare a Legii, devine alianța adevărată cu Iahve (BJ, LThK).

neamurile / limbile redau gr. τὰ ἔθνή, cf. Fac. 10, 5.

[6] *împărăție de preoți / împărăție, sfîntenie* redau sintagma gr. βασίλειον ἱεράτευμα ; ἱεράτευμα apare numai în LXX și în textele influențate de ea (THEOL. WB. III, p. 249). LXX traduce extrem de liber expresia ebraică, formată într-o epocă în care ea însemna : toți membrii comunității israelite trebuiau să fie preoți, sacrul găsindu-se în raport direct cu cultul. Ori prin alianța mozaică Israel devine un popor sfînt, consacrat lui Iahve (BJ, THEOL. WB.). MS 4 389 *sfîntire împărătească*, MS 45 *împărătească svințenie*, PO *preuție crăiască*, IER. *regnum sacerdotale*.

„Dumnezeu prin Moise nu vorbește exclusiv către semințta lui Levi, ci către Israel întreg, către tot popolul, și pe dînsul întreg îl face sacerdoțiu regal" (I. HELIADE RĂDULESCU, *Biblicele*, p. 107).

[9] Ultima parte a versetului repetă sfîrșitul v. 8 și reprezintă un adaus care face legătură cu pasajul următor (BJ).

ION PILLAT, în poezia *Norul*, *Caietul verde*, 1927—1936, și-l imaginează în „albastrul sfînt al cerului adînc" pe Isus sub chipul unui nor : „«Un nor» am spus «e doar un nor». Dar sigur / Nu sînt nici azi, căci vîntul era mort. / Zbura greoi și parcă da din aripi / Rotindu-se domol în cercuri rare, / Și i-am văzut atunci sub piept o rană / Prin care raze roșii se scurgeau / Prelinse-ncet ca picături de sînge" (*Opere*, III, p. 31).

[10] *îngrijește-te / mărturisește* redau gr. διαμαρτυρεῖν, cf. v. 20 ; MS 4 389 *dă ... vește*, MS 45 *mărturisește*, PO *pasă la dihanie*.

[13] *săgeată / lovitură* redau gr. βολίς -ίδος „proiectil" : MS 4 389 *săgeată*, MS 45 *lovitură*, PO lipsește, IER. *iaculis*.
tunetele / glasurile redau gr. αἱ φωναί „sunete" ; MS 4 389 lipsește, MS 45 *glasurile*, PO (lung) *glasul* (bucinului), IER. *bucina*.

[15] FRANKF. începutul versetului aparține celui anterior. Relațiile sexuale, socotite impure, erau interzise în preajma unui ritual sacru.

[16] *tunete / glasuri* cf. v. 13.

Tradițiile iehovistă, sacerdotală (24, 15ᵇ—17) și deuteronomică (Dt. 4, 11ᵇ—12ª ; 5, 23—24 ; 9, 15) descriu teofania lui Iahve pe muntele Sinai în cadrul unei erupții vulcanice. Tradiția elohistă o descrie ca o furtună (Ieș. 19, 16). Cele două descrieri sînt influențate de fenomene naturale impresionante, despre care israeliții fie au auzit (erupțiile vulcanice relatate de călătorii în Arabia de nord), fie le-au trăit ei înșiși (furtuni ca în Galilea, de exemplu). Tradiția iehovistă este originară din sud, pe cînd aceea elohistă provine din nord.

BDD-B789-09 © 1991 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:26:36 UTC)

[19] *cu glas* redă gr. φωναῇ, vocea inteligibilă a lui Dumnezeu, care îi „răspunde" lui Moise (BJ).

[20] BB şi MS 45 includ în acest verset începutul celui următor; FRANKF. corespunde în ceea ce priveşte conţinutul versetului, cu LXX.

[21] *îngrijeşte-te / mărturisêşte* redau gr. διαμαρτυρεῖν, cf. 18, 20· *cunoască / a lua aminte* redau gr. κατανοεῖν „a observa, a înţelege, a cunoaşte"; MS 4 389 *să ia aminte*, MS 45 *a lua aminte*, PO *a vedea*, IER. *ad videndum*.
Versetele 21—24 sînt un adaos care se referă la versetele 12—13 şi-i menţionează pe preoţi, care nu sînt încă instituiţi (BJ).

[25] Versetul este incomplet, relatarea a fost întreruptă prin inserarea Decalogului (BJ).

XX

[1] *toate aceste cuvinte / toate cuvintele acêstea* redau sintagma gr. πάντας τοὺς λόγους, cunoscută în tradiţia creştină, prin Irineu şi Clemens din Alexandria, sub numele de *Decalog*. Cele zece cuvinte sau porunci ale lui Dumnezeu sînt redactate în două versiuni: una ce aparţine tradiţiei elohiste (Ieş. 20, 1—17) şi o alta deuteronomică (Dt. 5, 6—21). Cele două variante se deosebesc numai în ceea ce priveşte porunca a patra, motivul instituirii odihnei sabatice, şi porunca a zecea, rîvna la binele aproapelui (Ieş. *casa*, Dt. *femeia*). În forma originară, ele trebuie să fi fost o suită de formule scurte şi ritmate, uşor de reţinut, concepute probabil în epoca mozaică şi transmise apoi oral. În VT, cele zece porunci nu sînt numerotate, numerotarea actuală apare pentru întîia oară la PHILO DEC. 12 şi IOSEPHUS ANTIQ. 5, 5. Conform tradiţiei, cele zece porunci au fost însemnate pe două tăblie de piatră de Moise (Ieş. 34, 27 şi urm.) sau de Iahve însuşi (Ieş. 34, 1, Dt. 10, 1—4). Decalogul se deosebeşte de restul codurilor de legi vechi orientale în primul rînd prin stil, care este apodictic şi nu cazuistic. Legiuitorul este nu un rege oarecare, ci divinitatea, iar pedeapsa oricărei încălcări a celor prescrise este moartea. Datorită accentului pus pe conduita morală şi buna funcţionare a raporturilor interumane, Decalogul a putut deveni codul moral al umanităţii în genere (LThK). Decalogul nu se încadrează în redactarea Exodului transmisă nouă, el a fost ulterior inserat în episodul teofaniei (BJ).
BB *către Moisi*, FRANKF. πρὸς Μωυσῆς, MS 4 389 *către Moisei*; MS 45 lipseşte întreg versetul, PO lipseşte.
Lungă discuţie asupra *Decalogului* în *Biblicele* lui I. HELIADE RĂDULESCU, cu consideraţii de ordin istoric, ethologic şi filologic (pp. 109—113).

[3] Iahve pretinde un cult exclusiv, acesta fiind condiţia esenţială a alianţei. Negarea existenţei altor dumnezei apare mai tîrziu în Dt. 4, 35 (BJ).

[4] Interdicţia de a face imagini cultice ale lui Iahve îi separă pe israeliţi de populaţiile înconjurătoare (BJ).

[5] *zelos / rîvnitor* redau gr. ζηλωτής. Utilizarea în sens religios a lui ζηλοῦν şi derivaţilor săi nu are nici o paralelă în afara literaturii iudaice. Rîvna, zelul lui Dumnezeu este o componentă a fiinţei sale, ce acordă o anumită intensitate acţiunilor. Ea se manifestă numai în relaţia sa cu poporul ales, ca ocrotire nelimitată sau mînie năpraznică, cînd îi sînt încălcate poruncile. MS 4 389 lipseşte, MS 45 *rîvnitor*, PO *stătătoriu de alean*, IER. *zelotes*.
pedepseşte / dînd redau gr. ἀποδίδωμι „a da, a răsplăti"; MS 4 389 lipseşte, MS 45 *dîndu*, PO *voiu bate*, IER. *visitans*, GN *bestrafe*, BJ *punis*.

[7] Ceea ce ar putea include, în afară de sperjur şi mărturie falsă, folosirea magică a numelui divin (BJ).

[10] *asinul / înjugătorul* redau gr. ὑποζυγιόν, cf. Fac. 36, 25.

[13] GALA GALACTION îşi intitulează al XIV-lea capitol din romanul *Papucii lui Mahmud* „Să nu ucizi", opunînd vechii legi a lui Moise noua lege a Mîntuitorului: „Ai călcat porunca a şasea din Decalog... Greşală înfricoşată şi cu ispaşă înfricoşată!... Ispaşa este una singură, de cînd a zidit Dumnezeu lumea, la toate seminţiile şi în toate legile: ai vărsat sînge, sîngele tău se va vărsa!... Dar Domnul şi Mîntuitorul nostru Isus Christos a venit şi a pus crucea lui, patimile lui, biserica lui şi taina lui, între Dumnezeu-Tatăl, răzbunătorul, şi nelegiuirile noastre!... *Iartă-i pe ei că nu ştiu ce fac!*... Ai scăpat de tăierea capului, dar slobod nu mai eşti... Pentru viaţa pe care ai stins-o, iau zălog viaţa ta" (p. 331). Savu, eroul lui GALA GALACTION, primeşte canonul lui Cain: *„pribeag şi răzleţ să fii pe pămînt!..."* (p. 331—332), spre a dobîndi iertarea de păcatul săvîrşit.

[14] Moralist preocupat de fidelitatea conjugală, GALA GALACTION se întemeiază, în romanul *La răspîntie de veacuri* (1935), pe legile lui Moise, „genialul şi înfricoşatul legislator" (IV, p. 214), şi pe „legea lui Cristos" (IV, p. 299). GALA GALACTION, *Opere alese*, IV, Editura pentru Literatură, 1965.

[15] Iniţial era vorba numai de raptul de oameni cu scopul de a-i folosi ca sclavi (GN).

[17] *asinul / înjungătorul* cf. Fac. 36, 25.
GALA GALACTION reproduce în romanul *La răspîntie de veacuri* porunca a zecea într-o versiune deosebită de cea care va apărea trei ani mai tîrziu: „Să nu pofteşti pe femeia aproapelui tău, nici casa lui, nici ogorul lui, nici pe robul lui, nici pe roaba lui, nici boul lui, nici asinul lui şi nimic din toate cîte sînt ale aproapelui tău" (IV, p. 297). Cf. *Biblia adică Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului şi a Noului Testament* tradusă după textele originale ebraice şi greceşti de preoţii profesori VASILE RADU şi GALA GALACTION, Bucureşti, Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă, 1938, p. 80. Romancierul aliniază morala pentru care pledează (v. finalul îndeosebi) vechii porunci biblice din *Decalog*.

[18] *fulgerele / luminile* redau gr. αἱ λαμπάδες „lămpi, torţe, lumini"; MS 4 389 *luminile*, MS 45 *luminile*, PO lipseşte, IER. *lampadas*. Versetele 18—21 se alătură tradiţiei elohiste a teofaniei ca furtună.

[20] Spaima în faţa manifestărilor sensibile ale forţei divine, mai cu seamă în faţa fenomenelor naturale care însoţesc teofania, se deosebeşte de aceea a supunerii fără rezervă în faţa voinţei divine (BJ).

[22] Începe aici aşa numitul Cod al alianţei (20, 22—23, 33), redactat în stilul imperativ al Decalogului şi considerat ca atare contemporan acestuia. Dar prescripţiile sale presupun o comunitate sedentară şi agrară şi datează, probabil, de la începuturile stabilirii în Canaan. Asemănările cu codul lui Hamurabi, cu acela hitit sau cu decretul lui Horemheb presupun şi o sursă comună, un cod juridic arhaic, prelucrat diferit. Prescripţiile acestui Cod al alianţei pot fi grupate în trei secţiuni: 1. drept civil şi penal (21, 1—22, 20), 2. reguli rituale (20, 22—26; 22, 28—31; 23, 10—19), 3. reguli etico-sociale (22, 21—27; 23, 1—9). Stilistic, se pot distinge o categorie cazuistică sau condiţională, în genul codurilor mesopotamice, şi o alta apodictică sau imperativă, în stilul Decalogului sau al textelor înţelepciunii egiptene (BJ).

[24] *jertfele de izbăvire / mîntuirile* redau gr. τὰ σωτήρια; MS 4 389 *mîntuirea*, MS 45 *mîntuitoarele*, PO *dare de har*, IER. *pacifica*. Codul alianţei admite, contrar Dt. 12, 5 etc., pluralitatea locurilor de cult. Cultul este legitim în orice loc în care Iahve îşi manifestă prezenţa şi-l ia astfel în stăpînire (BJ).

[26] *goliciunea / grozăviia* redau gr. ἀσχημοσύνη „obscenitate, neruşinare"; MS 4 389 *spurcăciunea*, MS 45 *ruşinea*, PO *ruşinea*, IER. *turpitudo*.

Sacrificatorul purta, probabil, un simplu şorţ, după moda egipteană, de aceea pericolul posturii indecente, cf. I. HELIADE RĂDULESCU, *Biblicele*, pp. 118—119.

XXI

[1] *rînduielile / dereptăţile* redau gr. τὰ δικαιώματα, cf. Fac. 26, 5.

[4] FRANKF. μετ'αὐτῷ la sfîrşitul versetului, transcris din versetul anterior.
I. HELIADE RĂDULESCU analizează cu mare atenţie în *Biblicele* sale „drepturile" care decurg din „principiile decalogului", în special cele referitoare la *„servi* sau *sclavi"*, aceasta fiind, alături de vite, forma principală de proprietate la vechii evrei (p. 119; vezi şi comentariile la versetele care urmează pînă la 11).

[7] roabă care va fi în aceleaşi timp şi concubină (BJ).

[8] BB *întru ochi* FRANKF. ἐν ὀφθαλμοῖς, MS 4 389 *înaintea ochilor*, MS 45 *întru ochii*, PO lipseşte, IER. *oculis*.
BB *mărturisit* redă gr. καθομολογεῖν „a mărturisi, a angaja, a promite"; MS 4 389 *au fost făgăduită*, MS 45 *mărturisit*, PO *nici să o poată mărita*, IER. *(cui) tradita fuerit*.
cumpărător / ..., FRANKF. κύριος, MS 4 389 *stăpînu-său*.
neam / limbă redau gr. ἔθνος, cf. Fac. 10, 5.

[9] După legea fiicelor casei (BJ).

[10] *hrană / cêle ce să cuvine* redau gr. τὰ δέοντα „cele ce sînt necesare, cele ce sînt necesare pentru existenţă"; MS 4 389 *zêstre*,

BDD-B789-09 © 1991 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:26:36 UTC)

MS 45 *ce i să cuvine*, PO *mincarea*, IER. *pretium*.
traiul împreună / împreunarea redau gr. ὁμιλία „trai comun"; MS 4 389 *împreunarea*, MS 45 *împreunarea*, PO *desfătarea căsătoriei*, IER. *nuptias*.
I. HELIADE RĂDULESCU crede că pentru „traiul împreună", termenul „petrecere", pe care îl pune pe seama vechilor traducători români, fără să specifice vreo sursă, ar fi mai potrivit, adică mai aproape de „semnificația" termenului grecesc ὁμιλία, deși în traducerea pe care o propusese folosește cuvîntul „conversație", cu înțelesul „datorie conjugală" (p. 121).

[13] I se atribuiau lui Dumnezeu întîlnirile întîmplătoare (BJ). Într-o societate în care legalitatea statală nu înlocuise încă răzbunarea individuală, ucigașul involuntar trebuia ocrotit împotriva rudelor și prietenilor victimei. Ca și la alte popoare antice, locul azilului era un sanctuar (BJ).

[19] *zăcutul / zăbava* redau gr. ἡ ἀργία „odihnă, trîndăvie"; MS 4 389 *lucrul*, MS 45 *zăbava*, PO *paguba*, IER. *operas*.

[20] *răzbunat / izbîndiți* redau gr. ἐκδικεῖν, cf. Fac. 4, 15. Comentariile lui I. HELIADE RĂDULESCU încearcă să pună în relief, căutînd un suport în textul biblic, părerile lui privitoare la legi: „O lege cată să fiă și pentru domn și pentru servitor, și mai virtos ca Moise pretutindeni învederează că o lege este pentru toți, pentru avut și neavut. Caste și privilege nu sunt în legea lui" (p. 121).

[22] *nevăzămat / neînchipuit* redau gr. ἐξεικονισμένον<ἐξεικονίζειν „a fi pe deplin format"; MS 4 389 *nu ... închipuit*, MS 45 *neînchipuit*, PO *lipsește*, IER. *sed ipsa vixerit*.
să plătească / cu pagubă să se păgubească redau sintagma gr. ἐπισὰ πλάτεσκά / cu pagubă să se păgubească redau sintagma gr. ἐπιζήμιον ζημιωθήσεται; ζημιόω „a pedepsi", ἐπιζήμιον „pedeapsă": MS 4 389 *să păgubească*, MS 45 *cu pagubă să se păgubească*, PO *pagubă*, IER. *subiacebit damno*.
după judecată / cu preț redau gr. ἀξίωμα „hotărîre, decizie"; MS 4 389 *preț*, MS 45 *cu preț*, PO *după giudecata*.... IER *arbitri iudicaverint*.

[24] Legea talionului (ius talionis) se regăsește și în codul lui Hamurabi și legile asiriene. Ea are mai mult un caracter social decît individual; impunîndu-se o pedeapsă similară pagubei provocate, se urmărește limitarea exceselor vendetei. De fapt, aplicarea acestei legi pare să-și fi pierdut foarte devreme brutalitatea primitivă, în interiorul poporului israelit fiind recomandată iertarea, accentuată mai tîrziu de Hristos (BJ).
I. HELIADE RĂDULESCU, constatînd în formulările laconice ale legii talionului o „severă justiție", relevă stilul „energic și cadențat" al textului. Aceasta impune degajarea spiritului legii, estompat de laconismul expresiei, printr-o lectură care „nu se cuvine a se lua după literă": „Sensul acestor expresiuni este ca judele să fiă așa de drept ca și ecuațiunile metemetice. Tot spiritul acestor expresiuni este nepărtinirea Legii și a judecății" (p. 121).
Legea talionului îi inspiră lui I. VINEA povestirea cu acest titlu: *Talionul* (*Opere*, IV, Dacia, 1974, p. 32—33).
Sprijinindu-se (I, p. 108) pe Evanghelia lui Ioan (VIII, 3—11), GALA GALACTION opune, în *Doctorul Taifun*, „poruncii severului Moise" (*Opere alese*, I, p. 126) toleranța creștină, dîndu-i eroinei romanului izbăvirea acordată femeii păcătoase.
Adaptînd foarte liber legea talionului, în povestirea romantică *Hircă pentru hircă* din *Caligraful Terțiu*, GALA GALACTION imaginează răzbunarea crîncenă, sub influențe supranaturale, a profanării unui osuar monahal (II, pp. 283—297). Motivul pedepsei compensatoare apare și în povestirea *Gloria Constantini*, volumul *Biserica din răzoare*, II, 1958, p. 68—97).
Formularea biblică „ochi pentru ochi, dinte pentru dinte" este folosită de GALA GALACTION și în *Jurnal*, cu referire la asasinatele politice de la Jilava, noaptea spre 27 noiembrie, 1940 (*Jurnal*, II, 1977, p. 344).

[30] *cere / îngreuia*, LXX ἐπιβάλλειν, FRANKF. ἐπιβαρεῖν: MS 4 389 (vor) *băga (de șugubină)*, MS 45 *îngreuia*, PO *arunca*, IER. *si pretium ei, fuerit impositum*.

[32] I. HELIADE RĂDULESCU consideră v. 32 în contradicție cu spiritul de imparțialitate care se degajă din legea talionului, pronunțîndu-se consecvent în favoarea unei „legi egalitare" și „drepte" (*Biblicele*, p. 122).

[33] *fîntînă / groapă* redau gr. λάκκος, cf. Fac. 37, 20.

săpa / ciopli... de piatră redau gr. λατομεῖν „a ciopli în piatră, a săpa în piatră"; MS 4 389 *săpa*, MS 45 *ciopli de piatră*, PO *sapă* IER. *foderit*.

[37] FRANKF. versetul face parte din capitolul următor, id. BIBLIA 1975.
Vițel.... oaie, BJ *boeuf....agneau*, GN *Rind....Schaf....Ziege*, PDS *bue...montone*.

XXII

[6] *lucruri / unelte* redau gr. σκεύη, cf. Fac. 24, 53.

[8] *a lăsat spre păstrare / uneltele* redau gr. παρακαταθήκη „lucru depozitat, dat în păstrare"; MS 4 389 *ale (vecinului)*, MS 45 *marfa*, PO *marha*, IER. *in rem*.
FRANKF. inserează în acest verset începutul versetului următor.

[9] LXX ὁ τι οὖν ἂν ᾖ, FRANKF. ὅτι ἐὰν ὁμῇ „dacă împreună". *cel osîndit / va prinde* redau gr. ὁ ἁλοὺς <ἁλίσκομαι, în terminologia juridică „a fi condamnat"; MS 4 389 *vinovății*, MS 45 *va prinde*, PO *vinovat vor lăsa*, IER. *si illi iudicaverint*. Condamnat prin sentință judecătorească, ordalic, oracol sau jurămînt. (BJ).

[10] BB *robit* redă gr. αἰχμάλωτος „prizonier de război, prizonier" MS 4 389 *fura*, MS 45, *robi*, PO *rămînea*, IER. *captum ab hostibu*.

[13] BB *robit* cf. v. 10.

[15] *zestre*, ebr. *mōhar*, suma dată de logodnic familiei viitoarei soții (BJ).

[21] *orfanul / săracul* redau gr. ὀρφανός „orfan, prădat de"; MS 4 389 *sărac*, MS 45 *săracul*, PO *săracul*, IER. *pupillo*.

[28] BB *lipsești* redă gr. καθιστερεῖν; MS 4 389 *aduci*, MS 45 *lipsești*, PO *să dai*, IER. *non tardabis*.

XXIII

[1] *însoțești / pristănești* redau gr. συγκατατιθέναι „a se uni, însoți"; MS 4 389 *adaogi*.

[2] BB *a te abate* redă LXX ἐκκλῖναι „a îndoi, a se îndoi, a se supune", FRANKF. ἐγκλῖναι „a (se) înclina, a se sprijini".
Versetul îi prilejuiește lui I. HELIADE RĂDULESCU o serie de reflecții care izvorăsc, întocmai ca atîtea alte comentarii din aceste *Biblice*, din propria sa experiență: „Voturile sau părerile oamenilor sunt ca niște grîne în cumpănă: de se adaoge unul la o parte, cumpăna se înclină către partea aceea; nu te înclina dară cu intriganții și amăgiții de aceștia oricît de mulți vor fi; căci înclini judecata pervertind opinia publică" (p. 124).

[4] *asinul / înjungătoriul* redau gr. ὑποζυγίον, cf. Fac. 36, 25.

[7—8] În tendința lui de actualizare a textului biblic la realitățile românești de epocă, I. HELIADE RĂDULESCU datează în notă aceste comentarii, ocupîndu-se de momentul politic la ordinea zilei, unirea celor două principate: „La 20 mai 1858 cînd se scriu aceste linii", Heliade se adresează „către Areopagul numit european", în problema unirii, mărturisindu-și dezamăgirea provocată de evoluția evenimentelor (p. 124).

[8] *pricinele / cuvintele* redau gr. ῥήματα, cf. Fac. 15, 1.

[9] BB *învăluiți*, FRANKF. κακώσετε, MS 4 389 *învălui*, MS 45 *învăluiți*.

[14] Fiecare dintre cele patru tradiții ale Pentateuhului conține un calendar al sărbătorilor religioase importante. Ieș. 23, 14—17 aparține variantei elohiste, Ieș. 34, 18—23 celei iehoviste, Dt. 16, 1—6 deuteronomice, iar Lv. 23 și Nm. 28—29 celei sacerdotale. De la un text la altul se precizează ritualul, dar cele trei mari sărbători rămîn acelea amintite în Ieș. 23, celebrate după intrarea în Canaan. Ieș. 23 și Ieș. 34 nu precizează nici o dată exactă a celebrării acestor sărbători, inițial agrare, deoarece ele sînt anterioare centralizării cultului și puteau fi celebrate în sanctuare locale, la date corespunzătoare situației muncilor agricole din fiecare regiune (BJ).

[15] *sărbătoarea azimelor / praznicul azimelor* cf. 12, 15.

Aviv / luna dentîiu cf. 12, 2.
cu mîna goală / deșertu redau gr. κενός „gol, lipsit"; MS 4 389 *în dășărt*, MS 45 *deșertu*, PO *deșerți*, IER. *vacuus*. Legătura stabilită între sărbătoarea azimelor și ieșirea din Egipt primăvara a facilitat conexiunea dintre această sărbătoare și Paști (cf. 12, 15).

[16] *sărbătoarea secerișului / praznic sêcirii pîinilor*, sărbătoarea numită în Ieș. 34 *sărbătoarea săptămînilor*, celebrată la șapte săptămîni (Dt. 16, 9) sau cincizeci de zile (Lv. 23, 16) după Paști, deci ar corespunde Rusaliilor din calendarul creștin. MS 4 389 *pîrga secerișilor*, MS 45 *praznic sêcerii pîinilor*, PO *sărbătoarea hranei*, IER. *sollemnitatem messis primitivorum*.

BDD-B789-09 © 1991 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:26:36 UTC)

sărbătoarea culesului / praznic săvîrşitului, celebrată toamna, la sfîrşitul anului, între 15—21 ale lunii Tischri, la recoltarea strugurilor şi măslinelor. În Dt. 16, 13, LV. 23, 24, este numită şi *sărbătoarea corturilor*, căci se ridicau colibe de frunze, asemenea celor folosite de viticultori în timpul recoltării strugurilor. Ele evocau apoi popasul israeliţilor în deşert. Pare a fi cea mai populară dintre sărbători, căci în 3 Regi 8, 2 şi 65, Iez. 45, 25 este numită numai „sărbătoare"; MS 4 389 *praznicul intru adunarea lucrului arăturilor*, MS 45 *praznic săvîrşit*, PO *pentru ce atunce se obîrşaşte creşterea poamelor şi culesul lor*.

[18] BB *nu va pohti nimenea pămîntului tău*, MS 4 389 *nu va sili nimini fara ta*, MS 45 *nu va posti nime pămîntul tău*. FRANKF. Prima parte a versetului aparţine celui anterior.
jertfei / jirtva, în Ieş. 34, 25 se spune clar că este o referire la Paşti, dar prescripţia este dată în partea calendarului religios, care nu se referă la Paşti (Ieş. 23, 14—17 şi 34, 18—23). Paştele era serbat în familie pînă la reforma deuteronomică (BJ).

[19] *pirga rodului / feciorilor* redau gr. πρωτογενήμα „întîi născut"; MS 4 389 *pirga grîurilor celor dentîi*, MS 45 *începuturile pîinilor dentîi*, PO *pirga dentîiu a rodului*, IER. *primitias frugum*.
să nu fierbeţi... obicei canaanean, semnalat în Ugarit (BJ).

[20] Acest fragment poartă pecetea unei redactări deuteronomice. El constituie concluzia Codului alianţei, prezentată drept lege promulgată pe muntele Sinai ca pregătire pentru aşezarea în Canaan.
îngerul... pare distinct de Dumnezeu, deşi cel care acţionează este Iahve. Este un înger păzitor (cf. Nm. 20, 16), care îl anunţă pe acela din Cartea lui Tobit 5, 4 (BJ).

[22] *legămîntul / legătura* redau gr. διαθήκη, cf. Fac. 6, 18.
împărăţie de preoţi / sfinţire împărătească cf. 19, 6. ἑράτευμα, cf. 19, 6. BB *denaintea feţelor voastre*, FRANKF. ἀπὸ προσώπου ὑμῶν; MS 4 389 *dennaintea feţei voastre*, MS 45 *dennaintea feţii voastre*.

[24] *să sfărîmaţi / cu surpare să surpi* redau sintagma gr. καθαιρέσει καθελεῖς; καθελεῖν ina. prez. καθαιρέω „a dobori, a distruge"; MS 4 389 *sfărîmat*, MS 45 *cu surpare să surpi*, PO *zdrobeaşte*, IER. *destrues*.
capiştile, FRANKF. τοὺς βωμούς „altar"; MS 4 389 *curăţirile*, MS 45 *cuptoarele*, PO *boazii*, IER. *statuas*.
stîlpii, gr. τὰς στήλας redă ebr. *maccebot*, stele sau movile de piatră, simboluri ale divinităţii masculine în religia canaaneană. Cultul lor, acceptat de patriarhi (Fac. 28, 18, 22), este condamnat de lege (cf. 34, 13, Dt. 7, 5; 12, 3; 16, 22, Lv. 26, 1) şi de profeţi (Os. 3, 4; 10, 1 Mih. 5, 12).

[27] *în fruntea... / povaţă* redau gr. ἡγούμενον < ἡγέομαι „a merge în faţă, a conduce"; MS 4 389 *povaţa*, MS 45 *povaţă*, PO *înaintea ta*, IER. *in praecursum tuum*.

[30] Încetineala cuceririi este explicată aici ca şi în Dt. 7, 22 (BJ).

[31] Sînt hotarele ideale ale imperiului lui David şi Solomon. Pentru o altă descriere a Pămîntului Făgăduinţei, cf. Nm. 34.

[32] *să nu vă amestecaţi / să nu pristăneşti* redau gr. συγκαταθέναι cf. v. 1.

[33] *să nu se aşeze / să nu pristănească*, LXX οὐκ ἐγκαθήσονται, FRANKF. οὐ συνκαταθήσονται; MS 4 389 *să nu rămîie*, MS 45 *să nu pristăniască*, PO *să nu-i laşi... a lăcui*, IEM. *non habitent*,

XXIV

[1] *Nadab / Nadáv*, gr. Ναδάβ, MS 4 389 *Nadav*, MS 45 *Madav*, PO *Nadav*, IER. *Nadab*.
Abiud / Avitîd, gr. Ἀβιοὺδ MS 4 389 *Aviud*, MS 45 *Aviud*, PO *Avihu*, IER. *Abiu*.
Acest fragment combină două relatări ale alianţei: una de origine iehovistă (vv. 1—2, 9—11), prin care alianţa esse pecetluită printr-un ospăţ, o a doua, după tradiţia elohistă, în care esenţial este ritul stropirii cu sînge a altarului şi poporului. O a treia variantă, de asemenea iehovistă, va apare în Ieş. 34.

[3] *cuvintele* se referă la Decalog, cf. 20, 1, numit *cartea alianţei*. *legile / dereptăţile* redau gr. δικαιώματα; cf. Fac. 26, 5, este un adaos posterior inserării Codului alianţei (cf. 21, 1).

[8] Moise, intermediar între Iahve şi popor, îi uneşte simbolic, stropind sîngele aceleiaşi jertfe peste altar, care îl reprezintă pe Dumnezeu, apoi peste popor. Pactul este astfel pecetluit prin sînge.

[10] *temelie / cărămidă* redau gr. πλίνθος „cărămidă, soclu, podea" MS 4 389 *piatră*, MS 45 *cărămidă*, PO *piatră*, IER. *opus*.

[11] BB *despărţit* redă gr. διαφωνεῖν „a suna discordant, a fi în discordanţă"; MS 4 389 *au strigat*, MS 45 *strigat* (marg. *nu s-au împărţit*), PO *mîna sa nu slobodzi*, IER. *nec... misit manum suum*

[13] *Iosua / Iisus* redau gr. Ἰησοῦς, cf. 17, 9.
slujitorul / care sta lîngă el redau gr. παρεστηκός „cel ce stă alături, lîngă; ajutor, devotat"; MS 4 389 *carele sta lîngă el*, MS 45 *ce sta lîngă el*, PO *sluga sa*, IER. *minister*.
Versetele 12—15 şi 18b sînt de origine elohistă.

[15] Versetele 15b—18a aparţin tradiţiei sacerdotale, ele constituie o relatare paralelă a versetelor 12—15 şi 18b.

[16] *slava / măritrea* redau gr. δόξα, care traduce ebr. *kābōd*, ce provine dintr-un radical cu sensul „greu, important". Termenul desemnează manifestarea exterioară a măreţiei divine extraordinare, care se înfăţişează poporului ales ca un foc mistuitor pe muntele Sinai. Măreţia lui Iahve reapare mereu înaintea lui Israel şi se dovedeşte puternică în pedeapsă şi miraculoasă în ocrotire (Lv. 9, 6, 23 şi urm., Nm. 14, 10; 16, 19), ca umple templul lui Solomon (3 Reg. 8 10 şi urm., 2 Cr. 7, 1 şi urm.), iar Iezechiel o vede părăsind Ierusalimul în ajunul distrugerii sale (Iez. 1, 27 şi urm.). Se întîlnesc deasemenea pasaje în care măreţia lui Iahve cuprinde întreaga creaţie, ca în Psalmi sau în Isaia 6, 3 (LThK).

XXV

[1] Capitolele 25—31 aparţin redactării sacerdotale, în care sînt inserate elemente ale unei tradiţii mai vechi, chivotul şi cortul, sau alte elemente care provin din evoluţia cultului pe parcursul istoriei lui Israel. Raportîndu-se în ansamblu la prescripţiile făcute de Iahve lui Moise, textul subliniază caracterul divin al instituţiilor religioase proprii poporului ales (BJ).

[2] *prinoase / începături* redau gr. ἀπαρχή, întîlnit mai ales în în plural, ἀπαρχαί, „începutul unui sacrificiu, prima parte a unei jertfe, primele roade aduse jertfă, jertfă"; MS 89 *începăturile* [marg. *pirga*], MS 45 *începături*, PO *darure*, IER. *primitias*.
Pentru HELIADE, care gîndeşte mereu în prezent, „prinoasele", „jertfa" sînt faptele care confirmă voinţa divină. Idealurile societăţilor moderne sînt vorbe goale fără fapte: „Astăzi oamenii vorbesc şi scriu: *Libertate, Egalitate, Fraternitate* şi alte asemenea. Moise nu vorbeşte, nu scrie aceste nume, ci face" (*Biblicele*, p. 128).

[4] BB *vinăt* redă gr. ὑάκινθον „ţesătură de culoarea hiacintului"; MS 4 389 *gravant*, MS 45 *vêrde*, PO *mătase galbenă*, IER. *hyacinthum*.
Heliade: *hiacinthul* (*Biblicele*, p. 129).
BB *mohorît* redau gr. πορφύρα „ţesătură din purpură"; MS 4 389 *rumen*, MS 45 *rumân*, PO *mohorită*, IER. *purpuram*.
stacojie / roşu îndoit redă gr. κόκκινος διπλοῦς „ţesătură dublă de culoare stacojie"; MS 4 389 *roşu răsucit*, MS 45 *roşiu îndoit*, PO *albă*, IER. *coccumque bis tinctum*.
pînză de in / mătase răsucită redau sintagma gr. βύσσον κεκλωσμένην, βύσσος „in", κεκλωσμένη < κλώθειν „a ţese"; MS 4 389 *vişină împletită*, MS 45, *vişin împletit*, PO lipseşte, IER. *byssum*.

[5] *piei străvezii / piei vinete* redau sintagma gr. δέρματα ὑακίνθινα, care traduce ebr. *(piei de) tahash*, al cărui sens este nesigur. MS 4 389 *piei verzi*, MS 45, *piei verzi*, PO *piiale de viedzure*, IER. *pelles ianthinas* „piei de culoare violetă", GN *Delphinenhäute*.
lemn de salcîm / lemne neputrede redau sintagma gr. ξύλα ἄσηπτα, [ἄσηπτος, η ον „care nu se strică"], *Acacia tortilis*; MS 4 389 *lemne neputrede*, MS 45 *lemne neputrede*, PO *lemn de şetim*, IER. *ligna setthim*.

[6] LXX lipseşte întregul verset.

[7] *pietre scumpe ferecate / pietri la săpat* redau sintagma gr. λίθους εἰς τὴν γλυφήν, „pietre încastrate"; MS 4 389 *la săpat*, MS 45 *la săpat*, PO lipseşte, IER. *gemmas ad ornandum*.
umărar / la cel preste umăr redau gr. ἐπωμίς, ίδος „partea umărului unde se încheie tunica", LXX termen tehnic pentru efod, parte a vestmintelor preoţeşti (cf. 28); MS 4 389 *cel preste umăr* [marg. *omofor*], MS 45 *cel preste umăr*, PO lipseşte, IER. *ephod*.
pieptar / haina cea pînă la picioare redau gr. ποδήρη „vestmînt ce cade pînă la picioare", cf. 28. MS 4 389 *haina cea pînă în pămînt* marg. *la stihu*], MS 45 *haina cea pînă în pămîntu*, PO lipseşte, IER. *tionale*.

[8] *lăcaş sfînt / sfinţire* redau gr. ἁγίασμα „sanctuar"; MS 4 389 *sfinţire*, MS 45 *sfinţenie*, PO *loc sfînt*.

BDD-B789-09 © 1991 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:26:36 UTC)

I. HELIADE RĂDULESCU, după ce face un lung excurs în istoria templului, necunoscut popoarelor nomade (*Biblicele*, pp. 129—130), se pronunţă asupra versiunii : *mă voi arăta* (LXX, BB), pentru care optează, faţă de *voi locui*, în care se respectă textul ebraic, versiune acceptată şi în *Vulgata* (p. 130).

[10] *Chivotul mărturiei / chivotul mărturiii* redau gr. κιβωτὸς μαρτυρίου ; MS 4 389 *sicriul mărturiei*, MS 45 *săcriiu a mărturiei* PO *ladie*, IER. *tabernaculum.*
Chivotul mărturiei, chivotul legii sau *chivotul alianţei* era o cutie rectangulară din lemn de salcim aurit, purtată pe două bare de lemn. Pe capac erau reprezentaţi doi heruvimi, cu chip de om şi aripi întinse, aşezaţi faţă în faţă. Deasupra lor trona nevăzut Iahve, de aceea era numit şi chivotul lui Iahve sau chivotul Dumnezeului lui Israel, semn al prezenţei divine. De aici grăia el israeliţilor (v. 22) şi şi-a arătat într-un nor măreţia (Lv. 16, 2). La el trebuiau preoţii şi poporul, în Ziua Împăcării, să se cureţe de păcate (Lv. 16, 11 şi urm.), de aceea capacul său era numit ἱλαστήριον (propitiatorium) „obiect, loc al ispăşirii". Este improbabil că au fost aşezate acolo vasul cu mană şi toiagul lui Aaron (Ieş. 16, 33 şi urm., 3 Regi 8, 9, Nm. 17, 23). Chivotul putea fi purtat numai de preoţi sau leviţi (Ios. 3, 3, 8). După cucerirea Pământului Făgăduinţei, el a fost aşezat în templul din Şilo (Ios. 18, 1), de acolo, pe parcursul istoriei israelite, a fost mutat în diferite locuri. După catastrofa din 586 î.e.n., a fost ascuns de Ieremia într-o peşteră din muntele Nebo (2 Mac. 2, 4 şi urm.). Se pot face apropieri cu chivoturi ale zeilor egipteni sau cu vechiul obicei oriental de a păstra actele într-o astfel de cutie. Ele n-au putut însă influenţa caracterul specific al chivotului israelit, care era locul de păstrare a tablelor legii şi semn al prezenţei divine, cf. Ieş. 25, 16 ; 40, 18 (LThK, BJ).
HELIADE : *Arca mărturiei* (*Biblicele*, p. 130).
lemn de salcim / lemne neputrede, cf. v. 4.
cot redă gr. πῆχυς, aproximativ 44 cm.
cunună împletită / zimţi... suciţ redau sintagma gr. κυμάτια στρεπτά; κῦμα, ατος, termen arhitectonic „formă ondulată", στρεπτός, ή, όν „uşor împletit, zimţat" ; MS 4 389 *coroană*, MS 45 *zimţi.... suciţi*, PO *cunună*, IER. *coronam.*

[11] HELIADE : *înaură* în loc de *polei* : „Vechii traducători zic şi o vei *polei* cu aur" (*Biblicele*, p. 130).

[12] HELIADE : *toarte* „inele" în loc de *verigi* : „traducătorii vechi români zic *verige* (*Biblicele*, p. 130).

[13] *lemn de salcim / lemne neputrede* cf. v. 4.

[15] *mereu / neclătiţi* redau gr. ἀκίνητος η, ον, „neclintit, nemişcat" ; MS 4 389... *clătească*, MS 45 *neclătite*, PO *în toată vremeu să stea*, IER. *semper... nec umquam extrahentur.*

[16] *lege / mărturiile* redau gr. τὰ μαρτύρια, traducere a ebr. *'edût*, care desemnează, conform paralelelor cu alte limbi orientale, clauzele unui tratat impus de un suzeran vasalului său. „Mărturia" este aici Decalogul înscris pe tăblițe de piatră (BJ). MS 4 389 *mărturiile*, MS 45 *mărturiile*, PO *adevărul*, IER. *testificationem.*

[17] *acoperământul ispăşirii / acoperământ de rugăciune* redau sintagma gr. ἱλαστήριον ἐπίθεμα ; ἱλαστήριον, traduce ebr. *kappōret* <*kapar* „a acoperi", dar şi „a ispăşi"; ἐπίθεμα „capitel", ἱλαστήριον ἐπίθεμα se întîlneşte numai în textul de faţă, termenul tehnic frecvent este τὸ ἱλαστηριον. Nu este capacul chivotului, ci un obiect distinct, aşezat numai deasupra acestuia. În ritualul post-exilic, reapare singur, fără chivot, şi este numit sfînta sfintelor. Ms 4 389 *curăţirii acoperământ*, MS 45 *acoperământu de rugăciune*, PO *scaunul meserdăţiei*, IER. *propitiatorium.*

[18] *heruvimi / herovimi* redau gr. χερουβείμ, cf. Fac. 3, 24. În cultul din epoca deşertului n-au existat heruvimi. Cei din templul lui Solomon au dispărut împreună cu chivotul. În templul din epoca post-exilică au fost ataşaţi la ἱλαστήριον doi heruvimi.
bătut redă τορευτά „lucrături în relief" ; MS 4 389 *vărsaţ*, MS 45 *bătuţi*, PO *de-ntreg*, IER. *productiles.*

[22] *legii / mărturiei* redau gr. τοῦ μαρτυρίου, cf. v. 16.

[24] *cunună împletită / zimţi învîrtiţi* redau gr. κυμάτια στρεπτά, cf. v. 8.
S-o îmbraci cu aur curat / o vei polei pre dinsa cu auru curat, FRANK. καταχρυσώσεις αὐτὴν χρυσίῳ καθαρῷ, LXX lipseşte prima parte a versetului. MS 4 389 *să o fereci cu aur curat*, MS 45 *o vei polei pre însă cu aur curat*, PO *o poleiaşte cu aur curat*, IER. lipseşte.

[25] *brîu / cunună* redau gr. στεφάνη „diademă, parapet"; MS 4 389 *cunună*, MS 45 *cunună*, PO *cununa*, IER. *coronam.*

[27] *Dedesubtul brîului / supt cunună*, FRANKF. ὑπὸ τὴν στηφάνην aparţine versetului anterior. MS 4 389 aparţine v. 27, MS 45 v. 26.

[28] *lemn de salcim / lemne neputrede*, cf. v. 4.

[29] HELIADE explică despre ce fel de vase este vorba, consemnînd folosirea termenului *blide* de către „vechii traducători români", cazul BB (*Biblicele*, p. 131).

[30] *pîinile punerii înainte... / pîine înainţii pururea înaintea mea* redau sintagma gr. ἄρτους ἐνωπίους ἐναντίουν μου διὰπαντός, literal „pîinile feţei", pîinile-ofrandă pentru Iahve, cf. Lv. 24, 5—9 (BJ). MS 4 389 *pîine a punerii înaintea mea de pururea*, MS 45 *pîine înnainţi, pururea înnaintea mea*, PO *în toată vremea înaintea mea, pîine vederii*, IER. *panes propositionis in conspectu meo semper.*

[31] *sfeşnic / sfeşnic* redau gr. λυχνία, ebr. *m.nōrā*, deşi amintit aici în legătură cu chivotul şi cortul, este socotit în general ca apărînd pentru întîia oară în templul lui Zorobabel. Sfeşnicul avea şase braţe laterale şi unul central, în vîrful cărora ardeau şapte lumini de seara pînă dimineaţa. IOSEPHUS ANTIQ. III, 8, 3 : ziua ardeau trei, noaptea şapte lumini. Caracterul simbolic al sfeşnicului este subliniat de numărul braţelor, 7, cifra perfecţiunii şi de lumină, unul din semnele teofaniei lui Iahve (LThK).
braţele / fofezele redau gr. καλαμίσκοι „tije, braţ" ; MS 4 389 *ramurile*, MS 45 *fufêdzele*, PO *fufeadzele*, IER. *calamos.*
În *Biblicele* lui HELIADE este preferat termenul *ramure* (p. 131) pentru fofeze (BB).
cupele / scăfîrliile redau gr. οἱ κρατῆρες „cupe, vase"; MS 4 389 *gîtul*, MS 45 *scăfîrliile*, PO *stîlpul*, IER. *scyphos.*
nodurile / vîrtejele redau gr. οἱ σφαιρωτῆρες „sfere mici" ; MS 4 389 *rătundurile*, MS 45 *şuruburile*, PO *boldurile*, IER. *spherulas.*

[38] *mucări / clęştele* redau gr. ἐπαρυστῆρ „pentru curăţarea uleiului din lampă" ; MS 4 389 *clęştele* [marg. *mucările*], MS 45 *clęştele*, PO *luotoriu de muc*, IER. *emunctoria.*
tăviţe / supunerile redau gr. τὰ ὑποθέματα „suporturi" ; MS 4 389 *cęle de desupt*, MS 45 *supunerile*, PO *vase de-al stingerea*, IER. *ubi... extinguantur.*

[39] *odoare / vase* redau gr. τὰ σκεύη, cf. Fac. 24, 53.
talant — GN *35 Kilo.*

XXVI

[1] *cortul* redă gr. σκηνή, care traduce ebr. *mishkan*, termenul specific în tradiţia sacerdotală pentru sanctuarul din deşert. Folosit de obicei fără nici o altă precizare, este numit uneori σκηνὴ μαρτυρίου „cortul mărturiei", cf. 25, 16, sau „cortul adunării", numele pe care îl are în tradiţiile mai vechi (ebr. *'ohel mō'ed*). Izvoare antice şi islamice relatează despre existenţa unor corturi-sanctuare la toate populaţiile semitice. Descrierea lui, dificil de înţeles în detaliile sale, este aceea a unui sanctuar demontabil, adaptat vieţii nomade. Tradiţiile iehovistă şi elohistă îl amintesc frecvent, dar nu dau nici o descriere a sa (Ieş. 33, 7—11, Nm. 11, 16 şi urm. ; 14 4—10). Aşezarea şi obiectele specifice lui, conform tradiţiei sacerdotale, corespund templului lui Solomon, templului din perioada post-exilică şi unor sanctuare păgîne. Este posibil deci ca redactorul acestei tradiţii să fi transpus caractere ale templului din vremea sa în reconstrucţia ideală a sanctuarului din deşert.
covoare / garduri redau gr. αὐλαίαι „cortine, perdele" ; MS 4 389 *zăvêse*, MS 45 lipseşte prima parte a versetului, PO *pocroave*, IER. *cortinas.*
Pentru culori şi textile, cf. 25, 4.
ţesuţi cu măiestrie / lucru de ţesătoriu redau sintagma gr. ἐργασία ὑφάντου ; ἐργασία „lucrare, lucrare artistică", ὑφάντης „ţesător" ; MS 4 389 *lucru cusut*, MS 45 *lucru de ţăsător*, PO *cu măiestrie*, IER. *opere plumario.*

[2] *covoare / garduri* cf. v. 1.

[3] *covoare / garduri* cf. v. 1.

[7] *covoare / piei* redau gr. δέρρεις „paravan de piele acoperit".

[14] *piei străvezii / piei vinete* cf. 25, 5.

lemn de salcîm / lemne neputrede cf. 25, 5.

[17] *cepuri / gardine* redau gr. ἀγκωνίσκος „crestătură" ; MS 4 389 *gardine*, MS 45 *gardine*, PO *cepure*, IER. *incastraturae.*

[19] *tălpi / cuiburi* redau gr. βάσις „postament, soclu" ; MS 4 389 *căpăliie*, MS 45 *capele*, PO *talpe*, IER. *bases.*

[22] *asfinţii / mare* redau sintagma gr. πρὸς θάλασσαν, cf. Fac. 12, 8.

[25] *tălpi / cuiburi* cf. v. 19.

BDD-B789-09 © 1991 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:26:36 UTC)

[26] *grinzi / zăvoară* redau gr. μοχλός „bară ce se poate cobori şi ridica"; MS 4389 *zovoară*, MS 45 *zăvoară* [marg: *păringi*], PO *prăjine*, IER. *vecles.*
lemn de salcîm / lêmne neputrede cf. 25, 5.

[27] *asfinţit / de către mare* cf. Fac. 12, 8.

[31] *perdea / acoperămînt* redau gr. τὸ καταπέτασμα „perdea"; ea acoperea partea templului în care se găsea chivotul mărturiei (lăcaşul lui Iahve). Numai marelui preot îi era îngăduit în Ziua Împăcării sau a Ispăşirii să păşească în spatele ei (Lv. 16, 2, 12—15) În anumite ocazii, era stropită cu singele jertfelor (Lv. 4, 6, 17). MS 4389 *zăvasă*, MS 45 *acoperămîntul*, PO *dverul*, IER. *velum.*

Catapeteasma, în traducerea lui HELIADE, care menţionează, ca şi în alte cazuri, şi termenul *acoperemînt*, folosit „de cei vechi": „Catapeteasma este aceea ce se zice cortină sau pe turceşte *perdea*" (*Biblicele*, p. 132).

[35] *dinspre miazăzi / către austru* redau sintagma gr. τὸ πρὸς νότον, cf. Fac. 12, 8.

[36] *perdea / poală de acoperit* redau gr. ἐπίσπαστρον; MS 4389 *acoperămînt*, MS 45 *poală de acoperit*, PO *dver*, IER. *tentorium.*
„Vechii traducători români arată vorba ἐπίσπαστρον prin «poală de acoperămînt»" (HELIADE, *Biblicele*, p. 132).
măiestrit / împiestriturtu redau gr. ποικιλόν „pestriţ, artistic, măiestru"; MS 4389 *împistrit*, MS 45 *înpistritoriului*, PO *cu măiestrie* IER. *opere plumarii.*

XXVII

[1] *jertfelnic / jirtăvnic* — altarul pe care erau arse jertfele animale şi care reprezenta pentru israeliţi altarul prin excelenţă (BJ).
lemn de salcîm / lêmne neputrede cf. 25, 5.

[2] *coarne*, gr. τὰ κέρατα, protuberanţe în cele patru colţuri ale altarului, pe care se turna singele jertfelor şi mirodeniile (cf. 12; 30, 10). Un răufăcător se putea prinde de ele pentru a scăpa de pedeapsă (BJ).

[3] BB *păhărele* redă gr. φιάλη „cupă sau taler de libaţie, urnă"; MS 4389 *păhărăle*, MS 45 *păhărăle*, PO *medelniţe*, IER. *fuscinulas.*

[9] *curte* redă gr. αὐλή „curte", spaţiu consacrat din jurul sanctuarului, delimitat printr-o îngrăditurâ de lemn şi stofă.

[10] *tălpi / funduri* redau gr. βάσις, cf. 26, 19.
verigele / marginile redau gr. ψαλίς, ίδος; MS 4389 *belciugele*, MS 45 *marginile*, PO *belciugele.*

[11] *tălpi / culburile* redau gr. βάσις cf. 26, 19.
verigele / marginile cf. v. 10.

[12] *dinspre răsărit / de către mare* redau sintagma gr. ἐπὶ θάλασσαν, cf. Fac. 12, 8.

[16] Pentru culori şi textile cf. 25, 4.
lucrată cu măiestrie / cu împistriturile croitorului redau sintagma gr. τῇ ποικιλίᾳ τοῦ ῥαφιδευτοῦ; ποικιλία cf. 26, 36, ῥαφιδευτός „ţesător, cel care brodează"; MS 4389 *cu cusături pestriţe*, MS 45 *cu înpistritul croitorului*, PO *cu măiestrie să-l facă*, IER. *opere plumarii.*

[19] FRANKF. καὶ ποιήσεις ἱμάτια ὑακίνθινα, καὶ πορφύραν, καὶ κόκκινα τοῦ λειτουργεῖν ἐν αὐτοῖς ἐν τοῖς ἁγίοις, transpus greşit din capitolul următor v. 4. MS 4389, MS 45 există, PO lipseşte, IER. lipseşte.

[20] *limpede / fără drojdii* redau gr. ἄτρυγον „care nu se strînge, care nu se îngroaşă"; MS 4389 *fără drojdii*, MS 45 *fără drojdii*, PO, IER. lipseşte.
stors / ales redau gr. κεκομμένον<κόπτειν „a tăia"; MS 4389 *ales*, MS 45 *ales*, PO *den sămînţă pisată*, IER. lipseşte;
ca să ardă / la lumină, LXX (εἰς φῶς) καῦσαι, FRANKF. εἰς φῶς; MS 4389 *lipseşte*, MS 45 *la lumină*, PO *a lumina.*

[21] *în cortul mărturiei / .....* FRANKF. aparţine versetului anterior.
chivotul legii / făgăduinţă redau gr. διαθήκη, cf. Fac. 16, 18, Ieş. 25, 10; MS 4389 *făgăduinţa mea*, MS 45 *făgăduinţă*, PO *adeverturâ*, IER. *testimonio.*

XXVIII

[1] *Nadab / Nadav* cf. 24, 1.
Abiud / Aviüd cf. 24, 1.
Eleazar / Eliazar cf. 18, 4.
Itamar / Ithamăr cf. 6, 3.
feciorii.../fiii lui Aaron, FRANKF. υἱοὺς Ἀαρών; MS 4389 *feciorii lui Aaron*, MS 45 *fiii lui Aaron*, PO lipseşte, IER. lipseşte.

[2] *veşmînt sfînt*, ebr. *bigdê qôdesch*, gr. στολὴ ἁγία; MS 4389 *odăjdii sfinte*, MS 45 *veşmînt sfînt*, PO *veşminte sfinte de îmbrăcat*, IER. *vestem sanctam*; acela al preoţilor simpli era mult mai puţin complicat decît al marelui preot.
podoabă / mărire redau gr. δόξα, aici „strălucire, podoabă"; MS 4389 *în slavă*, MS 45 *mărire*, PO *pre podoabă*, IER. *decorem.*

[3] *iscusiţi / înţelepţilor la cuget* redau sintagma gr. σοφοῖς τῇ διανοίᾳ; σοφός redă ebr. *hakăm* „măiestrie practică, experienţă": διανοία „capacitatea de gîndire, minte"; MS 4389 cu *mintea înţeleaptă*, MS 45 *înţelepţilor la cuget*, PO *mîndrilor într-inimă*, IER. *sapientibus corde.*
darul măiestriei / de duhul înţelepciunii şi simţirei, LXX πνεύματος αἰσθήσεως, FRANKF. πνεύματος σοφίας καὶ αἰσθήσεως; MS 4389 *de duhul înţelepciunii*, MS 45 *de duhul înţelepciunii şi simţirei*, PO *cu duhul mîndriei*, IER. *spiritu prudentiae.*

[4] *hoşen / cel prejur-pieptu*, ebr. *ḥôschen*, gr. τὸ περισθήτιον; MS 4389 *odăjdie preste piept*, MS 45 *cel pregiur pieptu*, PO *pieptari*, IER. *rationale.*
efod / cea preste umăr, ebr. *'ĕphôd*, gr. ἐπωμίς; MS 4389 *(odăjdie) haină preste umere*, MS 45 *cea preste umăr*, PO *efod*, IER. *superumerale.* Etimologia cuvîntului este nesigură. Termenul denumeşte trei obiecte, dintre care două au fost artificial puse în legătură unul cu altul *efod*, instrument divinatoriu, utilizat în consultarea lui Iahve, atestat după epoca lui David, şi *efod*, piesă importantă a veşmîntului marelui preot, un fel de pieptar cu centură şi bretele. Acesta din urmă se întîlneşte abia în epoca post-exilică (BJ, LThK, BHH).
meil / haină pînă la picioare redau gr. ποδήρης, care traduce ebr. *m'îl*; MS 4389 *odăjdie lungă* [marg. *pînă la picioare*], MS 45 *haină pînă la picioare*, PO *veşmînt* larg de mătase, IER. *tunicam.*
hilon / haină strălucită redau gr. χιθών; MS 4389 *haină strălucitoare* MS 45 *haină strălucită*, PO *veşmînt strînt*, IER. *lineam strictam.*
chidar / mitră redau gr. κίδαρις, ebr. *migbā'â*; cea a marelui preot era în formă de turban. MS 4389 *mitră*, MS 45 *mitră*, PO *cuminac*, IER. *cidarim,*
brîu, ebr. *ḥêscheb*, gr. ζώνη; MS 4389 *brîu*, MS 45 *briu*, PO *briu*, IER., *balteum.*

[5] *mătase...* cf. 25.4.

[6] *efodul / cea de preste umăr* cf. v.4.
cu măiestrie / împistrit cf. 26, 35.
„Alţii traduc prin *efod*, alţii prin *mantă*" (I. HELIADE RĂDULESCU, *Biblicele*, p. 133).

[8] *brîul / ţesătura* redau gr. τὸ ὕφασμα „ţesătură"; MS 4389 *ţesăturile*, MS 45 *ţăsătura*, PO *brîul*, IER. *textura.*
fir de aur / de aur curat, LXX ἐκ χρυσίου, FRANKF. ἐκ χρυσίου καθαροῦ; MS 4389 *aur curat*, MS 45 *de aur curat*, PO *dentr-aur*, IER. *ex auro.*

[14] *împletite ca zalele / amestecate cu flori* redau sintagma gr. καταμεμιγμένα ἐν ἄνθεσιν; καταμίγνυμι „a amesteca, a compune o aleătui", ἄνθος „boboc, petală"; MS 4389 *amestecate cu flori*, MS 45 *amestecate cu flori*, PO *zalele una de alta să fie prinse*, IER. *sibi invicem oherentes.*

[15] *hoşenul judecăţii / engolpion judecătilor* redau sintagma gr. λογεῖον τῶν κρίσεων; MS 4389 *cuvîntul judecăţii*, MS 45 *cuvîntul judeţelor*, PO *hozenul giudecătrei*, IER. *rationale.*
efod / cei preste umăr cf. v.4.

[16] *de o palmă* redă gr. σπιθαμῆς, aproximativ 22 cm.

[18] *rubin / anthrax* redau gr. ἄνθραξ „piatră preţioasă, roşu-închis"; MS 4389 *anthrax* [marg. *carbunul sau robin*], MS 45 *anthrax* PO *carmel*, IER *carbunculus.*
iaspis / iaspis redau gr. ἴασπις, „matostat"; MS 4389 *aspis*, MS 45 *ghesmi*, PO *gheman*, IER. *yaspis.*

[19] *opal / lighirion* redau gr. λιγύριον „opal"; MS 4389 *piatră lighirion*, MS 45 *lighirion*, PO *ligurte*, IER. *ligyrius.*

BDD-B789-09 © 1991 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:26:36 UTC)

[20] *hrisolit / hrisolíthos* redau gr. χρυσόλιθος „o piatră galbenă strălucitoare, probabil topaz"; MS 4389 *piatră hrisólith*, MS 45 *hrisólith*, PO *crijolita*, IER. *chrysolitus*.
beril / virilión redau gr. βηρύλλιον ; MS 4389 *virilion*, MS 45 *virilion*, PO *onifinos*, IER. *berillus*.

[22] *hoşen / engolpión* cf. v.4.

[29] (23) LXX prescurtează versetele 23—28 din textul ebraic şi le aşează după v. 29.
lăcaşul sfînt / sfinte redau gr. τὸ ἅγιον „loc sfînt"; MS 4389 *întru sfinţita sfinţire*, MS 45 *sfinta*, PO *loc sfînt*, IER. *sanctuarium*.

[30] (26) *Urim şi Tummim / arătarea şi adevărul*, ebr. *'ūrîm, tummîm*, gr. δήλωσις καί ἀλήθεια. Doi sau mai mulţi sorţi, de o formă necunoscută, purtaţi în hoşen. Probabil răspunsul oracolului era descifrat prin scuturarea şi căderea unuia dintre sorţi. Folosirea lor este clar atestată numai în epoca lui Saul. În tradiţia sacerdotală, apar ca elemente ale vestimentaţiei marelui preot, fără a fi amintită folosirea lor practică (BHH, LThK). MS 4389 *mărturisirea adeverinţei*, MS 45 *arătarea şi adevărul*, PO *învăţătura şi dereptatea*, IER. *doctrina et veritas*.
lăcaşul sfînt / sfinta redau gr. τὸ ἅγιον, cf. v. 29 (23).
judecăţiile — procedeul de-ai judeca pe israeliţi prin oracol (BJ).

[31]/(27) *meil / îmbrăcăminte pînă în picioare* redau gr. ὑποδὺτη ποδήρης, cf. v. 4.

[32] (28) *tiv / gure* redau gr. ὥα „margine, bordură"; MS 4389 *bête* [marg. *tivitură sau găitani*], MS 45 *bată*, PO *beartă*, IER. *ora*

[33] FRANKF. sfîrşitul versetului aparţine versetului următor.

[34] (30) BB *floare* redă gr. ἄνθος, cf. v. 14.

[35] (31) *în lăcaşul sfînt / la sfinte*, cf. v. 29 (30). Vestigiu al unei vechi credinţe larg răspîndite, conform căreia clinchetul clopoţeilor alunga demonii (BJ).
Altă explicaţie la HELIADE : „Lui Aaron i se atîrnă clopoţei ca să se audă sîntul sîntelor mai înainte de a intra, *ca să nu moară*"; *(Biblicele*, p. 135).

[36] (32) *tăbliţă / potcoavă* redau gr. τὸ πέταλον „frunză, foaie placă"; MS 4389 *potcoavă* [marg. *scîndurea*], MS 45 *potcoavă*, PO *peteală*, IER. *lamminam*. HELIADE : *lamină (Biblicele*, p. 135)

[37] (33) *chidar / mitră* cf. v. 4.

[38] (34) *îngăduinţă / priimită* redau gr. τὸ δεκτόν „acceptare favoare"; 4389 *priimită*, MS 45 *priimit*, PO *cum să mîngîie*, IER *placatus sit*.
Marele preot, fiind consacrat lui Iahve, remedia, prin prezenţa sa, erorile rituale involuntare (BJ).

[39] (35) *hilonul / strînsorile hainelor* redau sintagma gr. οἱ κόσυμβοι τῶν χιτώνων ; κόσιμβος „franj"; MS 4389 *strînsorile odăjdiilor*, MS 45 *strînsorile hainelor*, PO *cel veşmînt strîmt*..
chidarul / chivără redau gr. κίδαριν, cf. v. 4.
pînză de in / mătase redau gr. βύσσος, cf. 25, 4.
briu, gr. ζώνη redă aici ebr. *'abnēţ*, cingătoarea marelui preot, semn al funcţiei sale.

[40] (36) *podoabă / mărire* redau gr. δόξα, cf. v. 2.

[41] (37) Acest verset anticipează capitolul următor. El extinde asupra preoţilor obişnuiţi ungerea, care este rezervată marelui preot. Este un adaus posterior (BJ). De altfel, funcţia de mare preot apare abia în Nm. 35, 25 şi urm., Lv. 21, 10, însă tradiţia sacerdotală îl investeşte pe Aaron cu atributele unei atari funcţii.
să le umpli mîinile, gestul simbolic de a aşeza pentru întîia oară în mîinile preoţului bucăţi din jertfă, ce trebuia sacrificată (BJ). „Expresiă figurată, adică le vei da putere, vei da funcţiunea în mîinile lor, le vei da plenipotenţă" (I. HELIADE RĂDULESCU, *Biblicele*, pp. 135—136).

XXIX

[3] FRANKF. Începutul versetului aparţine vesetului anterior.
să le aduci / le vei aduce şi le vei apropia, LXX προσοίσεις αὐτά, FRANKF. οἴσεις καί προσοίσεις; MS 4389 *ducîndu-le să le duci*, MS 45 *le vei aduce şi le vei apropiia*, PO *le vei duce*, IER *offeres*.

[4] Spălare completă destinată purificării rituale.

[5] pentru veşminte cf. 28, 4.

tăbliţa sfinţenici / potcoava sfinţeniia cf. 28, 36.

[7] Persoanele şi obiectele supuse acestui ritual erau scoase din spaţiul profan şi puse în slujba lui Dumnezeu. Practica a început probabil în epoca de după exil (LThK).

[9] BB începutul versetului aparţine celui anterior, FRANKF. corespunde LXX.
mitre / chivăre cf. 28, 4.
umplînd mîinile / vei săvîrşi mîinile cf. 28, 41.

[13] *măruntaie / pîntece* redau gr. ἡ κοιλία „pîntece, intestin"; MS 4389 *maţe*, MS 45 *pîntece*, PO *maţele*, IER. *intestina*.

[16] *(să)-l / pre berbece*, LXX αὐτόν, FRANKF. τὸν κριόν; MS 4389 *(deaca)-l*, MS 45 *berbêcele*, PO *berbeacele*, IER. *quem*.

[18] *mireasmă plăcută / către miros de bună mirosire* redau sintagma gr. ὀσμὴν ωδίας „aromă plăcut mirositoare"; MS 4389 *către mirosul mirosirei cei frumoase*, MS 45 *către miros, a miroseniii*, PO *bună mireasmă*, IER *odor suavissimus*.
Acest antropomorfism exprimă mulţumirea cu care Iahve primeşte ofranda, cf. Fac. 8, 21, Lv. 1, 9, Nm. 28, 2.

[21] FRANKF. sfîrşitul acestui verset face parte din versetul ulterior.
sfinţirea / săvîrşenie redau gr. τελείωσις „consacrare"; MS 4389 *săvîrşire*, MS 45 *săvîrşenie*, PO *sfinţituriei*, IER. *consecrationum*.

[24] *dar / osebire* redau gr. ἀφόρισμα, termen tehnic în LXX „jertfă clătinată"; MS 4389 lipseşte, MS 45 lipseşte, PO *înaltă sus*, IER. *elevans*.... Ritual de sacrificiu, care consta în legănarea unui obiect oferit astfel divinităţii înainte de a reveni preotului (BJ).
BB *vei pune toate pre mîinile lui Aaron*, FRANKF. ἐπιθήσεις τά πολύτα ἐπὶ τὰς χεῖρας Ἀαρών; MS 4389 (*în* v. 25) *vei pune toate pre mîinile lui Aaron*, MS 45 *vei pune toate pre mîinile lui Aaron*.

[25] *mireasmă plăcută / miros de bună mirosire* cf. v. 18.

[31] FRANKF. sfîrşitul versetului aparţine versetului următor.

[33] *altul / de alt neam* redau gr. ἀλλογενής „străin"; MS 4389 *de altă semînţie*, PO *altul nime*, IER. *manus alienigena*.
I. HELIADE RĂDULESCU crede, opunîndu-se atît „traducătorilor noştri vechi", cît şi „altora", fără să specifice cine sînt aceştia, că „ofrandele" sînt sanctificate de preoţi şi nu invers : „Acestea se sanctifică într-înşii sau printr-înşii, iar nu ei se sanctifică în acele obiete mîncate" *(Biblicele*, p. 136).

[40] *a zecea parte dintr-o efă / a zecea* redau gr. δέκατον „a zecea parte"; MS 4389 *a zecea*, PO *o a dzeacea parte de măsură*, IER. *decimam partem*.
hinu / hin, LXX εἶν, FRANKF. εἶν, măsură de capacitate pentru lichide; *un in* era echivalent cu *12 log (un log* era *0,547 litri)* ; MS 4389 *in*, PO *hin*, IER. *hin*.
turnare redă gr. σπονδή „libaţie, băutură de sacrificiu".

[41] *dar de făină / jirtva* redau gr. θυσία „jertfă"; MS 4389 *jărtva* PO *jirtva de mîncare*, IER. *ritum*.
dar de vin / turnarea redau gr. σπονδή, cf. v. 40.

[42] BB *în auzurile*, FRANKF. εἰς τὰς ἀκοάς; MS 4389 *întru auzurile*.

[45] *locui / mă voi chema* redau gr. ἐπικληροῦν „a desemna, a invoca"; MS 4389 *mă voiu chiema*, MS 45 *mă voi chema*, PO *voiu ăcui*, IER. *habitabo*.

XXX

[1] *jertfelnic de tămîiere* — asemenea altare erau foarte frecvente în Orientul antic, descrierea acelui mozaic din versetele 1—5 corespunde acelora similare din templul lui Solomon (3 Regi 6, 20 şi urm.) şi din templul din Ierusalim (1 Mac. 4, 49).
lemn de salcîm / lemne neputrede cf. 25, 5.

[4] *verigi / margini* redau gr. ψαλίδες, cf. 27, 10.

[9] *ardere / tămîie* redau gr. θυμίαμα, care traduce ebr. *q·tōret*, un amestec special, în care iniţial intrau patru plante aromatice: *tămîie* (ebr. *l.bōnā*, gr. λίβανος), *şofran* (ebr. *ḥelbānā*, gr. χαλβάνη *balsam* „pistacia entiscus" (ebr. *şōrī*, gr. βάλσαμον, şi un aromat neidentificat, ebr. *nāṭāph*, gr. στακτή). MS 4389 *tămîie*, MS 45 *tămîie*, PO *miroseală*, IER. *thymiama*.

BDD-B789-09 © 1991 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:26:36 UTC)

prinos / luare redau gr. κάρπωμα „rod, prinos"; MS 4389 *prinos*, MS 45 *luare...*, PO *ardzăloare*, IER., *oblationem.*

[10] *să aducă jertfă / se va ruga* redau gr. ἐξιλάσκομαι „a aduce o jertfă de izbăvire"; MS 4389 *se va ruga*, MS 45 *se va ruga*, PO *mingîetură să isprăvească*, IER. *deprecabitur.*

[12] *vei face numărătoarea / vei lua gîndul... în socotința* redau sintagma gr. λάβῃς τὸν συλλογισμόν....ἐν τῇ ἐπισκοπῇ; συλλογισμός „numărătoare generală", ἐπισκοπή „socoteală". MS 4389 *vei lua în seamă cugetele... întru socotința*, MS 45 *de vei lua gîndul... întru socotința*, PO *vei lua numărul*, IER. *tuleris summam* (filiorum Israhel). Recesămîntul întregii populații este amintit în VT de trei ori; în Nm. cap. 1 și 26, Moise face, în al doilea an după ieșirea din Egipt și spre sfîrșitul drumului în deșert, recensămîntul pe familie al bărbaților capabili de luptă și al leviților.

[13] *siclu / didrahmă* redau gr. δίδραχμον, termen prin care este tradus în LXX ebraicul *schéqel*, unitatea monetară cea mai cunoscută; MS 4389 *didrahm*, MS 45 *didrahmu*, PO *siclus*, IER. *sicli.*
oboli / bani redau gr. ὀβολός, care traduce ebr. *gērā*, cea mai mică unitate monetară; în VT, a douăzecea parte a unui siclu, în Babilon, a douăzeci și patra. MS 4389 *sicle*, MS 45 *bani*, PO *bani*, IER. *obolos.*

[15] În fața lui Dumnezeu, bogatul și săracul sînt egali (BJ).

[16] *să izbăvească / să vă rugați* redau gr. ἐξιλάσκομαι, cf. v. 10

[18] *spălătoare* redă gr. λουτῆρα „baie, spălător".
Baia rituală prin care se ajungea la starea de purificare necesară contactului cu divinitatea; MS 4389 *lighin*, MS 45 *medelniță* [marg. *leghin*], PO *spălătoriu*, IER. *labium.*

[24] *casie / iréos*, ebr. *qiddā*, gr. ἴρεως, nume generic pentru anumite plante aromatice, din care face parte și scorțișoara, altfel greu de identificat; MS 4389 *casie*, MS 45 *iris*, PO *cajie*. cf. Heliade, *Biblicele* p. 137.
hin / in redau gr. εἶν, cf. 29, 40.

[25] *mir* redă gr. μύρον, ce traduce ebr. *schemen hammischhā* sau *schemen mischhat qōdesch*. În textele istorice vechi, ungerea era rezervată regilor, ca la hitiți și canaaniți. Prin ungere, se realiza legătura regelui cu divinitatea și se acorda monarhului un caracter sacru. În ceea ce privește clerul, textele sacerdotale vechi amintesc numai ungerea marelui preot (Ieș. 29, 7, 29, LV. 4, 3, 5, 16; 8, 12). Ulterior ea s-a extins asupra tuturor preoților. Denumirea „unsul lui Dumnezeu" (gr. χριστός), frecventă în Psalmi pentru David și dinastia sa, devine ulterior, în iudaismul tîrziu, atributul prin excelență al mult așteptatului rege sfînt, *messias.*

[27] BB *și toate vasele ei*, FRANKF. καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτῆς; MS 45 *și toate vasele ei.*
odoarele / vasele redau gr. τὰ σκεύη, cf. Fac. 24, 53.

[34] *smirnă aleasă / zmirnă aleasă* redau gr. στακτήν; cf. v. 9; MS 4389 *stacte*, MS 45 *zmirnă aleasă*, PO *zmirne*, IER. (aromata) *stacten*, GN. *Stakte*, BJ *storax.*
oniha / onîha redau gr. ὄνυχα, cf. v. 9; MS 4389 *onîhas*, MS 45 *oniha*, IER. *onycha.*
HELIADE: „*Stactea* zic că este ceea ce se scurge din smirnă" - *Biblicele*, p. 137).
Halvan / halban redau gr. χαλβάνη, cf. v. 9; MS 4389 *halvan*, MS 45 *halvan*, IER. *galbanen*, BJ *galbanum.*

[35] *amestec de tămîiat / den tocmirea făcătoriului de mir*, LXX μυρεψοῦ, μεμιγμένον, FRANKF. μυρεψικοῦ συνθέσεως; MS 4389 *lucrul mestecării*, MS 45 *a tocmirii lucrului de mir*, PO *făpturi de bună miroseală*, IER. *thymiama compositum.*

[38] *să se afume / să să mirosască* redau gr. ὀσφραίνομαι a mirosi; MS 4389 *ca să mirosească*, MS 45 *ca se mirosească*, PO *cum să mirosească* IER. *perfruatur.*

XXXI

[2] *Beţalel / Veseleil*, ebr. *b·sal'ēl*, gr. βεσελεήλ; MS 4389 *Veseliil*, MS 45 *Veseleil*, PO *Vealeel*, IER. *Beselehel.*
Uri / Uri, ebr. *'ūri*, gr. Οὐρίος; MS 4389 *Uri*, MS 45 *Uri*, PO *Uri*, IER. *Uri.*

[4] *să plăsmuiască / să cugete* redau gr. διανοεῖσθαι „a cugeta, a concepe". BB interpretează cuvîntul în legătură cu ultima parte a versetului anterior. MS 4389 lipsește, MS 45 *să cugete* (v. 4), PO lipsește, IER. *ad excogitandum.*

BB *să fie mare preste meșteri* redau gr. ἀρχιτικτονεῖν „a construi". MS 4389 *să fie mai mare preste meșteri*, MS 45 *să fie mai mare preste meșteri.*
mătase... / vînătul, mohorîtul și roșul răsucit și mătasea... cf. 25, 4.

FRANKF. aparține versetului 5. MS 4389, MS 45 corespund BB; GN, PDS, BJ lipsește.

[6] *Oholiab / Eliélav*, ebr. *'Oholī'ab*, gr. Ἐλιάβ, MS 4389 *Eliav*, MS 45 *Eliav*, PO *Ahaliav*, IER. *Hooliab.*
Ahisamac / Arisamah, gr. Ἀχισαμάχ, MS 4389 *Ahisamah*, MS 45 *Ahisamah*, IER. *Achisamech.*
BB *vor osteni*, FRANKF. πονήσουσι..., MS 4389 *să lucrèze*, MS 45 *vor face.*

[8] *odoarele / vasele* redau gr. τὰ σπεύη, cf. Fac. 25, 53.

[11] BB *împreunării* redă gr. σύνδεσις „a așeza împreună, a compune", MS 4389 *împreunărti*, MS 45 *a împreunării.*

[13] Legea odihnei sabatice, fără legătură cu episodul precedent, a fost probabil inserată aici pentru a i se accentua semnificația cultică (BJ).

[18] Acest verset se alătură fragmentului din 24, 12-15 și reia, după marele episod de sorginte sacerdotală, tradiția mai veche. Tablele conțineau Decalogul, clauzele alianței între Iahve și poporul ales. În general, tratatele orientale erau înscrise pe tăblițe sau stele de piatră și păstrate într-un sanctuar (BJ). Neconcordanța versetelor se datorează comprimării FRANKF. a versetelor 10 și 11 într-unul singur.

XXXII

[1] BB *pămîntul*, FRANF. ἐκ γῆς .MS 4389 *țara*, MS 45 *pămîntul* BB aparține capitolului anterior, deși FRANKF. corespunde LXX; MS 4389 este primul verset al cap. 32, MS 45 prima parte a versetului (coruptă) aparține capitolului anterior, partea a doua a versetului 2' din cap. 32. Capitolele 32-34 constituie o combinare a tradițiilor iehovistă și elohistă, ale căror contribuții particulare sînt greu de distins. Este prezentată alianța iehovistă (Ieș. 34) ca o reînnoire a celei elohiste, din Ieș. 24, încălcată de Israel prin adorarea vițelului de aur. Este posibil ca plasarea acestui episod aici să fie artificială avînd rolul de a separa cele două variante ale alianței dintre Iahve și israeliți (BJ).

[3] BB *muierilor*, FRANKF τῶν γυναικῶν; MS 4389 *muierilor lor și den urechile fetelor lor*, MS 45 *muierilor.*

[4] *viței turnat*, gr. μόσχον χωνευτόν; χωνευτόν; MS 4389 *vițț vărsat*, MS 45 *viță vărsat*, PO *slei viței*, IER. *vitulus conflatiles.* Vițelul de aur, denumire depreciativă a uneia dintre imaginile taurului, ipostază a divinității ctoniene în mitologia orientală. Cultul unei astfel de divinități a fertilității s-a răspîndit apoi și în întreg spațiul mediteranean. Gîndit de Aaron ca postament al nevăzutului Iahve, reprezintă încercarea de instaurarea a unui nou cult dedicat acestuia, în care nucleul îl constituie rituri specifice divinităților ctoniene. Vițelul de aur devine simbolul tentației mereu renăscute de a adora bunurile materiale, fie ele bogăție, plăcere sexuală sau putere. Vițelul de aur este simbolul încercării de substituire a Dumnezeului spiritual prin una dintre imaginile lui Baal, împotriva căruia se vor revolta profeții pe tot parcursul istoriei lui Israel (BJ, LThK).
I. HELIADE RĂDULESCU consideră acest cult foarte popular la vechii evrei: „noi credeam că Aaron înadins alese forma cea mai populară și mai venerată la evrei, între cari cei mai mulți nu cunoșteau divinitate mai augustă decît cea reprezentată sub forma Boului" *(Biblicele*, p. 139).

[9] BB numerotarea normală a versetelor. LXX lipsește versetul 9 al capitolului. FRANKF. nu ține seama de această omisiune și numerotează versetele așa cum apar ele în traducerea greacă.

[12] HELIADE îl elogiază pe Moise, care intervine în favoarea poporului „amăgit", cerînd îndurare lui Dumnezeu, pentru a-i putea condamna pe amăgitori: „Pentru aceia altă lege are, altă carte, altă inimă Moise" *(Biblicele*, p. 139). Aluziile poetului vizează evenimente din timpul revoluției de la 1848.

[18] *biruitori / începătorilor de virtute* redau sintagma gr. ἐξ ἀρχόντων κατ'ἰσχύν; ἐξ ἀρχόντων<ἐξάρχευν începe „a fi pe punctul"; ἰσχύς „putere, forță". MS 4389 *celor ce încep cu putére*, MS 45 *începătorilor după virtute*, PO *războitori*, IER. *adhortantium ad pugnam.*
Biruiți, puși pe fugă / începători de fugă redau sintagma gr. ἐξ ἀρχόντων τροπῆς; τροπή „întoarcere, întoarcere din fața dușmanului"; MS 4389 *oameni biruiți*, MS 45 *începător de fugă*, PO *războiți*, IER. *conpellentium ad fugam.*

BDD-B789-09 © 1991 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:26:36 UTC)

[19] GALA GALACTION se dovedeşte preocupat, în partea a III-a a romanului *La răspîntie de veacuri*, cap. XII, să precizeze momentul în care este surprins Moise de Michelangelo pentru a-l imortaliza în celebra sa statuie: „Moise pogoară din munte cu cele zece porunci scrise pe două plăci de piatră. Iată, astea pe care le ţine sub braţul drept... El vede deodată urgia din tabăra lui Izrael. Poporul, beat de veselia apostaziei, dănţuieşte în jurul viţelului de aur. — Aşa e! Ăsta e momentul! Citeva momente după aceea, trăsnetul cade... Moise izbucneşte şi sfărîmă tablele legii!.." *(Opere alese*, IV, Editura pentru Literatură, 1965, p. 294).

[20] Apa devine astfel anticipare a pedepsei, însemn al blestemului, cf. Nm. 5, 17—28.

[22] BB şi MS 45: începutul versetului aparţine versetului anterior deşi FRANKF. corespunde LXX.

[23] *Egipt / pămîntul Egiptului*, FRANKF. ἐκ γῆς .... MS 4389 *ţara*, MS 45 *pămîntul*, PO *Eghipet*, IER. *de terra Aegypti.*

[25] *smintise / se-au risipit* redau gr. διασκεδάννυμι „a se risipi, a se rătăci la minte"; MS 4389 *se-au împărţit*, MS 45 *s-au răşchirat*, PO *fu prădat*, IER. *quod nudatus esset.*

[28] FRANKF. include în acest verset începutul versetului următor. Tradiţia primitivă lăsa probabil pe seama lui Dumnezeu pedeapsa, pe care o împlinesc aici leviţii (BJ).

[29] *sfinţiţi / umpleţi* redau gr. πληροῦν, cf. 28, 41.

32] *ierţi / laşi* redau gr. ἀφίημι „a elibera, a achita, a ierta" MS[4389 *sa ierţ*, MS 45 *să li laş*, PO *iartă*, IER. *dimitte eis hanc noxam* *artea* lui Dumnezeu care cuprinde faptele oamenilor şi destinul lor CBJ).

[33] FRANKF. partea a doua a versetului aparţine versesulu următor.

[34] *înaintea ta / înaintea feţii tale* redau sintagmą gr. πρὸ προσώπου σου. BB *ce voiu socoti* redau gr. ἐπισκέπτομαι, utilizat ca viitor al lui ἐπισκοπεῖν, cf. Fac. 21, 1, Ieş. 23, 16. FRANKF. întreg versetul face parte din versetul anterior. BB, MS (35) este un adaos, care nu apare în FRANKF.

[35] I. HELIADE RĂDULESCU descrie pe larg, cu resentimente persoanele împotriva represiunii, pedepsirea idolatrilor păcătoşi: „Măcelul fu mare, oribil, asiatic în toată furorea fanatismului; nimic nu e mai teribil şi mai neuman decît a se da sabia în mîna Levitului" *(Biblicele*, p. 140). Împrejurările politice ale anului 1848 influenţează profund comentariul lui HELIADE, polemic, întocmai ca în atîtea alte exemple, în mare măsură (pp. 141—142).

XXXIII

[1] Capitolul acesta combină elemente care nu au comun decît preocuparea existenţei prezenţei lui Iahve în mijlocul poporului său (BJ).

[2] *înaintea ta / înaintea feţii tale* redau sintagma gr. πρὸ προσώπου σου des folosită.

[3] Actualizînd din nou, HELIADE identifică pentru români „ţara promisă" cu ţara unită: „pînă există naţia română, uniunea ei se va face mai curînd sau mai tîrziu", asigurîndu-se, pe altă cale, accesul „la ţara promisă, la marele şi naţionalul ideal" al românilor *(Biblicele*, p. 143).

[5] *cele mîndre / măririlor* redau gr. τῶν δοξῶν, δοξα, cf. 28, 2.

[6] Versetele 1—6 nu sînt unificate, Iahve porunceşte poporulu ceva ce acesta săvîrşeşte de la sine (BJ).

[7] Aici este unul dintre rarele texte vechi în care este amintit cortul adunării, locul de întîlnire a lui Iahve cu Moise şi poporul, cf. Ieş. 29, 42—43, Lv. 1, 1, Nm. 11, 16[a]; 12, 4—10.
-şi / lui redau gr.: αὐτοῦ. Acest pronume se poate referi la Moise, la Iahve sau la chivot, care în ebr. este de genul masculin. Este probabil că cortul din deşert să fie sanctuarul chivotului, căruia i-a fost repartizat Iosua, cf. v. 11 (BJ).
căutau / cerca redau gr. ζητεῖν „a căuta, a întreba", de fapt a întreba un oracol prin intermediul lui Moise, care se întreţinea singur cu Iahve. Acest rol al lui Moise este amintit şi în 18, 15. Ulterior, divinitatea era consultată fie prin profeţi, fie prin intermediul sorţilor sfinţi (BJ).

[11] Un acces de mîndrie hipertrofică îl face pe I. HELIADE RĂDULESCU să se creadă un fel de Moise al neamului românesc: „Către voi mă adres, filii mei de predilecţiă, junilor ai României, cărora le-am consacrat toate vegherile mele de mai mult de treizeci de ani. Nu vă depărtaţi de tabernacului protestaţiunii; de voi *fi* a ajunge la ţara promisă, protestaţi cu mine dimpreună în contra oricărui act v-a violat drepturile naţionalităţii" *(Biblicele*, p. 143).

13] *mare / . . .*, LXX τὸ μέγα, IER. lipseşte.

popor / limbă redau gr. τὸ ἔθνος, cf. Fac. 10, 5.

[14] BB *te voiu odihni* redau gr. καταπαύσειν „a (se) odihni"; MS 4389 *te voiu odihni*, MS 45 *te voi odihni*, PO *te voi purta*. Temă deuteronomică (Dt. 3, 10; 12, 10; 25, 19), reprezintă împlinirea făcăduinţei (BJ).
HELIADE recomandă să fie urmată „versiunea celor şaptezeci", pe care o consideră superioară *Vulgatei (Biblicele*, p. 144). La fel procedează şi în comentarea altor versete, urmărind tradiţia grecească şi ortodoxă: „Nici o versiune nu se exprimă aşa de dumnezeeşte, pentru că se exprimă mai omeneşte decît toate, ca versiunea celor *Şaptezei" (Biblicele*, p. 147).

[18] Cf. 24, 16.

[19] Rostindu-şi numele, Iahve îi dezvăluie lui Moise o parte a misterului său. Este o favoare deosebită pe care divinitatea o face numai aleşilor săi (BJ).

XXXIV

[1] Acest capitol conţine relatarea ichovistă a alianţei din muntele Sinai (BJ).

[2] Într-un decor stîncos („Nămeştii de ţancuri se sprijineau pe vînt,/ încît muntele ţinea mai mult de cer decît de pămînt), V. VOICULESCU se imaginează asemenea lui Moise: „Ca Moisi desculţ călcam cu evlavie pietrele cereşti" *(Destin*, 1933, *La schit în munte, Poezii*, I, 1968, *p.* 260).

[6] *Iahve, Domnul Dumnezeul / Domnul, Domnul Dumnezeul*, LXX κύριος ὁ θεός, FRANKF. κύριος, κύριος ὁ θεός; MS 4389 *Domnul, „Dumnul Dumnezeu"*. MS 45 *Domnul, Domnul Dumnezău*, PO *domnitoriu, Domn Domnedzău*, IER. *Domine, Domine Deus.*
Iahve îşi împlineşte promisiunea (33, 19—23), revelînd atributele divine, mai cu seamă îndurarea.
îndurător / îndurătoriu redau gr. οἰκτίρμων, ebr. *rāḥāmīn*, utilizat mai cu seamă pentru a defini trecerea lui Iahve de la pedeapsă la iertarea vinci şi accentuează iubirea divinităţii ca unică sursă a îndurării, de obicei nemeritată; MS 4389 *îndurătoriu*, MS 45 *îndurător* PO *milosîrd*, IER. *misericors.*
milostiv / milostiv redau gr. ἐλεήμων, ebr. *ḥesed*, unul din conceptele centrale ale terminologiei alianţei dintre Iahve şi Israel. El exprimă legătura eternă şi solidaritatea lui Iahve cu poporul ales, presupunînd totodată iubire şi fidelitate; MS 4389 *milostiv*, MS 45 *milostiv*, PO *milostivnic*, IER. *clemens.*
multrăbdător / mult îngăduitoriu redau gr. μακρόθυμος, ebr. *'ōrek'appajim* exprimă voinţa divinităţii, în calitatea sa de stăpîn absolut, de a renunţa la pedeapsă. MS 4389 *răbdător*, MS 45 *multu îngăduitor* PO *răbdătoriu*, IER, *patiens.*
îngăduitor / multîngăduitoriu redau gr. πολυέλεος „preamilostiv"; MS 4389 lipseşte, MS 45 *multu milostiv*, PO *mare milostiv*, IER. *multae miserationis.*
drept / adevărat redau gr. ἀληθινός, „cel care respectă adevărul, cinstit". În legătură cu acest concept al dreptăţii divine, cf. Fac. 15, 6. MS 4389 *adevărat*, MS 45 *adevărat*, PO *derept*, IER. *verus.* FRANKF. aparţine versetului următor. Versetele 6—7 aparţin uneia dintre tradiţiile fundamentale, foarte vechi, în care Iahve este numit Dumnezeu al îndurării. „Domnul este un Dumnezeu milostiv" este cea mai importantă şi mereu prezentă calitate a fiinţei divine (LThK).

[13] *dumbrăvile sfinte / desişurile* redau gr. τὸ ἄλσος „dumbravă, dumbravă sfîntă"; MS 4389 *sădirile*, MS 45 *desişurili*, PO *bercurele*, IER. *lucos.*
dumezeii lor cei cioplîţi / cioplitele dumnezeilor lor redau gr. τὰ γλυπτά „statui", care traduce aici, probabil, *ashera*, emblema zeiţei orientale a fecundităţii, Astartea (BJ). MS 4389 *cioplîturile dumnezeilor lor*, MS 45 *cioplîteli bodzilor lor*, PO *bozii*, IER. *statuas.*

[14] BB *rîvnit, rîvnitoriu* redau gr. ζηλωτής, cf. 20, 5. Versetele 14—26 sînt numite uneori şi *Decalogul cultic* sau *Codul iehovit al alianţei*, căreia îi fixează condiţiile. Cu excepţia prescripţiilor privind idolatria şi sabatul, se întîlnesc aici mai cu seamă indicaţii privind sărbătorile şi sacrificiile (BJ).

[15] *pîngări / curvi* redau gr. ἐκπορνεύειν „a precurvi". În opoziţie cu cultul lui Iahve, comparat cu o căsătorie, cultul zeilor străini este asimilat prostituţiei (BJ). MS 4389 *să se întoarcă*, MS 45 *vor curvi*, PO *a curvi*, IER. *fornicati fuerint.*

BDD-B789-09 © 1991 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:26:36 UTC)

[18] *sărbătoarea azimelor / praznicul azimelor* cf. 12, 15 ; 23, 15. *luna Avîv / luna celor noao* cf. 12, 2 ; 23, 15.

[19] cf. 13, 2, 12.

[20] cf. 13, 13.

[22] *sărbătoarea săptămînilor / praznicul săptămînilor* cf. 23, 16. *sărbătoarea culesului / praznicul adunării*, cf. 23, 16.

[23] cf. 23, 17.

[24] cf. 23, 18.

[25] cf. 12, 10.

[26] cf. 23, 19.

[28] cf. 24, 18.

a˘zeris—Moise cf. 27 sau Iahve, cf. 34, 1 ; Dt. 10, 4.

cele˘zece poruncĭ / cĕle zĕce cuvinte redau gr. τοὺς δέκα λόγους, cf. 20, 1; MS 4389 *cuvintele a zĕce porunci*, MS 45 *cĕli 10 cuvinte*, PO *ceale dzeace besedzĭ*, IER. *verba foederis decem*. Aici probabil o glosă (BJ)

[29] *faţa / chipul feţii obrazului lui* redau sintagma gr. ὁ ὄψις τοῦ χρώματος τοῦ προσώπου. BB, MS 4389, MS 45 operează aici o traducere literală. Versetele 29—35 sînt de proveniență nesigură. Ele se raportează la o tradiţie în care apare iluminarea feţii lui Moise (ebr. *qaran*<*qeren* „corn"; etimologia l-a făcut pe Ieronim să traducă *cornuta esset facies sua* „faţa sa avea coarne", gr. δοξάειν < δόξα, cf. 24, 16). Versetele 29—33 folosesc această tradiţie în descrierea revenirii lui Moise din muntele Sinai, versetele 34—35 o pun în legătură cu cortul întîlnirii (BJ).

XXXV

[1] Capitolele 35—39 reprezintă împlinirea poruncilor din capitolele 25—35. Ele sînt o reluare aproape identică a acestora din urmă.

[2] cf. 12, 16 ; 20, 9, 10 ; 23, 12 ; 34, 21 etc.

[5] cf. 25 2—3.

[6] cf. 25, 4.

[7] cf. 25, 5.

[9] BB (8), LXX numerotarea versetelor pînă la sfîrşitul capitolului este uneori diferită de FRANKF., cf. 25, 7.

[10] cf. 28, 3.

[11] cf. 26.

[12] BB (11) *capacul / oltarul* cf. 25, 8.
perdeaua / catapetazma, gr. τὸ καταπέτασμα , cf. 26, 31.

[13] BB, FRANKF. adaugă : καὶ τὰ θυμιάματα, καὶ τὸ ἔλαιον τοῦ χρισματος, καὶ ἔλαιον εἰς τὸ φῶς, καὶ ἀρώματα εἰς τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως, καὶ εἰς τὸ θυμίαμα τῆς συνθέσεως.

[13] BB (14) cf. 25, 23—30.

[14] BB (15) cf. 25, 31—39.
BB (16) FRANKF. καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως, καὶ τὸ θυμίαμα τῆς συνθέσεως.... LXX lipseşte.

[16] cf. 30, 1-10. BB *jertfelniul*, FRANKF. τὸ θυαστήριον.

[22] BB, FRANKF. sfîrşitul versetului aparţine versetului următor.

[24] BB (23) *de trebuinţă / gălării* redau gr. κατασκευή „construcţie"; MS 4389 *lucrul*, MS 45 *gălirei*, PO *pre slujba*, IER. *in varios usus*.

[26] BB (24) FRANKF. face parte din versetul anterior.

[30] BB (28) cf. 31, 2.

[31] BB (29) cf. 31, 3.

[32] BB (30) cf. 31, 4. FRANKF. în acest verset este inclus şi începutul versetului următor.

[33] BB (30) cf. 31, 5.

[34] *a învăţa* / BB (31) *a adaoge înainte* redau gr. προβιβάζειν „a conduce, a duce mai departe"; MS 4389 *adaugere de minte*, MS 45 *a adaoge înainte*, PO *au învăţat*, IER. *quicquid fabre adveniri potest*. *Oholiab* / BB (32) *Eliáv* cf. 31, 6.

XXXVI

[1] Lecţiunea acestui capitol diferă de la o variantă la alta, fi în ceea ce priveşte textul grec, datorită unor izvoare ebraice deosebite fie transmiterii corupte a textelor greceşti propriu-zise (BJ, FRANKF).

[2] Sintagma „ştiinţă în inimă" (BB) îi prilejuieşte lui I. HELIADE RĂDULESCU un comentariu despre omul capabil de creaţie într-un domeniu sau altul : „Scopul nostru fu spre a defini pe omul cu ştiinţa în inimă ; ne încercărăm a da o definiţiă, şi dînd de pedice, alergarăm la istoriă. Din exemplele acestea îşi face cineva o idee de ceea ce a vrut să zică Moise de artişti ca Beţeleel" *(Biblicele*, p. 149).

[3] FRANKF. prima parte a versetului face parte din versetul anterior.

[8] Secţiunea următoare, inclusiv cap. 37—39, sînt o reluare aproape literală a poruncilor divine din cap. 25—31, relatînd executarea lor.

XXXVII

[2] *împrejur* — FRANKF. καὶ ἐποίησεν αὐτῇ κυμάτιον στρεπτὸν, χρυσοῦν κύκλῳ, LXX lipseşte.

[8] Deosebirea dintre LXX şi FRANKF. devine tot mai accentuată şi tot mai dificil un comentariu detaliat. FRANKF. încearcă să refacă o variantă cît mai apropiată de un text ebraic, altul decît acela pe care-l traduce LXX.

[24] *talant* cf. 25, 39.

[25] şi urm. : pasajul referitor la construcţia altarului tămîierii reia cap. 30, 1—5.

XXXVIII

[9] reia cap. 27, 9 urm.

[2] vv. 21—31 reprezintă un adaos redacţional, deoarece presupune existenţa leviţilor şi recensămîntul populaţiei (cf. Nm. 1 şi 3).

[28] BB lipseşte.

[33] BB *perdeaua*... lipseşte.

[34] cf. 13, 21.

[35] Apariţia maiestăţii divine este descrisă ca o lumină strălucitoare. Muritorii, dacă o privesc, pier. Ea apare şi în viziunile profetice, ca de ex. Is. 6 şi Iez. 1-3.

BDD-B789-09 © 1991 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 05:26:36 UTC)